

วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร

The Journal of Institute of Trainer Monk Development

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2561

Vol.1 No.1 January-June 2018

ISSN: 2586-9841

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

สถาบันพัฒนาพระวิทยากร มีนโยบายและพันธกิจเพื่อส่งเสริมบริการทางวิชาการด้านการฝึกอบรมแก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชีและบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไป ให้เกิดการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อการพัฒนาตนและสังคม

1) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและผลงานทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ตลอดจนบทวิเคราะห์เชิงบูรณาการที่เสนอองค์ความรู้ใหม่ หรือแนวทางการพัฒนาสังคมและสังคม

2) เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางพระพุทธศาสนาและการประยุกต์ใช้หลักธรรมในเชิงวิชาการ

3) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านวิชาการของพระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกา

กระบวนการพิจารณาบทความ

การพิจารณาคุณภาพ บทความที่ตีพิมพ์ลงวารสารได้ผ่านการพิจารณาและประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างน้อย 2 ท่าน แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

ประเภทของบทความ : บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความทั่วไปและการวิจารณ์หนังสือ

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ดร.

สถาบันพัฒนาพระวิทยากร

กองบรรณาธิการ

พระครูโกศลศาสนบัณฑิต, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.กฤต ศรียะอาจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ii วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561)

พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาอดิเดช สติวโร,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาอภัย ฐิตวีริโย,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาหมวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย,ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ประสิทธิ์ แก้วอ่อน	สถาบันพัฒนาพระวิทยากร
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เจ้าของวารสาร : สถาบันพัฒนาพระวิทยากร ศาลาสันติวัคคีย์บริเวณบรมบรรพต (ภูเขาทอง)
วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร 10100
website: <https://www.jitd.org/>
online journal:
e-mail: kittimeteer@gmail.com, khwanchai.hem@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารสถาบันพัฒนาพระวิทยากรฉบับนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2561 โดยได้คัดเลือกบทความเผยแพร่ในฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือ รวมทั้งหมด 8 บทความ โดยแต่ละบทความมีประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ

พระมงคลธีรญาณ ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “การดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ไทยในยุคดิจิทัล” โดยบทความได้เสนอประเด็นเรื่องการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไทยในยุคดิจิทัลนั้นสะท้อนผลกระทบของยุคสมัยและการใช้เทคโนโลยี ที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องสำรวจระวังไม่ละเลยเรื่องพระวินัยและมุ่งเน้นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง

พระมหาประสิทธิ์ ญาณปทีโปและคณะ ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา” เป็นการกล่าวถึงกระบวนการที่มีทั้งการปฏิบัติธรรม การสัมมนาเชิงวิชาการและกิจกรรม โดยทำให้นิสิตเกิดความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น ได้ปฏิบัติตรงและเกิดการสร้างเครือข่ายได้อย่างชัดเจน

พระระพิน พุทธิสาร, ดร. และคณะ เขียนบทความวิชาการเรื่อง “ศาสตร์แห่งการให้คำปรึกษาเพื่อการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี” โดยบทความนี้ได้นำเสนอศาสตร์ของการให้คำปรึกษาทำนาย ไม่ใช่กิจสงฆ์ไม่ควรส่งเสริมในพระพุทธศาสนา แต่หากมองเจตนารมณ์เพื่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การประยุกต์หลักคำสอน รวมทั้งใช้เป็นเกณฑ์ช่วยในการตัดสินใจสำหรับผู้มาขอคำปรึกษา ซึ่งจะได้ทั้งในส่วนของการบริหารตน บริหารคน บริหารงานอย่างมีหลักยึดที่ไม่ส่งเสริมความมั่งคั่ง ซึ่งจะทำให้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้

อำนาจ ชัดวิชัย เขียนบทความวิชาการเรื่อง “การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางศาสนาอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศเมียนมาร์” ได้เสนอประเด็นกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเกี่ยวกับศาสนาของนิสิตชาวไทยในระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากส่วนกลาง (มจร.วังน้อย) และภูมิภาค โดยเน้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อให้นิสิตสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบและเสริมสร้างสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมอาเซียนได้ ด้วยการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในประชาคมอาเซียนได้อย่างเข้าใจเมื่อต้องดำรงชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนในประเทศอาเซียนที่มาจากพื้นฐานวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

แมนเหมือน สิทธิศักดิ์ เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 สำหรับการพัฒนาตนและพัฒนางาน” บทความนี้นำเสนอความจริงอันประเสริฐ 4 ประการคือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแก่นธรรมให้บุคคลที่ต้องทำความเข้าใจเป็นพื้นฐาน และในบทความเรื่องนี้ได้นำเสนอหลักอริยสัจสำหรับการพัฒนาตน ประกอบด้วย ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ นิโรธ คือ ความดับทุกข์ และมรรค คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับทุกข์ เมื่อบุคคลมีความเข้าใจและสามารถนำไปปรับใช้ได้ให้ตรงกับสภาวะการณที่เป็นอยู่ย่อมส่งผลให้มีความเข้าใจในการดำรงชีวิต โดยเริ่มจากการพัฒนาตน อันเป็นจุดเริ่มต้นไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป ลำดับต่อมาคือการพัฒนางาน

จันทร แสงสุวรรณาวเขียนบทความวิชาการเรื่อง “สามัคคีธรรมในงานบุญกฐิน” ได้นำเสนอประเด็นการทอดกฐินจัดเป็นการทำบุญใหญ่ เนื่องจาก เป็นกาลทาน เพราะเป็นบุญพิเศษ มีเหตุแห่งบุญเฉพาะกำหนดด้วยทาน กาล สถานที่ บุคคล และธรรม คือ 1) เป็นทานที่จัดเป็นสังฆทานที่ถวายแก่พระสงฆ์ที่ต้องครบองค์สงฆ์ คือตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป 2) กาล ที่กำหนดในการทำบุญกฐิน คือ ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ถึงวัน

ขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 หรือ 1 เดือนหลังจากวันออกพรรษาแล้วเท่านั้น 3) สถานที่ บุญกฐินเป็นสังฆทานซึ่งถวายกับพระสงฆ์ได้วัดหนึ่ง ปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น 4) บุคคล คือ ผู้รับกฐินต้องเป็นพระภิกษุซึ่งจำพรรษาในวัดนั้นโดยไม่ขาดพรรษา และไม่น้อยกว่า 5 รูป 5) ธรรม คือบุญกฐินจัดเป็นสามัคคีธรรม คือต้องแบ่งหน้าที่ในการย้อมผ้าตัดเย็บ ผ้าไตร ผืนใดผืนหนึ่งแล้วกรานกฐินให้สำเร็จในวันเดียว

สุวิทย์ ฝ่ายสงค์ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์ เขียนบทความวิชาการเรื่อง “โรงเรียนพระปริยัติธรรมยุคไทยแลนด์ 4.0” มีประเด็นนำเสนอที่น่าสนใจในแง่ของแนวทางในการแก้ไข คือ การพัฒนาให้บุคลากร การสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่ตรงตามงาน การธำรงรักษาให้บุคลากรอยู่ได้นาน เพื่อให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ต้องพัฒนาโดยนำขบวนการหรือเทคนิคสมัยใหม่เข้ามาแก้ปัจจัย 3 ด้านที่มีผลต่อการพัฒนา คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

พระครูพิมลปัญญาคุณ เขียนบทความวิชาการเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา” ได้ยกประเด็นการเรียนรู้ธรรมชาติและพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ การเรียนรู้จึงหมายถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นอันเป็นผลมาจากประสบการณ์โดยเน้นให้ความสำคัญที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สามารถแก้ไขหรือเผชิญปัญหาต่างๆ ได้ ส่วนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนามีแนวคิดสำคัญคือการมองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติซึ่งถือเป็นพื้นฐานของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจึง หมายถึงการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เน้นความสำคัญที่การพัฒนามนุษย์ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี,ป.ธ.๙,ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	iii
การดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ไทยในยุคดิจิทัล	1-12
พระมงคลธีรญาณ	
การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา	13-22
พระมหาประสิทธิ์ ญาณุปทีโปและคณะ	
ศาสตร์แห่งการให้คำปรึกษาเพื่อการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี	23-40
พระระพี นพธิสาโร, ดร. และคณะ	
การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางศาสนาอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศเมียนมาร์	41-53
อำนาจ ชัดวิชัย	
การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 สำหรับการพัฒนาตนและพัฒนางาน	54-66
แม่นเหมือน สติศักดิ์	
สามัคคีธรรมในงานบุญกฐิน	67-79
จันทร์ แสงสุวรรณวาท	
โรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุคไทยแลนด์ 4.0	80-92
สุวิทย์ ฝ้ายสงค์ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์	
กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา	93-102
พระครูพิมพ์ปัญญาเขต	

การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไทยในยุคดิจิทัล

The Living of Thai Buddhist Monks in the Digital Age

พระมงคลธีรคุณ¹
Phramongkoltheeragun

บทคัดย่อ

การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไทยในยุคดิจิทัล เป็นบทความที่ต้องการสะท้อนมุมมองกรณีของพระสงฆ์ที่ออกไปแจกจ่ายสิ่งของแก่ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยแล้วทำให้ประชาชนในสังคมมีความสงสัย แปลกใจว่า กิจเช่นนี้พระสงฆ์ทำได้ด้วยหรือ บางทีคนถึงกับออกมาขึ้นว่า นี่ถ้าหากพระภิกษุรักจะทำเช่นนั้นน่าจะลาสิกขามาทำ แต่ด้วยว่ายุคนี้เป็นยุคดิจิทัล มีเทคโนโลยีก้าวไกล ทำอะไรที่ไหนก็ปรากฏออกมาสู่สายตาได้รวดเร็ว มีบางคนได้เห็นภาพข่าวแล้วก็พลอยตำหนิติเตียนไปด้วย บางรายก็ชื่นชม จึงใคร่จะประมวลทัศนะหลายๆ ด้าน มาร่วมกันพิจารณา แต่ก็ไม่ละเลยที่จะเตือนสติพระสงฆ์ด้วยกันว่า ควรที่จะสำรวม ระมัดระวังมิให้ภาพถ่ายที่ไม่เป็นที่ตั้งศรัทธาปสาทะปรากฏออกมา โดยมีเจตนาที่แท้จริงก็คือ การรักษาพระศาสนาให้ยั่งยืน และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนให้มากที่สุด บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในทางที่ถูกต้องเป็นธรรม เพื่อนำเสนอมุมมองที่สะท้อนออกจากสังคมพระสงฆ์ไทย และเพื่อใช้เทคโนโลยีในการแบ่งปันข้อมูลให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

คำสำคัญ: การดำรงชีวิต, พระสงฆ์ไทย, ยุคดิจิทัล

Abstract

“The Living of Thai Buddhist Monks in The Digital Age” is an article that aims to reflect the recent public incidence regarding the monks who distributed donation articles to people who have been suffered from the flooding. The society seemed to be puzzled with this doubtfulness whether this was an appropriate activity to be conducted by monks. Some seriously critiqued that the monks

¹ โครงการพระนักเขียน ภาควิชาการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา รุ่นที่ 1

should leave the monkhood if they preferred to live a normal life and conducted activities as ordinary people would do. Nevertheless, this is a digital age with advanced technology which can cause rapid publicity of such news and many different feedbacks either positive or negative are commented overnight. Therefore, many collections of perspectives are discussed in this article with an intention to remind our Buddhist monks to stay composed and be fully alert to act with calm, and never allow any pictures that will portray doubt or cause an ambiguous respect to our Buddhism. This article has a purpose to educate and align the understanding among the Thai society in a fair and open way through a reflective viewpoint from the monk society in Thailand. It is also hoped that the herein information will be beneficial to the public in general.

Keywords: The Way of Life, Thai Buddhist monks, Digital Age

บทนำ

ภาพถ่ายพระสงฆ์ไทยที่เดินลุยน้ำไปแจกสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยที่จังหวัดสกลนคร เมื่อเดือนกรกฎาคม ศกนี้ ภาพดังกล่าวถูกนำลงเผยแพร่ในโซเชียลมีเดีย และมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันในสังคมโซเชียลอย่างเผ็ดร้อน ทำให้กลุ่มต่างๆ ออกมาตำหนิติเตียนว่าการกระทำของพระสงฆ์เช่นนั้นว่ามีใช้กิจที่พระสงฆ์จะพึงทำ โดยเฉพาะมีอุปาสิกาทานหนึ่งได้ตำหนิว่าไม่ใช่เป็นกิจของสงฆ์ที่จะไปทำเช่นนั้น “พระภิกษุมีหน้าที่ช่วยสังคม แต่ไม่ใช่ช่วยแบบคฤหัสถ์ ต้องตรงตามพระวินัย และเหมาะสมกับเพศบรรพชิต” (สุจินต์ บริหารวเขตต์, 2560) ทำให้คนในสังคมมีใช้น้อยคล้อยตาม ส่งผลให้เกิดความสลดใจ เสียใจ กระทบจิตใจของพระสงฆ์ไทยที่มีเจตนาดีออกไปบำเพ็ญประโยชน์ด้วยความเหนื่อยยากลำบาก

เรื่องการทำงานของพระสงฆ์ที่ออกมาช่วยเหลือประชาชนในคราวที่เกิดเหตุภัยพิบัติเช่นนี้มีมานานแล้ว แต่ครั้งอดีตไม่มีสื่อที่จะส่งแพร่กันได้เร็วไวเช่นนี้ และท่าทีของผู้คนก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่พระสงฆ์มีคุณธรรม นำสิ่งของที่จำเป็นไปแจกจ่าย เอื้อเฟื้อแก่ผู้ประสบภัย แต่ด้วยว่า ยุคสมัยนี้มีสื่อที่สามารถจะส่งต่อกันได้รวดเร็ว เมื่อส่งออกไปแล้ว ถ้าหากมีใครขึ้นในทางที่ดีก็ดีไป แต่ถ้ามีการขึ้นในทางที่เสียหาย เรื่องก็จะดูเลวร้าย อย่างน่าเกลียด ถือว่า สื่อหรือเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่มิทั้งคุณและโทษไปพร้อมๆ กัน บ่อยครั้งที่มีการแสดงความคิดเห็นกันออกมาด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ว่าตนเองชอบหรือไม่ชอบ โดยที่ไม่ได้ดูบริบทของเรื่องราวนั้นๆ อย่างถ่องแท้ ก็ออกมาแสดงความคิดเห็นกันแล้ว แต่มีน้อยคนนักที่จะใช้สติปัญญาใคร่ครวญพิจารณากันอย่างรอบด้านดูทั้ง

พระธรรมวินัย ประโยชน์ที่เกิดขึ้น และจาริตประเพณีของพระสงฆ์ไทยไปพร้อมๆ กัน

ในนี้จะขออนุญาตความหมายของคำสำคัญ ไว้ดังนี้ *การดำรงชีวิต* หมายถึงการที่พระภิกษุสามเณรมีชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัย พึ่งพาประชาชน โดยที่ประชาชนถวายจีวร อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แต่พร้อมกันนั้นพระสงฆ์ก็ให้ธรรมทานเป็นสิ่งตอบแทน คำว่า *พระสงฆ์ไทย* หมายถึงพระภิกษุสามเณรสายเถรวาทที่บวชมาในสังคมไทยถือสัญญาชาติไทย มีเอกสารการบวชอย่างถูกต้อง และคำว่า *ยุคดิจิทัล* หมายถึงช่วงเวลาในระยณะนี้ที่ได้ประจักษ์ถึงการปฏิวัติด้านสารสนเทศและการสื่อสารที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เป็นยุคที่ช่วยให้เราเข้าถึงข้อมูลจำนวนมหาศาลได้ตลอดเวลา ทำให้เราสามารถติดต่อกับญาติมิตรได้ง่ายขึ้น และเปิดโอกาสใหม่ๆ ให้ทั้งเรื่องธุรกิจและการพักผ่อน เทคโนโลยีคงจะก้าวต่อไปอย่างไร้ขีดจำกัด ซึ่งบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในทางที่ถูกต้องเป็นธรรม เพื่อนำเสนอแง่คิดที่สะท้อนออกจากสังคมพระสงฆ์ไทย และเพื่อใช้เทคโนโลยีในการแบ่งปันข้อมูลให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

การดำรงชีวิตของบรรพชิตในครั้งพุทธกาล

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นมาในโลก เมื่อ 2,605 ปีที่แล้ว ณ ดินแดนที่เรียกว่า “ชมพูทวีป” หรือประเทศอินเดียในปัจจุบัน โดยเจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จออกผนวช แล้วตรัสรู้ธรรมที่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ พุทธศักราช เมื่อคืนวันเพ็ญเดือน 6 และได้ทรงประกาศธรรมครั้งแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี เมื่อวันเพ็ญเดือน 8 โดยท่านโกณฑัญญะ เป็นสักขีพยาน เพราะได้มีดวงตาเห็นธรรม และขออุปสมบทเป็นพระภิกษุรูปแรก ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า “อัญญาโกณฑัญญะ” จากวันนั้นเป็นต้นมา ก็มีกุลบุตรกุลธิดาที่ได้สดับรับฟังพระธรรมเทศนาแล้วขอบวชเป็นพระภิกษุ ภิกษุณีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ พระพุทธองค์ทรงส่งพระสาวกออกไปประกาศพระศาสนา ด้วยการตรัสพระวาจาว่า “เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กุลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ ขอจงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ ครบ บริสุทธิ์บริบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีธูลีคือกิเลสในจักษุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539) การกึ่งนี้ยังคงได้รับการสืบทอดต่อเนื่องมาตามลำดับกาลเวลา โดยมีพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ได้ศึกษาเล่าเรียน และประพฤติปฏิบัติจนเกิดผลประจักษ์กับตนเอง จากนั้นได้นำไปแนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นได้รู้เข้าใจตาม หากมีผู้ใดหรือกลุ่มใดกล่าวหาโจมตีใส่ร้ายพระศาสนาขึ้นมา ก็จะมีบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาคำสอนเป็นอย่างดีนั้น ออกมาชี้แจงการปฏิบัติหรือกลุ่มอื่นนั้นให้สงบลงได้ จนกระทั่งในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้มาเจริญรุ่งเรืองตั้งมั่นเป็นปึกแผ่นแน่นหนาในดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้ กล่าวคือประเทศไทยนั่นเอง

1. วิถีชีวิตของภิกษุที่ปรากฏในสามัญผลสูตร

วิถีชีวิตของบรรพชิตที่สละเหย้าเรือนเข้ามาบวชแล้ว จะดำเนินเป็นไปเช่นไร ในเรื่องนี้ มีปรากฏชัดในสามัญผลสูตร ความว่า ในวันพระจันทร์เพ็ญคืนหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงปฏิสันถาร กับพระเจ้าอชาตศัตรู ราชานแห่งแคว้นมคธ เพราะพระองค์ทรงมีความสงสัยว่า บรรดาชายหนุ่ม จำนวนมากที่ได้ออกจากเรือนมาบวชเป็นสมณะแล้วนี้ จะปฏิบัติกิจหน้าที่อะไร ที่จะก่อให้เกิดผลดี กับชีวิตของตนและคนอื่นได้บ้าง ซึ่งเคยได้สอบถามปัญหานี้กับเจ้าลัทธิต่างๆ มากมาแล้ว แต่หา ได้คำตอบที่ทรงพอพระทัยไม่ จึงได้เข้ามาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลถาม พระผู้มีพระภาคได้ตรัส พุทธพจน์ว่า “มหาบพิตร พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ถึงพร้อมด้วย วิชาและจรณะ ... คฤหบดี บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิดมาภายหลัง ในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ฟังธรรม แล้ว ได้ครุฑาในพระตถาคต เมื่อได้ครุฑาแล้ว มองเห็นตระหนกกว่า ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมา แห่งธูรี ส่วนบรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพจน์พรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียวดุจสังข์ขจัด ไม่ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้า กาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต กาลต่อมา เขาละทรัพย์สินสมบัติ และญาติๆ ปลงผม และ หนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน ลิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วชิกรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพรุสุทธิ ถึงพร้อมด้วยศีล คัมภีร์ของช่องทางอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สิ้นโคธ (มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.2539)

ข้างต้นนี้ ถือได้ว่าเป็นหลักการความเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาที่มีความชัดเจน เมื่อ เวลาที่ผ่านเรื่อยมากกว่าสองพันปีมานี้ วิถีชีวิตของบรรพชิตก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของ สังคมและสิ่งแวดล้อม แต่พุทธศาสนาสายเถรวาทที่แผ่ขยายมายังสุวรรณภูมิแห่งนี้นี้ยังคงรักษา พระธรรมวินัยไว้เช่นเดิม

2. การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไทยในครั้งสมัยรัชกาลที่ 5

พระสงฆ์ไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ สำคัญอย่างหนึ่ง อันเป็นรากฐานให้การพระศาสนาในปัจจุบันมีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ เกิดขึ้น ส่งผลให้มีจำนวนพระสงฆ์ยังคงจำนวนสามแสนกว่ารูป ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงและ วางรากฐานระบบการศึกษาดังกล่าวแล้ว คาดว่าจำนวนพระภิกษุสามเณรจักลดลงไปมากกว่านี้ คือ องค์พระมหากษัตริย์ทรงมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลได้จัดระบบการศึกษาของชาติ ในวงการ พระศาสนาได้จัดให้มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป มีการตั้งมหาวิทยาลัยสำหรับพระสงฆ์ฝ่าย มหานิกาย และฝ่ายธรรมยุติกนิกายขึ้นมา เพื่อให้ศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาการชั้นสูง ด้วยว่า

พระองค์ทรงเลือกใช้พระราชาใบยาที่จะตั้งอำนาจเข้าสู่องค์พระมหากษัตริย์ ตลอดจนการปฏิรูประบบการบริหารแผ่นดินเสียใหม่ ทั้งด้านการศึกษา การปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (ภัทรพร ช้างแก้ว, 2530) เพื่ออนุรักษ์ตามการปกครองของแผ่นดิน โดยมุ่งหวังให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นระบบรวมศูนย์อำนาจ เพื่อสร้างเอกภาพของการบริหารคณะสงฆ์ ซึ่งความเป็นระเบียบในการบริหารคณะสงฆ์จะอำนวยความมั่นคงให้เกิดแก่อาณาจักร และจะยังประโยชน์ด้านการศึกษา และศีลธรรมจรรยาของประชาชน ในด้านการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ออกมาประกาศใช้ ถือได้ว่าดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชดำริของรัชกาลที่ 5 ที่ทรงมีพระราชปรารภไว้อย่างชัดเจนว่า ถ้าการปกครองสงฆ์มณฑลเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อย พระศาสนาจะรุ่งเรืองถาวร และจะชักนำประชาชนทั้งหลายให้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาโนวาท ประพฤติสัมมาปฏิบัติ ... ทั้งนี้ เพราะการปกครองในฝ่ายอาณาจักรนั้นได้รับการปรับปรุงพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปก่อนหน้านี้แล้ว หลายสิ่งหลายประการ จนปรากฏผลเป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไป (กรมการศาสนา, 2525)

การดำรงชีวิตพระสงฆ์ในช่วงรัชกาลนี้ มีความตื่นตัว ด้วยมีผู้นำประเทศที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเช่นนี้ ทำให้พระสงฆ์กระแสเดิมยังคงนิ่งเฉย แต่พระสงฆ์รุ่นใหม่ได้ตอบสนองพระราชดำริของพระองค์ท่านด้วยการจัดการศึกษาอย่างเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาได้นั้นด้วยหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ถูกต้อง โดยเริ่มต้นด้วยการศึกษา ถึงแม้หลักการของพระศาสนามีการเน้นย้ำเรื่องการศึกษาอยู่แล้วก็ตาม การจะทำให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนนั้น ต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และมีความตั้งใจจริงในการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกระแสความเป็นไปของสังคมนั้นๆ อีกด้วย

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นปีที่ต้องเผชิญหน้ากับมหาอำนาจตะวันตก จำเป็นต้องปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงประเทศด้านต่างๆ ได้แก่ งานด้านการคลัง กฎหมาย และงานด้านการปกครอง ปัญหาสำคัญในเวลาต่อมา คือการถูกคุกคามจากลัทธิจักรวรรดินิยม ซึ่งระบบราชการของไทยในขณะนั้นไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะสร้างความเข้มแข็งมั่นคงในการต่อต้านการคุกคามนี้ได้ (บุศรา เกียรติอุตสาหกุล, 2546)

การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไทยในยุคดิจิทัล

ความเปลี่ยนแปลงของโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว ด้วยมีเทคโนโลยีเป็นเจ้าบทบาทสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือด้านเศรษฐกิจ มีการหาทางลดต้นทุนลดจำนวนพนักงาน เพื่อให้สินค้ามีกำไรมากๆ โดยมีการผลิตหุ่นยนต์ขึ้นมาทำงานแทนแรงงานคนในโรงงาน มีการแข่งขันกันในทุกอาชีพที่จะยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมยุคดิจิทัลนี้ ด้านไหนไม่มีการปรับเปลี่ยน ก็อาจจะอยู่ได้ยาก หรือไม่ก็อยู่ไม่ได้ ต้องสิ้นสุดลง แม้แต่พระสงฆ์ไทยที่สืบทอดต่อมาเป็นเวลายาวนานนี้ มาถึงยุคนี้จะมีอะไรที่ต้องปรับเปลี่ยนหรือไม่ โดยเฉพาะวิถีการดำเนินชีวิต

เป็นเรื่องที่ทำหยาบมาก แต่ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ก็ยังยึดมั่นในหลักการที่จะเป็นช่องทางให้กับผู้ที่เปื้อนหนายในระบบการแข่งขัน ได้หันมาเลือกใช้ชีวิตแบบสมณะ ผู้ที่สงบ สว่างกาย วาจา พัฒนาจิตใจ และปัญญาให้กลับไปเป็นที่พึ่งให้กับสังคมอีกด้วย

หลักการที่พระสงฆ์จะถือปฏิบัติตามหลักในสามัญผลสูตรดังกล่าวแล้วนั้น ยังมีอีกหลักหนึ่งที่สำคัญยิ่ง คือ ปาริสุทธิศีล 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2539) ศีลคือความบริสุทธิ์ หรือ ความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีล กล่าวคือ 1) ศีลคือความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย(ปาฏิโมกขสังวรศีล) 2) ศีลคือความสำรวมอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง 6 (อินทริยสังวรศีล) 3) ศีลคือความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่ประกอบ การหาเลี้ยงชีพที่ไม่สมควร แก่ภิกษุ มีหลอกลวงหาเลี้ยงชีพเป็นต้น (อาชีวะปาริสุทธิศีล) และ 4) ศีลที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ได้แก่ การพิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคนด้วย ตัณหา (ปัจจัยสันนิสิตศีล) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558) ซึ่งเป็นหน้าที่ของภิกษุ สามเณรต่อตนเอง อันเป็นลักษณะสำคัญและแนวทางความประพฤติของพระภิกษุ เมื่อยังถือ ปฏิบัติตามหลักการนี้ ไม่ว่าจะเป็นยุคไหน สมัยใดก็ตาม ความเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา ยังคงดำรงอยู่ได้ด้วยดี

1. การกระทำของพระสงฆ์ที่ถือเป็นความผิด

การที่พระภิกษุกระทำแล้วถือเป็นความผิดที่เรียกว่าเป็นอาบัตินั้น มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ที่มีบทบัญญัติมากมาย ก็สืบเนื่องมาจากครั้งนั้นมีพระภิกษุที่มีความไม่ละอาย กระทำการลงไปแล้ว ชาวบ้านตำหนิว่าไม่เหมาะสมไม่สมควร ไม่ใช่กิจของสงฆ์ พระพุทธเจ้าเรียกประชุมสงฆ์แล้วทรง ได้สวน ชักถามถึงต้นตอว่าเป็นมาอย่างไร เจ้าการยอมรับตามเป็นจริงเช่นนั้นแล้ว ทรงตำหนิ และ ทรงบัญญัติสิกขาบทว่า การกระทำเช่นนี้ถือเป็นความผิด ซึ่งมีอาบัติอยู่ 7 กอง จากความผิดที่เล็กน้อย เช่น การทำไม่ดีเรียกว่า *ทุกกฏ* พูดไม่ดีเป็น *ทุพภาสิต* ไปถึงผิดมากจนแก้ไขไม่ได้เรียกว่า *ปาราชิก* แต่ที่ทำไปแล้วไม่เป็นความผิดก็มีเรียกว่า *อนาบัติ* ซึ่งแต่ละสิกขาบทจะมีช่องทางออกกว่า ทำแล้วไม่เป็นอาบัติก็มี ผู้ที่ศึกษาวินัยสงฆ์อย่างละเอียดเท่านั้นจักเข้าใจ มิใช่เหมารวมไปหมดว่า ถ้าพระทำเช่นนั้นแล้ว เป็นอาบัติทุกกรณีไป

การกระทำของพระภิกษุ บางกรณีเป็นความผิดทางโลก เรียกว่า *โลกวัชชะ* (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558) แปลว่า เป็นความผิดที่เป็นโทษทางโลก คือคฤหัสถ์ที่มีใช้พระสงฆ์ ทำเข้าก็เป็นความผิดความเสียหาย เช่น ข่มขืน ทุบตีกัน โจรกรรม ต่อกัน เป็นต้น บางทีว่าเป็น ข้อเสียหายที่ชาวโลกเขาติเตียนถือว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ เช่น ต้มสุรา เป็นต้น และอีกความผิดหนึ่งเรียกว่า *ปณณัตติวัชชะ* (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558) แปลว่า ความผิดที่เป็น

โทษทางพระบัญญัติ คือญาติโยมชาวบ้านทำเข้าไม่เป็นความผิดความเสียหาย เป็นความผิดเฉพาะแก่พระภิกษุ โดยฐานละเมิดพระบัญญัติ เช่น ฉันทอาหารในเวลาวิกาล ขุดดิน ใช้จีวรที่ไม่ได้พินทุ เป็นต้น

พฤติกรรมของผู้คนในสังคมนั้น เวลาจ้องจับผิดคนอื่นนั้น เป็นเรื่องที่ชอบทำกัน สนุกปาก แต่ไม่ได้สำรวจดูตนเองว่า ถ้าเป็นเราจะทำเช่นนี้หรือไม่ และเราทำดีแล้วหรือยังที่จะไปตำหนิคนอื่นเขา ไปกล่าวหาบุคคลอื่น โดยเฉพาะพระสงฆ์ด้วยแล้ว มิใช่ว่า จะผิดไปเสียทุกเรื่อง ทุกการกระทำ จะต้องดูเจตนา ดูบทบัญญัติ ดูว่าสิกขาบทนี้ ส่วนที่เป็นไม่เป็นอาบัติ (อนาบัติ) มีอะไรบ้าง

2. ยุคปฏิวัติวัฒนธรรม

สังคมใดก็ตาม มักมีความเจริญแล้วก็เสื่อมลง จากเสื่อมจนสุดๆ แล้วก็มีการรื้อฟื้น ทบทวนกันขึ้นมาใหม่ เป็นวัฏจักรเช่นนี้ สังคมสงฆ์ก็เช่นกัน เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว เพื่อป้องกันความเสื่อมที่จะพึงเกิดมีในอนาคต พระอรหันตสาวกได้มีการรวบรวมประมวลพระธรรมวินัย เป็นหมวดหมู่ และรักษาสืบทอดต่อกันมา ครึ่งกาลเวลาผ่านไป หนึ่งร้อยปี ก็มักจะมีเหตุการณ์ไม่ดีเกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ ผู้ที่เป็นประธาน เป็นผู้ใหญ่ในยุคสมัยนั้น ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองก็มีการประชุมปรึกษาหารือกัน แล้วนำไปสู่การกระทำสังคายนาที่หนึ่ง จนทำให้สังคมสงฆ์ดำรงอยู่ ผ่านกาลเวลามายาวนานเป็นสองพันกว่าปีมานี้ได้

จากสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้นั้น มาถึงปัจจุบันนี้ เราจะเห็นว่าคณะสงฆ์อีกฝ่ายหนึ่ง คือฝ่ายมหายาน เช่นที่ประเทศจีน ญี่ปุ่น ภูฏาน เป็นต้น ผิดแปลกแตกต่างจากฝ่ายเถรวาทไปมากทีเดียว เมื่อสงฆ์ทั้งสองฝ่ายมามีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ต่างก็ได้เรียนรู้จากกันและกัน ฝ่ายมหายานก็มองเห็นความดีงามของฝ่ายเถรวาท ที่ยังคงรักษาพระวินัยไว้ตามบทบัญญัติเรื่อยมาได้ ฝ่ายเถรวาทก็มองเห็นความดีของฝ่ายมหายานที่สามารถจะนำพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประกาศ เผยแผ่ออกไปได้ไกล ทำให้สังคมตะวันตก เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา

ยุคสื่อสารสนเทศในยุคปัจจุบัน

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองมาเป็นระยะๆ ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การเศรษฐกิจ เป็นต้น ควบคู่กันไปกับคณะสงฆ์ไทย ที่อยู่เคียงข้าง และคอยเป็นที่ปรึกษา เป็นที่พึ่งของสังคมไทยเรื่อยมา บางยุคสมัย ทางฝ่ายบ้านเมืองเห็นว่าคณะสงฆ์ไม่มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอะไร ก็อยากจะเข้ามาปรับมาแก้ไข แต่ความจริงแล้ว ฝ่ายคณะสงฆ์นั้น มีพระธรรมวินัย ควบคุมอยู่ด้วยแล้ว ทางฝ่ายบ้านเมืองก็อยากจะให้มีกฎหมายมากำกับอีกที จึงทำให้มีกฎหมายคณะสงฆ์ ฉบับ รศ. 121 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 และปรับปรุง 2535 เป็นต้น

มาบัดนี้ ประเทศไทยก้าวไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดยุคไว้เป็นช่วงๆ คือ

- ประเทศไทย 1.0 เป็นยุคที่ประเทศไทยเน้นด้านการเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งคนไทยปลูกข้าว ปลูกไร่ เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ นำผลผลิตไปขาย สร้างรายได้และยังชีพ

- ประเทศไทย 2.0 เป็นยุคของอุตสาหกรรมเบา เป็นยุคที่ได้มีการนำเครื่องมือต่างๆ มาช่วยในการผลิตสินค้า เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องประดับ ประเทศเริ่มมีศักยภาพมากขึ้น

- ประเทศไทย 3.0 ยุคปัจจุบันของประเทศไทยที่เน้นอุตสาหกรรมหลักและส่งออกผลิตและส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ ก๊าซธรรมชาติ ฯลฯ อาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพื่อเน้นการส่งออก

- ประเทศไทย 4.0 คือโมเดลขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิม ไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ที่เน้นเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และภาคบริการ ภายใต้วิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (INFO Graphic Thailand, 2560)

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจแบบเดิมที่เน้นอุตสาหกรรม เน้นทำมาก แต่ได้น้อย ส่วนเศรษฐกิจแบบใหม่ที่เน้นเทคโนโลยี เน้นทำน้อย แต่ได้มาก ซึ่งเป็นการเน้นด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ยังไม่ได้มองด้านคุณธรรมภายในบุคคล ถ้าจะให้สังคมอุดม มั่งคั่ง และยั่งยืนจริงแล้ว ควรจะให้ครบทั้งความมั่งคั่งพร้อมทางวัตถุ หรือทางเศรษฐกิจ และมีธรรมโพบูลย์เสริมเข้าไปด้วย ให้ครบทั้งสองด้าน กล่าวคือ วัตถุและจิตใจ

บางสิ่งบางอย่างได้เข้ามากระทบกับองค์กรสงฆ์ด้วยเช่นกัน การที่จะมีองค์กรใดในสังคมที่อยู่ร่วมกันมา ฝ่ายหนึ่งก้าวไป ฝ่ายหนึ่งยืนอยู่กับที่ ไม่รับรู้รับทราบ ไม่สนใจ ไม่ใส่ใจ ก็จะต้องตกขบวน ไม่สามารถจะนำพาสังคมไปในทิศทางเดียวกันได้ โดยเฉพาะในยุคประเทศไทย 4.0 ที่กำลังขับเคลื่อนเข้ามานี้ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพระสงฆ์แน่ ซึ่งก็มีเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ แล้วจะให้พระสงฆ์ทำอย่างไร

1. วิถีชีวิตของพระสงฆ์ที่เปลี่ยนไป

การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ ถือตามหลักการของพระศาสนาแล้ว พระสงฆ์จะอาศัยประชาชนให้การอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 และหาทางตอบแทนด้วยการให้ธรรมทาน โดยเฉพาะการดำรงตนของพระสงฆ์ควรจะเป็นผู้มีหลักการที่ว่า เป็นการสร้างความเชื่อความเลื่อมใส ความศรัทธาของผู้นับถือให้เกิดแก่ผู้พบเห็น เป็นผู้ไม่มีภัย ให้ความสงบเย็น ให้ธรรมทาน ให้ความจริงความถูกต้อง เป็นผู้นำทางจิตใจและทางสติปัญญา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2539) ถ้าพระสงฆ์ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนด้วยหลักการเหล่านี้แล้ว ก็จะก้าวเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ไม่มีใครจะตำหนิเอาได้ หลักการข้างต้นถือได้ว่า พระสงฆ์กับคฤหัสถ์นั้นต่างฝ่ายก็พึ่งพาอาศัยกันและกัน

สังคมจึงจะอยู่ได้ด้วยดี มีความสงบสุข เกื้อกูลกันอย่างเหมาะสม

บุคคลบางกลุ่มต้องการจะให้พระสงฆ์รักษาทุกอย่างให้เหมือนเดิม ไม่มีการปรับเปลี่ยนใดใด ไม่ต้องเคลื่อนไปกับสังคม แต่ก็มีบางกลุ่มเห็นว่า เมื่ออยู่ในสังคมเดียวกัน ก็ควรจะเรียนรู้ก้าวไปให้พร้อมๆ กัน เพื่อจักได้ผลักดันสังคมทุกภาคส่วนขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน ไม่ควรมาเป็นตัวถ่วง

เรื่องนี้ ควรที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลงว่า ไม่ว่าจะเป็นกาลไหนๆ เราไม่สามารถจะปรารถนาให้สิ่งต่างๆ คงสภาพเดิมอยู่ได้ ความคาดหวังของเรา กับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยนั้นมีอยู่จริง ซึ่งก็กันไปตามกฎพระไตรลักษณ์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เราควรจะรู้เท่าทัน ใช้นั้นให้เป็นประโยชน์ ไม่ควรที่จะปฏิเสธ เช่น เทคโนโลยี เป็นต้นว่า คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต สิ่งเหล่านี้ พระภิกษุควรใช้หรือไม่ ถ้าใช้ ก็จะใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์ ถ้าไม่ให้ใช้ แล้วจะห้ามปรามกันอย่างไร จะห้ามกันได้จริงหรือ ใครจะเป็นผู้ออกกฎระเบียบ

2. พระสงฆ์เป็นผู้พร้อมที่จะบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

พระสงฆ์ที่ได้รับการอุปถัมภ์ดูแลเป็นอย่างดีจากประชาชนแล้วนั้น ย่อมมีน้ำใจหวนไหวเมื่อเห็นญาติโยมได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน เช่น เกิดอุทกภัย ภัยแล้ง เป็นต้น ก็ชวนช่วยจัดแจงที่จะเกื้อกูลตามกำลังความสามารถที่จะพึงกระทำได้ ในคราวที่ญาติโยมอยู่ดี เป็นปกติสุข ก็มีเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี เป็นมิตรไมตรี พร้อมกันนั้นก็อบรมสั่งสอนตามหลักธรรม คำสอนทางพระศาสนาให้ประชาชนได้ก้าวไปในบุญกุศลยิ่งๆ ขึ้นไป

คติแห่งการดำรงชีวิตโดยรักษาศรัทธา และผลประโยชน์ของประชาชนตามนัยแห่งพุทธพจน์ในธรรมบทคาถาว่า “ภมรเคล้าดอกไม้ นำเอาน้ำหวานไป โดยไม่ทำลายสีและกลิ่นฉันใด ภิกษุพึงเที่ยวไปในบ้าน โดยไม่ทำลายศรัทธาและทรัพย์สินของชาวบ้านฉันนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2539)

กรณีที่พระสงฆ์ออกไปพบปะ เยี่ยมเยียน ให้กำลังใจ และแจกสิ่งของแก่ผู้ประสบภัยพิบัติในพื้นที่นั้น มีทั้งพระภิกษุสามเณร และประชาชนรวมอยู่ด้วย ในทัศนะของพระวินัยธรแล้ว เห็นว่า จะต้องพิจารณาในประเด็นต่างๆ ว่า สิ่งของที่นำมาแจกนั้น ได้มาอย่างไร ถูกต้องตามพระวินัยหรือไม่ พระภิกษุที่นำไปแจกนั้น มีสิทธิ์ที่จะแจกหรือเปล่า การกระทำของพระภิกษุปรากฏออกมาเห็นว่ามีผิดพระวินัยแน่

ส่วนทัศนะของพระฝ่ายธรรมธร ก็เห็นว่า การวินิจฉัยทางพระวินัยเห็นว่าเป็นความผิดเป็นอาบัติ ก็จริง แต่จะต้องมองที่เจตนาด้วยเช่นกัน มิใช่เหมารวมว่าผิด พระทำไม่ได้ ดูจากเจตนาของพระภิกษุที่นำสิ่งของไปแจกจ่ายนั้น เป็นภาวะที่ไม่ปกติที่มีเหตุการณ์ทางภัยพิบัติ ประชาชนไม่มีสิ่งของอุปโภคบริโภค พระมีความกรุณาสงสาร เห็นใจ ใครจะปลดเปลื้องความทุกข์ความ

เดือดร้อนให้เข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็วไว ความดีที่ทำไปมีมากกว่าที่จะมากล่าวหาโจมตีทำให้เสียกำลังใจของผู้ที่จิตเจตนาดีเช่นนี้

ในมุมมองของผู้เขียนเองนั้น เห็นว่า ต้องแยกกันระหว่างวินัย กับธรรม และความจริงที่เกิดขึ้น ในภาวะเช่นนี้ คงไม่มีใครอยากให้เกิด แต่เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ผู้คนในสังคมทุกคน ควรจะลุกขึ้นมาชวนช่วย จัดแจง ช่วยเหลือกันไปตามกำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัดของตนๆ ไม่ควรจะนิ่งดูตาย ปล่อยให้เพื่อนร่วมชาติต้องประสบความอดอยาก เดือดร้อน ใครทำได้ก็ควรจะช่วย ชื่นชม อนุโมทนา สาธุการในการทำความดี แต่ส่วนของพระภิกษุสามเณรนั้นจะต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ขอบเขตของตนว่า จะทำได้แค่ไหนอย่างไร ซึ่งจะดูดีตามสายตาของบัณฑิตในสังคมด้วย

บทบาทการกระทำของพระภิกษุสามเณรนั้น ถึงจะทำได้อย่างไร ก็ต้องสำรวจตรวจสอบให้ครบทั้งสามด้านของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ว่า กิจกรรมที่ตนจะทำงานด้านพฤติกรรมเหมาะสมไหม จะเบียดเบียนตนหรือคนอื่นหรือไม่ จิตใจหรือเจตนาในการทำ ทำด้วยเจตนาอย่างไร มีความโปร่งโล่งเบาใจ ไม่ปิดบังอำพรางใคร เจตนาดี มีความตั้งใจ บริสุทธิ์ใจ และด้านปัญญา ได้ตรองดูว่า ผลดี ผลเสียจากการกระทำกิจกรรมนี้ ซึ่งดูว่าส่วนไหนมากส่วนไหนน้อย เลือกทำในส่วนดีมาก แล้วจะมีความปลอดภัย ผ่องใส ใครพบใครเห็นก็ชื่นชม สาธุการ ยิ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับประชาชนด้วยแล้ว จะต้องคำนึงถึงพุทธพจน์ข้างต้นนี้ด้วย จึงจะมีความสบายใจ ทำไปแล้วระลึกถึงขึ้นมาครั้งใด มีแต่ความสดชื่น เบิกบานใจ ชื่นใจที่ได้กระทำลงไปเช่นนั้น

3. การดำเนินดีนบพาทของพระสงฆ์

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อมีการแชร์ผ่านสื่อออกมาแล้ว บางท่านอยู่ในวัยศีกคนอง ทำไปด้วยความสนุก ความสามใจ สะใจของตน ไม่คำนึงถึงความเสียหายใดใดที่จะเกิดขึ้นในสังคม ไม่ตระหนักว่าอะไรเป็นประโยชน์ไม่เป็นประโยชน์ คือไม่ได้ใช้ปัญญา บางท่านก็เผลอทำผิด มีคนขึ้นมาอย่างไรก็ไปตามนั้น เสริม เพิ่มเติมให้รุนแรง ให้นักยิ่งขึ้นไป และบางท่านก็เมื่อมีอะไรขึ้นมา ก็โจมตีไว่ก่อน ในใจมีแต่ความเร่าร้อน มีความโกรธ ความขัดเคืองใจ ยิ่งเห็นภาพพระสงฆ์ทำการอะไรที่ผิดแปลกไปก็รับไม่ได้

ชาวพุทธในสังคมไทยมีใช้น้อยที่มีความคาดหวังว่า ผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว จะต้องสละ ละวางทรัพย์สินเงินทอง ทุกสิ่งทุกอย่าง ประพฤติปฏิบัติตนมุ่งตรงต่อพระนิพพานอย่างเดียว ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ชาวบ้านทำกันโดยสิ้นเชิง ถ้าทำไม่ได้เช่นนั้น ไม่สมควรบวชพร้อมกันนั้น ก็ตรวจสอบพระวินัยทุกสิกขาบทว่า พระภิกษุทำอะไรได้ไม่ได้ เมื่อพระภิกษุทำสิ่งใดที่นอกเหนือจากที่พระวินัยบัญญัติไว้ ก็โจมตี ว่ากล่าวอย่างดูถูกเหยียดหยาม ไม่นับถือ ไม่อุปถัมภ์บำรุง โดยถือว่าพระภิกษุที่ปฏิบัติย่อหย่อนไปนั้นเป็นอลัชชี ไม่ควรอยู่ให้รบกวนพระศาสนา การยึดติดเช่นนี้ ถือว่าเป็นการมองในแง่เดียว ด้านเดียว มุมเดียว ความจริงแล้ว สังคมไทยได้มีการถือปฏิบัติ

กันมายาวนานมากแล้วว่า การบวชเป็นการบวชเรียน ส่งเสริมให้ครอบครัวไหนมีลูกชาย ควรจะสนับสนุนให้บวชเรียนก่อน ฉะนั้น หลักการบวชของคนไทย เรามีเป้าหมายที่ขยายออกไปจากการมุ่งตรงต่อพระนิพพาน เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมที่เปลี่ยนไป โดยทางผู้บริหารบ้านเมือง และคณะสงฆ์จะบริหารจัดการกับพระภิกษุสามเณรที่ได้บวชเข้ามาแล้วนั้น ให้ได้มีการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อสร้างศาสนทายาทที่ดีให้กับพระศาสนา 2. เพื่อแก้วิกฤตต่อสังคมประเทศชาติที่ถูกละเลยได้บวชเข้ามาแล้ว ลดภาระของครอบครัว สังคมได้ 3. เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล โดยขัดเกลาให้เขาเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ เมื่อมีศรัทธาที่จะอยู่ในเพศบรรพชิตก็ให้ทำงานสืบสานพระศาสนา ถ้าลาสิกขาออกไปก็เป็นคนที่ดีของประเทศชาติ

ถ้าหากไม่ตระหนักถึงเป้าประสงค์เช่นนี้นั้น พระภิกษุสามเณรในประเทศไทยคงจะไม่มีจำนวนมากถึงเพียงนี้ นับวันก็จกมีผู้บวชน้อยลงไปเรื่อยๆ เมื่อพระภิกษุสามเณรขาดหายไปเสียแล้ว พระศาสนาก็จกเลือนลางหายไป ดังเช่น ประเทศอินเดียก่อนที่พระศาสนาจะถูกทำลายลงไปจนหมดสิ้น เพราะขาดแกนนำสำคัญ คือ พระสงฆ์ถูกทำลายจนหมดสิ้นแล้ว ไม่นานนักจากนั้น พระพุทธศาสนาก็หมดสิ้นจากผืนแผ่นดินอินเดีย

การคณะสงฆ์ได้มีการวางภารกิจของคณะสงฆ์ไว้ เรียกว่า ภารกิจพระสังฆาธิการ 6 ด้าน คือ 1) การปกครอง 2) การศึกษา 3) การเผยแผ่ 4) การสาธารณสงเคราะห์ 5) การศึกษาสงเคราะห์ และ 6) สาธารณูปการ แต่ละด้านก็มีคณะกรรมการ และอนุกรรมการของคณะสงฆ์ ที่สนองงานมหาเถรสมาคม เมื่อมีเหตุอะไรเกิดขึ้นในด้านนั้นๆ คณะสงฆ์ที่มีหน้าที่ก็จะออกมาทำหน้าที่ของตน เช่น การที่พระสงฆ์ได้ออกไปช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ของพระสงฆ์ และประชาชนในพื้นที่น้ำท่วม นั้น พระสงฆ์ยอมสละเวลา ออกเดินทางไปเยี่ยมเยียน พบปะกับผู้ประสบภัย เมื่อเจอประชาชนที่อดอยาก ไม่มีสิ่งของบริโภค มีความหิวโหย พระสงฆ์มีเมตตาจิตหยิบยื่นสิ่งของมอบให้ สิ่งของเหล่านั้น ไม่มีมูลค่าอะไรมากมาย เพียงแค่ยามที่เขาทุกข์ยากเดือดร้อนเช่นนี้ พระสงฆ์ได้ให้กำลังใจ พบปะกับเขา เขาเหล่านั้นก็ชื่นใจแล้ว ด้านจิตใจ มีคุณค่าหาประมาณมิได้ ผู้ลงไปในสภาพจริงจะเข้าใจว่า ในยามเช่นนี้นั้น สังคมเดือดร้อน ไม่มีใครอยากจะให้เกิด แต่เป็นเหตุสุดวิสัย บางคนไม่ทันได้ตั้งตัว ไม่เคยคิดว่าจะเกิดเหตุเช่นนี้

บทสรุป

เมื่อได้ประจักษ์กับตนเองว่า สังคมมีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับพระสงฆ์ด้วยอารมณ์ความรู้สึก อย่างมีอคติ ทำให้ไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม จึงขอเป็นส่วนหนึ่งที่จะมีส่วนร่วมที่จะแบ่งปัน แสดงความคิดเห็นโดยมีพระธรรมวินัยและจารีตประเพณีของสังคมไทย ควรที่จะสนับสนุนให้พระสงฆ์เป็นผู้พร้อมที่จะบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เป็นที่ตั้ง การ

ที่มีพระสงฆ์สละเวลาออกมาเยี่ยมเยียน พบปะ แจกสิ่งของบรรเทาทุกข์ในยามที่ประชาชนได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อนเช่นนี้ ถ้าหากผู้คนในสังคมได้รับความเดือดร้อน ทุกฝ่ายต่างก็มีจิตใจห่วงใย ใครจะปลดเปลื้องความทุกข์ให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็วไว และนับว่าเป็นการบำเพ็ญกุศลธรรมไปด้วย อย่างไรก็ตาม จักต้องเน้นย้ำให้พระสงฆ์ไทยมีความระมัดระวัง และตั้งใจที่จะบำเพ็ญประโยชน์ที่เหมาะสมกับสมณภาวะ มีความสำรวมกาย และวาจา มิให้เป็นจุดอ่อนให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ โจมตีไปในด้านไม่ดี ควรจะเป็นที่ตั้งแห่งความเชื่อ ความเลื่อมใส เมื่อมีใครเขากล่าวหาโจมตีก็อย่าโกรธตอบ แต่สำรวจตนเองดูว่าผิดตามที่เขากล่าวหาหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้ด้วยดีในสังคมยุคดิจิทัลที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรมการศาสนา. (2525). **ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี**. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- บุศรา เกียรติอุตสาหกุล. (2546). **บทบาทคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายต่อการส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมือง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว**. สารนิพนธ์ ศศ. ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภัชราพร ช่างแก้ว. (2530). **พระพุทธศาสนากับการก่อตัวของรัฐไทยแบบใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- _____. (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระพุทธโฆสาจารย์. (2482). **วิสุทธิมคค ปกรณวิเสส ภาค 1**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระอนรรุทธเถระ แห่งลังกาทวีป. **อภิธัมมตถสงคห**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- <http://www.alittlebuddha.com/>; <https://pantip.com/topic/36725361/> (17 สิงหาคม 2560).
- [https://www.facebook.com/photo.php?fbid](https://www.facebook.com/photo.php?fbid;); www.dhammahoe.com (17 สิงหาคม 2560).
- INFO Graphic Thailand. <https://www.pinterest.com/infographicth/> (26 ส.ค. 2560).

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิ
ของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา
An Active Learning Management through
Educational Trip in Buddhist Land
of Doctor of Philosophy curriculum
in Buddhist Psychology

พระมหาประสิทธิ์ ญาณปทีโป¹

พระครูพิพิธปริยัติกิจ²

พระครูบรรณเจติยาภิรักษ์³

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิ เป็นจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานและภารกิจของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา โดยให้มีกระบวนการ มีลักษณะคือ รูปแบบการปฏิบัติธรรม รูปแบบสัมมนาวิชาการ รูปแบบ Walk rally พบว่า นิสิตเกิดศรัทธามีปัญญาในพระพุทธานุภาพมากยิ่งขึ้น ได้ฝึกปฏิบัติโดยตรง เกิดการสร้างเครือข่าย และมีข้อเสนอแนะว่า ด้วยการเตรียมให้พร้อม ซ้อมให้ดี มีวัตถุประสงค์ชัดเจน และสามารถเพิ่มกระบวนการให้มีความเข้มข้นได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของกระบวนการให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก, การศึกษานอกสถานที่, แดนพุทธภูมิ, พุทธจิตวิทยา

¹ กรรมการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร

² อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ พระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาล วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ ประเทศอินเดีย

Abstract

An active learning management through educational trip in Buddhist land is the learning process for the standard and mission of doctor of philosophy curriculum in Buddhist psychology. The learning process were models of meditation practices, workshop and walk rally. Results showed that students had increase believed in Buddhism, had real practice, create network. The suggestion from the trip were well preparation, best practicing and clear objectives. The process of learning can be increased at the high level in order to enhance the effectiveness of the process.

Keywords: Active Learning, Educational Trip, Buddhist Land, Buddhist Psychology

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ มีวิสัยทัศน์ว่า ปี 2559 “อุดมศึกษาเป็นแหล่งองค์ความรู้และพัฒนากำลังคนระดับสูงที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาชาติอย่างยั่งยืน สร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559) บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีบทบาทสูงในสังคมประชาคมอาเซียนและมุ่งสู่คุณภาพอุดมศึกษาระดับนานาชาติ” (แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา, 2556) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งเกิดขึ้นในยุคที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ การจัดการเรียนรู้จึงต้องปรับกระบวนการ เพื่อสร้างความพร้อมให้กับบัณฑิตที่จะจบการศึกษาให้มีทักษะความสามารถที่พร้อมต่อการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเมื่อก่อนการจัดการเรียนรู้ก็จะเน้นไปที่ครูมอบความรู้ให้กับศิษย์ เป็นผลให้ศิษย์ที่จบไปแล้วขาดทักษะในการคิดแก้ไขปัญหาและความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อันจะนำมาซึ่งความล้มเหลวในการทำงานและการดำเนินชีวิตในอนาคต

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาพุทธจิตวิทยา จึงพยายามที่จะออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เพียงถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงวิชาการ แต่ยังปลูกฝังจิตแห่งพุทธะให้กับผู้เรียนผ่านการออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และประสบการณ์ของการปฏิบัติตามหลักพุทธจิตวิทยา นำมาผสมผสานกับกระบวนการการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดปัญญา 3 ระดับคือ ได้ฟังจากบรรยาย (สุตมยปัญญา) เกิดกระบวนการคิดด้วยโยนิโสมนสิการ (จินตามยปัญญา) และได้ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานและจิตภาวนา ณ สังฆเวชนียสถาน (ภาวนามยปัญญา) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2539)

สิ่งที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัตินั้น ที่ทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ ในแดนพุทธภูมิของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มีความน่าสนใจ ซึ่งผู้เขียนมีความเชื่อมั่นว่า เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดี บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอประเด็นให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์และการศึกษาด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก จากการมีส่วนร่วมในกระบวนการ พร้อมทั้งถอดบทเรียนถึงจุดแข็งและจุดอ่อนซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา ให้กระบวนการนี้ หรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านอื่นๆ ที่จะช่วยเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์และพัฒนานิสิตให้มีองค์ความรู้ทางวิชาการ และฝึกปฏิบัติมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธจิตวิทยา และประยุกต์สู่หลักสูตรอื่นๆ ซึ่งก็จะเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาติต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตพุทธจิตวิทยา

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ได้พัฒนาหลักสูตรพุทธจิตวิทยา เพื่อตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อผลิตดุษฎีบัณฑิตที่มีความมั่นคงทางด้านความรู้ด้านพุทธจิตวิทยา มีวิธีการดำเนินชีวิตที่ตระหนักถึงความพอเพียง ความรู้และทักษะที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจริงมีประสบการณ์ และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการเป็นศูนย์กลางของการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม พร้อมๆ กับการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะในศาสตร์ที่เป็นพุทธศาสตร์ประยุกต์ (บัณฑิตวิทยาลัย, 2555)

หลักสูตรพุทธจิตวิทยามีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ให้มีความรู้ความเข้าใจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธจิตวิทยา และจิตวิทยา 2) เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ให้มีความสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธจิตวิทยา และจิตวิทยา ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตและสังคม 3) เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ให้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย จัดระบบ ประเมินผลข้อมูล และมีความสามารถในการสื่อสารความหมาย มีมนุษยสัมพันธ์ และมีจิตอาสาเพื่อสังคม (บัณฑิตวิทยาลัย, 2555) และพัฒนาผู้เรียนให้ได้มาตรฐานทั้งด้าน คุณธรรม จริยธรรม คือ รู้จักและยอมรับตนเอง เข้าใจผู้อื่น เคารพและเห็นคุณค่าของมนุษย์ ความเป็นกัลยาณมิตร มีจรรยาบรรณและภาวะผู้นำที่กล้าหาญ ซึ่งมีกลยุทธ์การสอนที่จะให้ผู้เรียนนั้น ได้วิเคราะห์องค์ความรู้ ทางพุทธจิตวิทยาในการรู้จักตนเองและผู้อื่น มีจิตใจองอกงาม ฝึกฝนและพัฒนาตน ร่วมกันสร้างองค์ความรู้ทางพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิ ของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา จึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเน้นให้

ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง และลึกซึ้งถึงพุทธประวัติในสถานที่จริง ด้วยบรรยากาศอันอุดมไปด้วยปริศนาแห่งพุทธธรรมอันซ่อนอยู่ในสถานที่ต่างๆ โดยกระบวนการจะเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ คือ เข้าใจลึกซึ้งถึงองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาและเห็นประเด็นปัญหาที่จะต้องใช้พุทธจิตวิทยาเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ทักษะด้านปัญญา อันจะช่วยพัฒนาการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้วยการทำงานเป็นทีม ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาจิตปัญญา พร้อมด้วยการเน้นปฏิบัติธรรมเชิงลึกวิปัสสนากรรมฐาน ในสังเวชนียสถานและพุทธสถานที่สำคัญ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) บางท่านเรียกว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพราะเป็นแนวคิดที่เน้นประสบการณ์ผู้เรียนโดยยึดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทบาทการเรียนรู้ของตนเองมากกว่าการรับความรู้จากผู้สอน

กระบวนการของการเรียนรู้เชิงรุกจึงมุ่งให้ผู้เรียนได้กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่ มีความตื่นตัว ท้าทาย และเร้าความสนใจให้จดจ่ออยู่กับการเรียน สถานการณ์ต่างๆ ช่วยกระตุ้นให้ต้องคิดแก้ไขปัญหา ศักยภาพถูกดึงออกมาใช้อย่างเต็มที่ โดยสรุปองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก จึงมี 1) ความท้าทาย (Challenge) 2) การทำให้ผู้เรียนจดจ่ออยู่กับสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน (Learning Engagement) 3) กระบวนการกลุ่ม (Group Process) 4) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Learning) 5) ความรับผิดชอบในการเรียนของตนเอง (เนาวนิตย์ สงคราม, 2557) โดยผู้สอนมีบทบาทอำนวยความสะดวกและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) (การจัดการความรู้ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศฯออนไลน์) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนช่วยตัวเองเพิ่มขึ้น ผ่านการตั้งคำถามอย่างวิพากษ์ อภิปรายความเห็นที่แตกต่าง และขัดแย้งกันเสนอสมมติฐาน และพิสูจน์สมมติฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผลแบบวิทยาศาสตร์ จะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน (วิทยากร เชียงกูล, 2549)

Fink and Fink (อ้างถึงใน เนาวนิตย์ สงคราม, 2557) ได้สรุปปัจจัยในการเรียนรู้เชิงรุกว่าประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยทางสถานการณ์ (Situational Factors) 2) เป้าหมายของการเรียนรู้ (Learning Goals) 3) กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities) และ 4) ผลป้อนกลับและการประเมินผล (Feedback and Assessment) ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 นี้ก็จะนำมาพิจารณาเพื่อบูรณาการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) คือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนและเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ ณ สถานที่อันเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องนั้น โดยมีการศึกษาตามกระบวนการหรือวิธีการที่ได้วางแผนไว้และมีการอภิปรายสรุปผลการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ศึกษามา (ทัศนา แหมมณี, 2549) เมื่อนำมารวมบูรณาการเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก โดยมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้พบประสบการณ์ตรงและจริงที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจได้มากขึ้น เปิดโอกาสให้ได้ฝึกการสังเกตเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 สิ่งใหม่ๆ รอบตัวจะช่วยกระตุ้นความสนใจพร้อมกับการได้ทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเดินทาง ด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง สร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่น ส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมกันนั้นได้ฝึกฝนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน ดำเนินการ ประเมินสถานการณ์ เพราะมีส่วนร่วมในการออกแบบการเดินทางและบริหารจัดการกลไกต่างๆ ไปด้วยกัน

ความสำคัญของ สังฆนียสถาน 4 ที่แดนพุทธภูมิ

ในมหาปริณิพานสูตร พระพุทธเจ้าได้รับสั่งกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ สังฆนียสถาน 4 แห่งนี้ เป็นสถานที่ ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู คือ

1. สังฆนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ด้วยระลึกว่า “ตถาคตประสูติในที่นี้”
2. สังฆนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ด้วยระลึกว่า “ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้”
3. สังฆนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ด้วยระลึกว่า “ตถาคตทรงประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้”
4. สังฆนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ด้วยระลึกว่า “ตถาคตได้เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุในที่นี้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2539)

สังฆนียสถาน 4 แห่ง ดังนี้

1. สถานที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ คือ สวนลุมพินี หรือ รุมมินเด (Rummindei) ในประเทศเนปาล
2. สถานที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์ พุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodh Gaya) ประเทศอินเดีย
3. สถานที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา คือ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี
4. สถานที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน คือ ป่าสาละวัน เมืองกุสินารา (Kusinagara) ประเทศอินเดีย

คำว่า “สังฆ” คนไทยอาจจะเข้าใจว่าหมายถึง สลดหดหู่ แต่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.

ปยุตโต) ได้ให้ความเห็นน่าสนใจว่า สังฆนียะ ในที่นี้หมายถึงสถานที่ที่พุทธบริษัทจะเกิดกำลังใจ หรือจะเกิดความเร้ากระตุ้นให้เกิดแรงใจขึ้น สถานที่ทั้ง 4 แห่งนี้เมื่อพุทธบริษัทไปดูไปเห็นแล้ว การที่ได้ไปดูไปเห็นนั้น จะกระตุ้นเตือนจิตให้เกิดความคิดมีจิตสำนึกระลึกถึงพระพุทธเจ้า ระลึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ ระลึกถึงพระสาวกที่ทรงจำสืบทอดคำสั่งสอน จิตใจน้อมไปใน การที่จะนำคำสั่งสอนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นผู้ไม่ประมาท” (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2531) ซึ่งทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องทางปัญญา จะได้มากได้น้อย ก็อยู่ที่การรู้จักใช้โยนิโสมนสิการ คือการรู้จักคิด รู้จักพิจารณา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558)

ดังนั้น การมาศึกษาออกสถานที่ในบริเวณ สังฆนียสถาน ทั้ง 4 แห่งนี้ จึงไม่ใช่การมา เพื่อสลดหดหู่ใจ แต่มาด้วยกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ที่กระตุ้นพลังใจใฝ่การเรียนรู้ บ่มเพาะศรัทธา และปัญญา ด้วยการนำพุทธธรรมมาขอบประเด็นและวิเคราะห์ให้กระจ่างแจ้ง ตลอดจนถึงปรับ นำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นประสบการณ์ทางจิตใจและการฝึกฝนตนเอง

รูปแบบบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่

บูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิ ของสาขาวิชา พุทธจิตวิทยาได้ร่วมกับพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย-เนปาล โดยมี พระเทพโพธิวิเทศ (วีระยุทธ์ วีระยุโท) เป็นประธาน ร่วมกับนิสิตพุทธจิตวิทยารุ่น 3 ซึ่งมีพระปลัดสุวัฒนพรหมคุณ เป็น ประธาน ออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีรูปแบบ คือ

1. **รูปแบบการปฏิบัติธรรม** นิสิตผู้มีศรัทธาออกบวช มีการเตรียมพร้อมซ่อมขานนาค มาตั้งแต่ประเทศไทย และเข้าพิธีบวช ณ วัดต้นพระศรีมหาโพธิ์ และอุโบสถวัดไทยพุทธคยา โดยมี พระเทพโพธิวิเทศ เป็นพระอุปัชฌาย์ ที่ให้ความรู้ด้านการบวชทั้งแก่นวกะโพธิและนิสิตคณาจารย์ พร้อมทั้งกล่าวธรรมปลุกใจให้น้อมถึงการปฏิบัติเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและการพัฒนาจิตใจตนเอง ด้วยการรักษาศีล และเจริญจิตภาวนาตลอดการเดินทาง ในแต่ละแห่งจึงมีการไหว้พระสวดมนต์ และปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีพระครูนิโครธปัญญากร ดร. เป็นวิทยากรหลักในการนำปฏิบัติและบรรยายให้ความรู้

2. **รูปแบบสัมมนาวิชาการ** ภาควิชาการพระเทพโพธิวิเทศได้บรรยายเรื่อง “พุทธจิตวิทยา ในแดนพุทธภูมิ” เพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจในประเทศอินเดียและพระพุทธศาสนาในอินเดียปัจจุบัน พร้อมกับจิตวิทยาการเผยแผ่และการปฏิบัติในประเทศอินเดีย ตลอดจนถึงพุทธจิตวิทยาประยุกต์ ในการพัฒนาตน การเสวนาแลกเปลี่ยนโดยมีพุทธสถานและรถบัส เป็นห้องสัมมนา ให้พระนิสิต และคณาจารย์แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ดังที่ท่านพระเทพโพธิวิเทศกล่าวว่า “ที่รู้สอง น่องรู้สี่ ใคร มีดีเอามารวมกัน เป็นการเฉลี่ยความฉลาด” การสัมมนานั้น เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities) เป็นการประเมินผล(Feedback and Assessment) ป้อนกลับข้อมูลและการเรียนรู้

ไปด้วย เกิดการประยุกต์(Application) บูรณาการ (Integration) เชื่อมโยงแนวคิดและความจริงที่ตนได้เผชิญ และเรียนรู้รอบด้านต่างมิติทั้งของตนเองและผู้อื่น(Human Dimension)

3. รูปแบบ Walk rally ภาคประสบการณ์ในแต่ละสถานที่ ซึ่งจะต้องใช้การเดินทางเข้าไป ระหว่างทางทำให้นิสิตได้สัมผัสวิถีชีวิตประชาชนอินเดียในปัจจุบัน ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งมิติทางด้านสังคมที่หล่อมลักันด้านวรรณะ ฐานะทางเศรษฐกิจ มิติทางด้านจิตวิญญาณ ความเชื่อเรื่องศาสนา พิธีกรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตการทำมาหาเลี้ยงชีพ เมื่อเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนรู้กับสังคมอินเดียในครั้งพุทธกาล ก็ยังเห็นร่องรอยนั้นอยู่ ทำให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของพระพุทธเจ้ามากขึ้นในการเผยแผ่หลักธรรม และแต่ละพุทธสถานก็มีนัยยะสำคัญซ่อนอยู่ ทำให้นิสิตจะต้องมองหา RC หรือถอดรหัสที่ซ่อนอยู่ในซากอิฐออกมาให้ได้ เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้อย่างเร้าใจ ทำให้ทุกคนสนุกกับสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิ เป็นไปบนพื้นฐานของการเปิดกว้างทางความคิด และเกื้อกูลกันด้วยใจ คือไม่ใช่เพียงแค่บ่มเพาะปัญญาตน แต่ยังฝึกฝนที่จะเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเกิดขึ้นในบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่อบอุ่นและดูแลกันและกันเป็นอย่างดี ทำให้เกิดความสุขที่ได้เรียนรู้ และมีความสุขที่ได้อยู่ร่วมกัน

สะท้อนบทเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์

นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิ ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา ได้ถอดบทเรียนและประสบการณ์ของตนเอง หลังจากที่ผ่านมาแล้ว ผลปรากฏดังต่อไปนี้

1. เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น นิสิตเมื่อได้มาสัมผัสสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง และพุทธสถานอื่นๆ ได้เห็นความจริงเต็มตาไม่ใช่แค่ในตำรา ทำให้เกิดความเข้าใจในพุทธประวัติมากยิ่งขึ้น และมีความเชื่อมั่นในความมีอยู่จริงและเป็นจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“ผมนั่งพิจารณาตามคำบรรยายของพระอาจารย์ แล้วก็ไตร่ตรองมองไปถึงอดีต คิดว่าตรงนี้พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรม พระอริยสงฆ์จำนวน 1,250 องค์ คงจะนั่งบริเวณที่ผมได้นั่งอยู่นี้ ผมรู้สึกซาบซึ้งจนกลั้นน้ำตาไม่อยู่ ผมดีใจที่ได้และภูมิใจที่เป็นชาวพุทธจริงๆ”

(ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 1 สัมภาษณ์ วันที่ 2 มกราคม 2559)

“ชาตินี้ได้เกิดมาไม่ได้เป็นพุทธแค่ทะเบียนบ้าน ได้มาถึงพุทธภูมิที่ทำให้เราได้พิจารณาถึงการเกิดเจ็บตาย คิดว่าเป็นบุญอันยิ่งใหญ่ที่ได้มาครั้งนี้”

(ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2 สัมภาษณ์ วันที่ 2 มกราคม 2559)

นิสิตที่ได้บวชในแดนพุทธภูมิเกิดประสบการณ์ส่วนตัว มีการพัฒนาความรู้สึก (Caring) เกิดความมั่นใจและตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

“ได้บุญ ตามรอยพระพุทธเจ้าทำให้ศรัทธาท่านมากขึ้นไปอีก ทำให้ผมปลงสังเวชกับชีวิตได้ พระรู้สึกว่ามีศัลเยอะกว่าโยม เอื้อต่อการแสวงบุญ”

(ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 สัมภาษณ์ วันที่ 2 มกราคม 2559)

2. เกิดปัญญาที่ได้รับจากประสบการณ์และการเรียนรู้ กระบวนการที่เกิดขึ้นช่วยส่งเสริมประสบการณ์ตรงไปกับนิสิตและผู้ร่วมเรียนรู้ เกิดทักษะในการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning how to lean) ดังคำสัมภาษณ์ว่า

“ได้มาเห็นพระธรรมทูตทำงาน ได้เห็นชาวพุทธนานาชาติที่มากราบพระพุทธเจ้าตามสถานที่ต่างๆ ด้วยพิธีของตนเอง ซึ่งให้ความหลากหลายดีมาก พระวิทยากรให้ความรู้ที่ช่วยโน้มน้าวมสร้าง ความเข้าใจ ชาบซึ่งมากขึ้น ”

(ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 4 สัมภาษณ์ วันที่ 2 มกราคม 2559)

นิสิตสามารถที่จะถอดบทเรียนในการทำหน้าที่ของตนเองได้ จากการมีประสบการณ์ ปฏิบัติจริงและเปิดกว้างที่จะแบ่งปันเรียนรู้ต่อกันและกัน เพื่อที่จะร่วมกันพัฒนาการเรียนรู้และฝึกฝนตนเองต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ถ้าพิจารณาสิ่งที่ต้องปรับ เช่นตารางควร ปรับให้เหมาะสมกับกาลเทศะ เตรียมตัว วางโปรแกรมให้เหมาะกับฤดู กิจกรรมอะไรบ้างที่ต้องจัดทำ สิ่งของแต่ละวัดควรแยกสัดส่วน”

(ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 4 สัมภาษณ์ วันที่ 2 มกราคม 2559)

3. เกิดการสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร เพราะการเดินทางครั้งนี้ไม่เพียงนิสิตและคณาจารย์ เท่านั้นแต่ยังมีญาติธรรมบางส่วนที่ได้ติดตามไปด้วย เมื่อใช้ชีวิตร่วมกันได้เผชิญความลำบากและเกื้อกูลกันด้วยสังคหธรรม คือ เอื้อเพื่อแบ่งปัน กล่าวคำอันน่ารัก เกื้อกูลช่วยเหลือ และประพฤติตนเหมาะสม ทำให้เกิดความประทับใจ ชาบซึ่งใจต่อกัน จึงนำมาสู่การสร้างกลุ่มด้วยเครื่องมือสื่อสาร ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เพื่อเชื่อมโยงสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

ผลจากการถอดบทเรียนจากนิสิตและผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำให้พบประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งสะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิ ของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา สามารถสรุปประเด็นได้ดังภาพที่ 7.1

- ได้รับประสบการณ์ตรง
- ลึกซึ้งในพุทธประวัติมากขึ้น
- เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น
- เกิดปัญญาจากการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติโดยตรง
- เกิดเครือข่ายกัลยาณมิตร

ภาพที่ 7.1 สรุปประเด็นจากการถอดบทเรียน

จากภาพที่ 7.1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมินั้น ช่วยให้เกิดประสบการณ์ตรงกระตุ้นการตื่นรู้ สถานที่จริงที่ได้สัมผัสโดยตรงทำให้เข้าถึงพุทธประวัติ เป็นการเรียนรู้แบบดำตา ไม่ใช่แค่ในตำรา ทำให้เกิดความรู้สึกศรัทธาในความมีอยู่จริงของ พระพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้น เกิดกำลังใจในการเรียนรู้อย่างไม่เพ้อหน่ายช่วยให้จิตใจกระจ่างใสในการปฏิบัติเจริญจิตภาวนา และพิจารณาวิเคราะห์หลักธรรม จากการได้เผชิญชีวิตอินเดียและ วิเคราะห์สู่ชมพูทวีปเมื่อครั้งพุทธกาล ถือว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมทั้งทางตรงและเกิด ผลบวกทางอ้อมอย่างน่าสนใจยิ่ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

หากองค์กรหรือหลักสูตรอื่นจะนำไปประยุกต์ใช้ ประสบการณ์ที่ผ่านมาสะท้อนสิ่งที่ควร ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีก ดังนี้

1. ควรมีการเตรียมกายและใจให้พร้อม โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่จะมาบวช ควรได้ท่องบท ขานนาคให้คล่อง และศึกษาศีลจารวัตรของพระเบื้องต้นมาบ้าง
2. ควรศึกษามาก่อนดังเช่นครั้งนี้ทุกคนได้อ่าน “จาริกบุญ จาริกธรรม” ของท่าน พระพรหมคุณาภรณ์มาก่อนแล้ว ทำให้เชื่อมโยงจากสิ่งที่พบและการบรรยายสู่เนื้อหาได้ลึกซึ้ง มากขึ้น
3. ควรเพิ่มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแห่งมากขึ้น โดยมี วัตถุประสงค์ของแต่ละสถานที่แล้วให้ผู้เรียนออกค้นหา จากนั้นนำมาแลกเปลี่ยนกันโดยมี พระวิทยากรที่มีประสบการณ์ในอินเดียช่วย จะเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แน่นขึ้น
4. ควรปรับตารางให้สอดคล้องกับภูมิอากาศของประเทศอินเดีย เพราะหน้าหนาวกลางวันจะลดลงแต่กลางคืนจะมีมืดไวขึ้น ขณะที่หน้าร้อนก็จะมีความร้อนอบอ้าวและกลางวันจะยาวนานขึ้น

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการศึกษานอกสถานที่ในแดนพุทธภูมิ ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา เป็นจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานและภารกิจของหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ที่มีวัตถุประสงค์ให้นิสิตได้มีประสบการณ์ตรงในแดนพุทธภูมิ เพื่อบ่มเพาะศรัทธาและปัญญา มีความลึกซึ้งในพุทธประวัติและพุทธธรรมอันเป็นจิตวิทยาตะวันออก เพื่อเชื่อมโยงกับจิตวิทยาตะวันตก ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” โดยให้มีกระบวนการ มีลักษณะคือ รูปแบบการปฏิบัติธรรม รูปแบบสัมมนาวิชาการ รูปแบบ Walk rally และการผลที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้พบว่า นิสิตเกิดศรัทธามีปัญญาในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ได้ฝึกปฏิบัติโดยตรง เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างนิสิต คณาจารย์ พระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย-เนปาล และญาติธรรม ซึ่งสามารถจะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยการเตรียมให้พร้อม ซ้อมให้ดี มีวัตถุประสงค์ชัดเจน และสามารถเพิ่มกระบวนการให้มีความเข้มข้นขึ้นได้

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2557). **การศึกษานอกสถานที่และการศึกษานอกสถานที่เสมือนเพื่อการเรียนรู้เชิงรุก**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต). (2535). **ตามทางพุทธกิจ**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). **จาริกบุญ จาริกธรรม**. กรุงเทพฯ: ผลิธัมม์.
- พระเทพโพธิวิเทศ. **วิสัยทัศน์การเผยแผ่พุทธศาสนาในแดนพุทธภูมิ**. รัฐพิหาร อินเดีย. สำนักงานพระธรรมทูตอินเดีย-เนปาล.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ. (2556). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนา แคมมณี. (2559). **14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2549). **การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- การจัดการความรู้ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศฯ ออนไลน์. (2559). **คู่มือการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning**. จาก www.mct.rmutt.ac.th/km/?p=786 (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2559)

ศาสตร์แห่งการให้คำปรึกษาเพื่อการบริหาร
และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา:
กรณีศึกษาวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี
Astrology for the Administration
and the Dissemination of Buddhism:
A Case Study of Wat Nongta Boon in Saraburi Province

พระระพิน พุทธิสาร, ดร.¹

พิเชฐ ทั่งโต²

ลำพอง กลมกุล³

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความทางวิชาการเพื่อวิเคราะห์ศาสตร์แห่งการให้คำปรึกษาเพื่อการบริหาร และเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี วิธีการศึกษาใช้การศึกษาจาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ศาสตร์ในการให้คำปรึกษาทำนายเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับทุกสังคมมาอย่างยาวนานได้ก่อให้เกิดอิทธิพลทางความคิดและพฤติกรรมของบุคคล องค์กร และสังคมในองค์กรรวม ซึ่งในบทความนี้ได้ทำการศึกษาศาสตร์วัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี ที่สะท้อนให้เห็นว่า ศาสตร์ของการให้คำปรึกษาทำนาย ไม่ใช่กิจสงฆ์ไม่ควรส่งเสริมในพระพุทธศาสนา แต่หากมองเจตนารมณ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การประยุกต์หลักคำสอน รวมทั้งใช้เป็นเกณฑ์ช่วยในการตัดสินใจ สำหรับผู้มาขอคำปรึกษา ซึ่งจะได้ทั้งในส่วนของการบริหารตน บริหารคน บริหารงานอย่างมีหลัก ยึด ที่ไม่ส่งเสริมความมั่งคั่ง ซึ่งจะช่วยให้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้

คำสำคัญ: ศาสตร์แห่งการทำนาย, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, วัดหนองตาบุญ

¹ อาจารย์อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ นักวิจัย ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The purpose of this academic article was to analyze astrology for the administration and the dissemination of Buddhism in a case study of Wat Nongta Boon in Saraburi Province. Documentary study and related research were used for the study and key informants of in-depth interview came from Wat Nongta Boon in Saraburi Province. Results of the study indicated that astrology has been using for counselling in parallel to all society for a long time and initiated the influence of thinking and behavior for personal, organization, and overall society. This article studied a case study of Wat Nongta Boon in Saraburi Province, the result reflected that astrology was not the part of Sangha duty and should not be encouragement in Buddhism. However, if it was considered for the intention of the dissemination of Buddhism, it was a teaching integration and being the criteria of decision making for counselees. It can be the principle for self-management, people and job management without ignorant encouragement that can be the right way of Buddhist principles.

Keywords: Astrology, the Dissemination of Buddhism, Wat Nong Ta Boon

บทนำ

ศาสตร์ของการให้คำปรึกษาทำนายทายทักเป็นศาสตร์ที่มีอยู่คู่สังคม ปรากฏมีมานับแต่อดีตในอินเดียโบราณ ดังปรากฏในประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ได้มีการเชิญพราหมณ์ 108 มาทำนายลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะในคราวแรกประสูติ ในเชิงยุทธศาสตร์ การทหารการศึกสงคราม ล้วนเนื่องด้วยฤกษ์ยาม เพื่อใช้ในการตัดสินใจทำศึกสงคราม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ทำให้เห็นว่าศาสตร์แห่งการให้คำปรึกษาใช้ในการบริหาร จัดการทรัพยากรคน องค์กร สังคม และการบริหารความสัมพันธ์ในสังคม ส่วนการเผยแพร่เป็นการประยุกต์ ทำให้คนเข้าหาธรรม จัดเป็นอุบาย หรือเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง ในการสะท้อนธรรม ในหลักการพระพุทธเจ้าห้ามใช้ศาสตร์การให้คำปรึกษาเพื่อการเลี้ยงชีพ แต่หากปลายทางเป็นไปเพื่อกุศลและประโยชน์ของผู้ปฏิบัติ ก็ให้เป็นไปตามความพึงใจของผู้ให้คำปรึกษาและรับคำปรึกษานายผู้นั้นเอง

ในส่วนการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่จะพึงทำหน้าที่ส่งเสริมอุดมการณ์และแนวคิดทางศาสนานั้น รวมทั้งการนำองค์ความรู้ในศาสตร์ของการให้คำปรึกษา แนวอนาคตศาสตร์มาใช้ให้คำปรึกษานายเพื่อการบริหารจัดการ ซึ่งในบางกรณี

อาจผิดศีลแต่ไม่ผิดธรรม รวมทั้งในบางกรณีผิดทั้งศีลผิดทั้งธรรม ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ให้คำปรึกษาและรับคำปรึกษาทำนายนายเอง แต่ในทางพระพุทธศาสนายืนยันชัดเจนว่า “พึงเว้น” ซึ่งในบทความนี้จะได้ทำการค้นคว้าเพื่อยืนยันแนวคิดเรื่องบทบาทจากพระสงฆ์กับศาสตร์ของการให้คำปรึกษาทำนายนายที่ปรากฏมีอยู่ในปัจจุบัน พร้อมแนวทางและวิธีการประยุกต์คำสอนเพื่อใช้ในการเผยแผ่รักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาได้ โดยศึกษาผ่านบทบาทของการให้คำปรึกษาทำนายนายของวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี เป็นกรณีศึกษาต่อไป

ความหมายและที่มาของศาสตร์แห่งการทำนายนาย

ศาสตร์แห่งการทำนายนายหรือ โหราศาสตร์มาจากคำว่า “อโห” แปลว่า กลางวัน และ “ราตรี” แปลว่า กลางคืน แต่ได้ตัดอักษรพยางค์แรกและพยางค์หลังออกเสีย จึงเหลือเพียงคำว่า “โหรา” ยังมีอีกคำที่ใช้แทนโหราศาสตร์ คือ โขติยศาสตร์ มาจากคำว่า โขติ แปลว่า แสงสว่าง หรือดวงดาว ดังนั้น โหราศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการทำนายหรือการพยากรณ์ชะตาของมนุษย์และปรากฏการณ์ต่างๆ ของโลก โดยอาศัยการโคจรของดวงดาวเป็นหลักและมีการรวบรวมเป็นสถิติเพื่อเป็นข้อมูลในการพยากรณ์สิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน โดยมีการจำแนกประเภทของโหราศาสตร์ ไว้ 3 ประเภท และสามารถแยกจำแนกไปในหลายลักษณะยกมาเป็นกรณีศึกษาได้จากตารางเทียบเคียง

ตารางที่ 1 จำแนกชนิดของศาสตร์ของการทำนาย/โหราศาสตร์

ประเภทของโหราศาสตร์	ประเภทแบบจำเพาะ
1. การคำนวณ เป็นเรื่องของการคำนวณตัวเลข การนับตัวเลข และกฎเกณฑ์ในเรื่องของการหาตำแหน่งของดวงดาวต่าง ๆ เช่น กฎเกณฑ์ในการผูกดวง โดยใช้คัมภีร์หรือตำราเป็นหลักในการพยากรณ์ เช่น คัมภีร์สุริยาตร์ เป็นคัมภีร์สำหรับคำนวณหาจุดเล็งศก วัน ยาม ราศี วันเดือน ปีเกิด เลข 7 ตัว เป็นต้น	โหราศาสตร์
	Astrology
	นรลักษณ์
2. การพยากรณ์ เป็นเรื่องของการเชื่อมโยงกฎเกณฑ์โดยการตีความและเชื่อมโยงความหมายออกเป็นลักษณะของคำทำนาย อาจแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ (1) การพยากรณ์ในด้านอดีต (2) การพยากรณ์ปัจจุบัน และ (3) การพยากรณ์ในด้านอนาคต	หัตถศาสตร์
	Chiromancy
	ลายมือเขียนหนังสือ
3. พิธีการ เป็นการนำหลักของไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหรือเรียกว่า พิธีสะเดาศะห์เคราะห์ โดยนำพิธีกรรมทั้งของพราหมณ์กับพระพุทธศาสนามาประสมกันเพื่อให้เกิดศรัทธากับผู้ที่ใช้บริการ อาทิ ดูกุศล ไม่ดี เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย	ทำนายไฟ
	Cartomancy
	ทำนายฝัน
	Oniromancy
	ทำนายโดยวิธีจับเส้น
	Psychometry
	ทิพย์จักษุ
	Clairvoyance
	ลางต่าง ๆ
	Presage
	การเสี่ยงทาย
	Oracle

จากข้อมูลอาณานิยามเป็นหลักการกว้างๆ ได้ว่า ในศาสตร์การให้คำปรึกษาทำนาย เป้าหมายเป้าหมายเป็นการคาดการณ์ในความเป็นไปได้ โดยใช้หลักการต่างๆ มาสนับสนุนเพื่อยืนยันความเป็นไปได้ นั่น ดังปรากฏตามตารางที่ 1 รวมเรียกว่า “โหราศาสตร์” ในส่วนพระพุทธศาสนามีมุมมองในศาสตร์นี้อย่างไร ซึ่งปรากฏข้อมูลใน มหาศีล ข้อปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยใช้คำว่า “ภิกษุพึงเว้นขาด” ต่อพฤติกรรมและการกระทำเลวร้ายด้วย “ตริจ্ঞานวิชา” ก็ดูต่อไปว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งเมื่อพิจารณาห้วงนับแต่อดีต ทั้งถูกบันทึกในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าศาสตร์แห่งการทำนาย มีจำนวนมาก อาทิ “...ทำนายอวยะ ทำนายคำหนิ ทำนายโชคกลาง ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ พิธีเบิกแว่นเวียนเทียน พิธีชดแลลบูชาไฟ พิธีชดราบูชาไฟ พิธีชดข้าวสารบูชาไฟ พิธีเติมเนยบูชาไฟ พิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ พิธีพ่นเครื่องเช่นบูชาไฟ พิธีปลีกรรมด้วยเลือด วิชาดูอวยะ วิชาดูพื้นที่ วิชาการปกครอง วิชาทำเสน่ห์ เวทมนตร์โลผี วิชาตั้งศาลพระภูมิ วิชาหมอง...” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2549) ดังนั้น เมื่อประมวลหลักฐานในศาสตร์ของการให้คำปรึกษาทำนาย ยืนยันได้ว่า เป็นสิ่งที่ “พระนักบวช” ในพระพุทธศาสนาพึงเว้น ไม่พึงปฏิบัติเพื่อการยังชีพ

ดังนั้น จากหลักฐานยืนยันได้ว่า ศาสตร์การให้คำปรึกษามีมาแต่อดีตครั้งอินเดียโบราณหรือก่อนหน้านั้น ทั้งถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคม เป็นศาสตร์ที่ให้ความรู้ สู่การเตรียมการวางแผนและการบริหาร จัดการ ดำเนินชีวิตที่เหมาะสมภายใต้ความเป็นไปได้ แต่ในทางพระพุทธศาสนามีแนวคิดว่าเป็นศาสตร์ที่ไม่ได้เป็นไปเพื่ออุดมคติสูงสุดในทางศาสนา ห้ามสำหรับนักบวช อาจรู้ได้ แต่ไม่ได้ส่งเสริม ศาสตร์ของการให้คำปรึกษาทำนาย ในระดับบุคคลและสังคมอาจเป็นเครื่องมือหรือแผนที่ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม ภายใต้ความเป็นไปได้ ซึ่งจะได้ยกมาเทียบเคียงเพื่อความเข้าใจในศาสตร์ของการให้คำปรึกษาทำนายทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

พระและศาสตร์แห่งการทำนายตามหลักพระพุทธศาสนา

แนวคิดทางพระพุทธศาสนา มองประเด็นการทำนายทายทักอย่างไร มีหลักฐานปรากฏในพระพุทธศาสนาหลายแหล่งด้วยกัน กรณีที่ 1 “ประโยชน์ได้ล่วงเลยคนโง่เหล่าที่มีวรอกอยถูกขยยามอยู่ ประโยชน์นั้นแหละเป็นฤกษ์ของประโยชน์ ดวงดาวทั้งหลายจักทำอะไรได้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2549) เหตุการณ์การที่เกิดขึ้นการที่ให้ฤกษ์แต่งงานที่ตลาดเคลื่อน ทำให้เกิดทะเลาะกันระหว่างคู่บ่าวสาวและญาติ จึงเป็นที่มาของประโยคว่า “ฤกษ์” ที่ถือไปจะมีประโยชน์อะไร หรือกรณีที่ 2 พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พระภิกษุเรียนเรื่องฤกษ์ (และโหราศาสตร์) เรื่องราวที่กล่าวอ้างปรากฏอยู่ใน อารัญญกัฏฐ ใน พระไตรปิฎก พระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 จุลวรรค ภาค 2 “ภิกษุผู้อยู่ป่า พึงตั้งน้ำตม พึงตั้งน้ำใช้ พึงติดไฟ พึงเตรียมไม้สไฟไว้ พึงเตรียมไม้เท้า พึงเรียนรู้เรื่องนักษัตรทุกประเภทหรือเรียนบางส่วน พึงเป็นผู้ฉลาดในทิศ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2549) หาก

พิเคราะห์เหตุการณ์ เนื่องจากชาวบ้านสงสัยว่าเป็นพระอะไรไม่รู้เวทย์ (เทียบกับพระในศาสนาอื่น รู้เวทย์มนต์) รู้มนต์ รู้ทำนายทายทัก จึงคิดว่าไม่ใช่ “พระ” แน่نون จึงทำร้าย ทุบตี จากเหตุการณ์ นั้น เกิดแนวคิดที่ว่าพระควรรู้ “ศาสตร์” อื่นบ้าง หากดูเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าในประเด็นนี้ ไม่น่าจะหมายถึงการเรียนโหราศาสตร์ ไม่น่าจะเป็นภาคคำนวณ ภาคพยากรณ์ หรือภาคพิธีกรรม การหาฤกษ์ยามใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้ในทางดาราศาสตร์ เป็นที่ทราบกันดีว่าคนสมัยก่อนซึ่งยังไม่มีทั้ง เข็มทิศและนาฬิกาไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านชาวป่าชาวเรือนั้น ล้วนอาศัยการดูดาวเพื่อให้รู้ทั้งทิศทาง และเวลา ดังนั้นในความหมายนี้น่าจะหมายถึงรู้ทิศตามหลักดวงดาวมากกว่า กรณีที่ 3 พระสมณ โคดมเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิด ซึ่งหมายถึงการ “ดูดวง-ทำนายโชคชะตา-ทำนายหนูกัดผ้า” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2549) หากพิเคราะห์แนวคิดนี้ปรากฏใน สุปุพพสันตสูตร ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มนุษย์ประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา และใจในเวลาเช้า...เวลาเที่ยง...เวลา เย็น เวลาดังกล่าวก็เป็นเวลาที่ดีของเขานั้นเอง มนุษย์ประพฤติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าเป็น ฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบุชาดี” นี่ย่อมตีความว่า พระพุทธศาสนาถือหลัก ฤกษ์งามยามดีอยู่กับการกระทำของตนเอง ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงอำนาจของดวงดาวอีกเช่นกัน

พระช่วยคนด้วย “การให้คำปรึกษาทำนาย” ผิดหลักวินัย แล้วถ้ากรณีช่วยเหลือด้วยเจตนา ดีเป็นกุศลจะเป็นความผิดไหม ? ในงานของอชิรพจนนิชา พลายนาค (2553) ให้ทัศนะต่อประเด็น ที่เกิดขึ้นพร้อมให้ข้อมูลต่อประเด็นดังกล่าวว่า “โหราศาสตร์ไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และมีมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทปรากฏเรื่อง เกี่ยวกับโหราศาสตร์อยู่หลายแห่งและในสมัยพุทธกาลก็มีการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับดวงดาว การทำนายมหาปฐิสลักษณ์และการทำนายฝัน แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนายอมรับความมีอยู่ ของโหราศาสตร์ในฐานะเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง แต่พระพุทธศาสนาถือว่าพระสงฆ์ไม่ควรนำ โหราศาสตร์มาใช้ ดังมีพุทธบัญญัติชัดเจนมิให้ภิกษุเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ เพราะไม่เหมาะสม ชีวิตของสมณเพศ ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์พบว่า มีหลัก ธรรมที่เกี่ยวข้อง คือ นิยาม 5 กรรรมกับการให้ผลของกรรม อีกทั้งเรื่องความเพียร และการมีเสรีภาพ ในการกระทำของมนุษย์ เหล่านี้ล้วนส่งผลและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากกว่า อิทธิพลจากอำนาจของดวงดาว” ในงานของ ศิริินญา นภาศัพท์ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พุทธ ศาสนากับโหราศาสตร์” โดยในงานวิจัยเสนอแนวคิดไว้ว่า “...ความเชื่อทางโหราศาสตร์นับว่ามี อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องของโชคชะตา โดยคนส่วนใหญ่ที่มีความเชื่อ ในเรื่องของโหราศาสตร์นั้นจะเป็นคนที่กลัวกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือกำลังประสบ กับปัญหาที่จะหาทางออกแต่ก็ไม่ว่าควรจะต้องทำเช่นไร ทำให้การไปพบหมอดูของชนกลุ่มนี้ เป็นไปเพื่อต้องการหาที่ปรึกษา ต้องการคนที่คอยให้กำลังใจ หรือแม้กระทั่งเตรียมตัวพร้อมรับกับ เหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยสิ่งที่ต้องการทราบในการมาหาหมอดูก็มีความแตกต่าง

ออกไปตามอายุ การศึกษา สถานะภาพ เช่น หากเป็นวัยรุ่นก็มักจะสอบถามในเรื่องการเรียน ความรัก วิทยุทำงานก็อยากจะทราบในเรื่องของหน้าที่การงาน คู่ครอง สุขภาพ การเงิน เป็นต้น หากมองในแง่จิตวิทยาแล้วหมดจะมีอิทธิพลทางด้านจิตใจของผู้รับฟังเป็นอย่างมาก มองว่าเป็น ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหา/การดำเนินชีวิตของตนเองมากกว่าจะเชื่อเรื่องการกระทำ ของตนเอง บางคนดูดวงแล้วกลับรู้สึกสบายใจมากขึ้นอย่างไรก็ตามการดูดวงตามหลักโหราศาสตร์ แม้จะไม่ใช่วิธีทางที่จะนำไปสู่การพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง แม้พุทธศาสนาจะไม่ได้ปฏิเสธความเชื่อทาง โหราศาสตร์แต่ก็ไม่ได้สนับสนุน กลับมองว่าเป็นดิรัจฉานวิชา เพราะเป็นการไปขวางทางสงบ/เป็น เครื่องถ่วงมิให้ก้าวหน้าอันจะนำไปสู่พระนิพพาน พระพุทธศาสนาจึงมีหลักคำสอนที่สอนให้เชื่อใน การกระทำ เชื่อผลของการกระทำ (กรรมลิขิต) เชื่อความเพียรพยายามของตนเอง จะดีหรือชั่วอยู่ที่ ตัวเรา ไม่ใช่โหราศาสตร์เป็นผู้กำหนด การทำนายของโหราศาสตร์ไม่ได้มีอำนาจเหนือไปกว่าการ กระทำของบุคคล สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม ทุกอย่างเกิดด้วยเหตุและปัจจัย เราทำดีย่อมได้ รับผลคือความสุข ทำชั่วก็ต้องได้รับผลคือความทุกข์อย่างแน่นอน

ดังนั้น พุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะคอยช่วยไม่ให้ประชาชนทั่วไปมีความเชื่อใน เรื่องของโหราศาสตร์แบบงมงาย และมีความเชื่อในทางที่ผิด ซึ่งจะนำไปสู่ความเสียหาย เมื่อเรา ไม่สามารถที่จะแยกความเชื่อทางโหราศาสตร์ออกจากพุทธศาสนาได้โดยสิ้นเชิง เราก็ควรนำหลัก ปัญญาทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการพิจารณาก่อนตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่ออะไร ต้อง สามารถอธิบายด้วยเหตุและผลได้ เราต้องไม่เชื่อในสิ่งที่ผิดหลักพุทธศาสนา หลักความเชื่อใน พุทธศาสนาได้มีกล่าวไว้ในกาลามสูตรว่าอย่าเชื่อเพียงได้ยินได้ฟัง เป็นต้น สิ่งใดที่ไม่มีประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์สิ่งนั้นควรหลีกเลี่ยงเสีย การยอมรับหรือปฏิเสธโหราศาสตร์ก็ควรจะต้องศึกษาให้ เข้าใจในหลักโหราศาสตร์อย่างแท้จริงเสียก่อน เพราะความเชื่อโหราศาสตร์บางอย่างก็สามารถที่จะ นำมาปรับ/ประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตได้โดยที่ไม่ขัดต่อหลักคำสอนทางพุทธศาสนาได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เราสามารถประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง

ศาสตร์ของการให้คำปรึกษานายเพื่อการบริหารในอดีต

ในบรรดาศาสตร์ต่างๆ ศาสตร์ของการให้คำปรึกษา หรือโหราศาสตร์จะเป็นศาสตร์หนึ่งที่เก่าแก่ มีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยการกำหนดฤดูกาลการเพาะปลูกและ ปฏิทิน โดยกำหนดพิธีการทางศาสนา เทศกาลบวงสรวงเทพเจ้า และโดยกำหนดพระราชพิธีและ กิจกรรมอื่นๆ ของรัฐหรือพระมหากษัตริย์ เช่น การเคลื่อนพลกรีฑาท้าว ฯลฯ นอกจากนั้นศาสตร์ นี้ยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับศาสตร์อื่นๆ อาทิ ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ สถิติศาสตร์ จะพบ หลักฐานในหลายส่วนถึงการใช้ศาสตร์ดังกล่าวเนื่องด้วยการบริหารหรือจัดการในหลายกรณี ดังปรากฏหลักฐานในประวัติศาสตร์ของการบริหารมีหลายกรณี อาทิ การเชิญพราหมณ์ 108

มาทำนายลักษณะของเจ้าชายสิทธิธัตถะ หรือกรณีของขงเบ้ง ในวรรณสามยุคของจีน มีเรื่องการใช้ดาราศาสตร์ในการทำศึกกรณีการรบที่ “เซ็กเพ็ก” (ผาแดง)-โจโฉแตกทัพเรือ” ขงเบ้งใช้ศาสตร์ของการคำนวณดวงดาว เป็นที่มาของการ “เรียกลม” เผากองทัพเรือของโจโฉในยุทธศาสตร์นั้น (ประศาสน์ ตั้งมติธรรม, 2557) การใช้ศาสตร์ของการทำนายของรัสเซีย (Grigori Yefimovich Rasputin, ค.ศ. 1869–1916/2412-2459) ในการบริหารความสัมพันธ์ของตนกับราชวงศ์โรมานอฟ (House of Romanov, ระหว่าง ค.ศ.1613-1917/2156-2460) แห่งรัสเซีย อีกนัยหนึ่งก็เป็นอัตราเร่งต่อความล่มสลายของราชวงศ์ในช่วงต่อมาด้วย (Fuhrmann, Joseph T, 1990) รวมถึงการใช้ศาสตร์แห่งการทำนาย คำนวณดวงเมืองของรัฐบาลทหารพม่าในช่วงสมัยพลเอก ตาน ฉ่วย (Than Shwe ค.ศ.1992-2011/2535-2554) ผู้นำสูงสุดพม่า ตัดสินใจ “ย้ายเมืองหลวง” จาก “กรุงย่างกุ้ง” ไปยัง “กรุงเนปีดอร์” เมื่อ พ.ศ.2548 ตามคำแนะนำของโหรประจำตัวว่า ถ้าย้ายเมืองหลวงแล้วพม่าจะดีขึ้นในทุกด้าน ผลคือพม่าเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เป็นต้น (ออนไลน์, เข้าเมื่อถึง 22 ธันวาคม 2560 จาก <https://www.thairath.co.th/content/400917>) หรือการยกศาลหลักเมืองในสมัยรัชกาลที่ 1 วันอาทิตย์ ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 6 ปีชวด ตรงกับวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2325 เวลา 06:54 น. เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นรวมใจต่อการสร้างเมืองในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนกระทั่งเมื่อรัชกาลที่ 4 ตรวจดวงพระชะตาของพระองค์ ทราบว่าเป็นอธิกแก๊สคนดวงเมืองกรุงเทพฯ จึงทรงแก้เคล็ดโดย โปรดฯ ให้ถอนเสาหลักเมืองเดิมและประดิษฐานเสาหลักเมืองใหม่ พร้อมผูกดวงเมืองขึ้นใหม่ให้เป็นสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล มีอุดมมงคลฤกษ์ ณ วันอาทิตย์ แรม 9 ค่ำ เดือนอ้าย (เดือน 1) ตรงกับวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2395 ดังปรากฏในหนังสือที่บันทึกโดยนักบวชชาวฝรั่งเศส ฌ็อง-บาติสต์ ปาลกัว (Jean-Baptiste Pallegoix, ค.ศ.1805-1862/พ.ศ.2348-2405) หรือที่รู้จักในนามพระสังฆราชปัลเลอกัวซ์ (2520) ได้บันทึกไว้ในหนังสือเล่าเรื่องกรุงสยาม (Description du Royaume Thai ou Siam) เกี่ยวกับ “ศาลหลักเมือง” ว่า

“...ประเพณีการถือโชคลาภของ...สยาม...หลังจากที่พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงปรึกษากับขุนนางผู้ใหญ่เป็นการลับแล้ว ก็ส่งราชบุรุษคนหนึ่งไปที่ประตูเมืองที่จะดำเนินการซ่อมแซมนั้น นานๆ ครั้งราชบุรุษนั้นจะทำทีตะโกนเรียกหาใครคนหนึ่งนั้นขึ้นมามากๆ เขาออกซื้อประตูเมืองนั้นข้าซากหลายครั้งหลายหนปรากฏอยู่เนืองๆ ว่าประชาชนที่ผ่านไปมา เมื่อได้ยินเสียงร้องเรียกทางเบื้องหลังก็มักจะเหลียวหน้ามามากๆ ทันใดนั้นราชบุรุษกับพวกก็จะเข้ารุมล้อมจับเอาคนที่เหลียวหน้ามามากๆ นั้นไปสามคน อันเป็นที่แน่ว่าชะตาชีวิตของเขาถึงขาดแล้ว ไม่มีการปฏิบัติใดๆ สัญญาประการใดๆ หรือการเสียสละใดๆ ที่จะช่วยชีวิตเขาไว้ได้ เขาขุดหลุมใหญ่ขึ้นในช่องประตูเมืองนั้น แล้วผูกเสาคานใหญ่ชักขึ้นไปเหนือหลุมนั้นในระดับสูงพอสมควร โยงไว้ด้วยเส้นเชือกสองเส้นหัวท้ายให้เสาหรือซุงนั้น

แขวนอยู่ตามทาง นอนเหมือนอย่างลูกหีบ (Presoir) ฉะนั้น ครั้นถึงวันกำหนดที่จะกระทำ การอันอรุณนี้ ก็เลี้ยงดูผู้เคราะห์ร้ายให้อิ่มหนำสำราญแล้วแห่แหนไปที่หลุมนั้น พระเจ้า แผ่นดินและข้าราชการบริพารก็จะเสด็จและไปให้ความเคารพด้วย พระเจ้าแผ่นดินมีรับสั่งให้ บุคคลทั้งสามนั้นเฝ้าประตูเมืองไว้ด้วย และให้เร่งจ้างชาวให้รู้เกลือกว่าเมื่อรัชกาลศัตรูหรือ ผู้คิดกบฏจะยกเข้าโจมตีพระนคร ครั้นแล้วเขาก็ตัดเชือกปล่อยให้เสาหรือซุงหล่นลงมา บนศีรษะผู้เคราะห์ร้าย ผู้ตกเป็นเหยื่อของการถือโชคกลางนั้น บัดนั้นอยู่ในหลุม คนไทย เชื่อว่าผู้เคราะห์ร้าย ผู้ตกเป็นเหยื่อของการถือโชคกลางนั้น จะกลายสภาพเป็นอารักษ์ จำพวกที่เรียกกันว่า ผี (phi) ราษฎรสามัญบางคนก็กระทำการมาตกรรมแก่ทาสของตน ในทำนองเดียวกันนี้ เพื่อใช้เป็นผีเฝ้าชุมทรัพย์ที่ตนฝังซ่อนไว้...”

หรือการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2347-2411) ใช้ศาสตร์แห่งการ คำนวณจนกระทั่งสามารถทำนายปรากฏการณ์สุริยุปราคา 18 สิงหาคม พ.ศ.2411 (กรมศิลปากร, 2500, หน้า 36-44) ได้อย่างแม่นยำ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทยและ ดาราศาสตร์ รวมไปถึงเหตุการณ์ที่พระองค์ใช้ศาสตร์แห่งการคำนวณมาใช้ในการบริหารความ สัมพันธ์ที่น้องไม่ต้องฆ่าพี่ กรณีการขอชีวิต หม่อมยี่ (พระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์เจ้ายิ่งเยาวลักษณ์ อรรคราชสุตา, พ.ศ.2395-2429) ไว้ก่อนที่พระองค์จะสวรรคตกับ รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2396 - พ.ศ. 2453) ก่อนขึ้นครองราชย์ต่อจากพระองค์ว่า “...ถ้าเจ้าได้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ในกระบวนพี่น้อง ทั้งหมด จะมีพระองค์หญิงหนึ่งองค์ และพระองค์ชายอีกหนึ่งองค์ ทรงกระทำความผิดเป็นมหันตโทษ ขอให้ไว้ชีวิตพระองค์เจ้าพี่น้องทั้งสองพระองค์ด้วย...” (ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2555) ในเหตุการณ์ กระทำผิดกบฏมณเฑียรบาลราชประเพณีจนต้องโทษประหารสถานเดียวให้เหลือเพียงเนรเทศและ “จำสนม” (กักบริเวณ) รวมไปถึงการทำพิธีราชาภิเษกสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2351- 2408) เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2394 เป็นกษัตริย์องค์ที่ 2 ตามการคำนวณชะตาชีวิตของ พระองค์ว่าเป็นผู้ที่มีพระชะตาแรง ต้องได้เป็นพระมหากษัตริย์ นัยหนึ่งเพื่อป้องกันการ “ก่อ รัฐประหาร” อีกนัยหนึ่งเพื่อเป็นค้ำยันพระราชบัลลังก์ของพระองค์เพราะสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้า อยู่หัว ทรงเป็นอุปราชที่มีอำนาจกองทัพเรืออยู่ในมือ ทั้งที่ผ่านมามีอำนาจการบริหารส่วนหนึ่งอยู่ ในมือของสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว การที่รัชกาลที่ 4 ทรงใช้ชะตาของพระเจ้าน้องยาเธอมา เป็นเครื่องมือ พร้อมทั้งใช้ความเชื่อนั้นมาใช้ในการบริหารเพื่อเป็นการสร้างเกราะกำบังค้ำบัลลังก์ หลังจากลาสิกขาในขณะพระชนมายุ 47 พรรษา (พ.ศ.2394) และครองราชย์ต่อมาอีกเป็นระยะ เวลา 17 ปี (2 เมษายน พ.ศ.2394 - 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411) พระองค์ทรงบวชอยู่นานมีความเก่งกล้า ทางวิชาการ แต่ขาดกำลังทั้งคนและงบประมาณ ดังมีข้อมูลว่า “ตั้งพระอนุชาให้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน เพื่อคานอำนาจของตระกูลขุนนางไว้ เนื่องจาก พระปิ่นเกล้าฯ เป็นเจ้าชายนักเลงโต มีสมครพรรค พวกมาก”(ผิน พุกคา, 2558) รัชกาลที่ 4 ใช้ศาสตร์แห่งการทำนายทั้งในเชิงการบริหาร การจัดการ

อาจเทียบได้กับวิสัยทัศน์ในการบริหาร นักบริหารที่มีข้อมูลมาก องค์ความรู้หลากหลาย จะนำไปสู่การตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ในยุคสมัยใหม่ผู้บริหารประเทศ นักวางแผน และนักจัดการสมัยใหม่ การมีข้อมูลข่าวสาร หรือช่องทางในตัดสินใจได้มาก ย่อมนำไปสู่การบริหารจัดการองค์กรเพื่อสิทธิประโยชน์องค์กรได้อย่างสูงสุดด้วยเช่นกัน

แนวคิดศาสตร์ของการให้คำปรึกษานายกกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หากศึกษาแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาจะพบว่าพระพุทธศาสนากล่าวไว้ชัดเจนว่าเป็น “สิ่งต้องห้าม” จัดเป็นอาชีวะที่พระภิกษุในพระพุทธศาสนาไม่ควรทำตามพระธรรมวินัย เรียกว่าเป็น “ติรัจฉานวิชา” แต่ในอีกมุมหนึ่งได้มีนักวิชาการสมัยใหม่ ได้ตีความว่าศาสตร์ของการให้คำปรึกษานายก อาจเป็นเครื่องมือหรือกลไกหนึ่งในการสื่อสารเจตนารมณ์ทางพระพุทธศาสนาได้ ดังปรากฏในงานของ อชิรพจนินา พลายนาค (2553) ในงานวิจัยเรื่อง “การใช้โหราศาสตร์เป็นวิถีทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” โดยผู้วิจัยให้ข้อมูลว่า “โหราศาสตร์ในฐานะเครื่องมือชักจูงไม่ใช่เป็นจุดหมายหลัก แม้ว่าการกระทำเช่นนี้จะผิดหลักพระธรรมวินัย แต่หากเพื่อประโยชน์สุขที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมและผู้คนหมู่มาก พระสงฆ์บางรูปก็เห็นว่าควรทำ เพราะพุทธบริษัท 4 โดยเฉพาะอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งเป็นคนส่วนมากของสังคมหากชักจูงพวกเขาเหล่านั้นให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้องแล้วก็จะย่อมจะเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้สืบทอดต่อไปได้ในอนาคต” หรือในทัศนะของ มะลิวัลย์ พันธุ์ศรี (คมชัดลึก ออนไลน์, 7 ก.ย. 2554) ที่ใช้ศาสตร์แห่งการให้นายกในการสื่อสารและเผยแผ่ศาสนาให้ความเห็นว่า “...บางครั้งหลักคำสอนทางศาสนา ไม่สามารถแทรกซึมสู่ทุกคนได้ แต่หากใช้หลักโหราศาสตร์เชื่อมโยงกับความเป็นไปของชีวิตและหลักธรรมทางศาสนาอย่างมีเหตุผลเห็นได้ชัด เชื่อว่าการเผยแผ่ศาสนาก็น่าจะได้รับการตอบสนองของผู้คนมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมามีลูกศิษย์ลูกหาหลายคน จากทุกวงการรวมทั้งวงการบันเทิง ได้เคยมาให้อาจารย์เก่งดูดวงรหัสชีวิตให้พร้อมกับนำไปปฏิบัติอย่างเห็นผลจนมีการบอกปากต่อปากทำให้ทุกคนที่มาหาท่านทั้งกับความมหัสจรรย์ของศาสตร์แขนงนี้เป็นอย่างมาก...” มีผลการวิจัยของวิชชุดา ฐิติโชติรัตน และคณะ (2560, หน้า 103-115) ให้ข้อมูลการให้คำปรึกษาแนะนำจากพระสงฆ์ที่มีความรู้ได้ข้อสรุปว่า “ผู้มาปรึกษาคลายความทุกข์ใจและเข้าใจความจริงของชีวิตมากขึ้น-ผู้มาปรึกษามีการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจทั้งในระหว่างการปรึกษาภายหลังยุติการการปรึกษา คือ มีจิตใจเข้มแข็งมากขึ้น ไม่โทษผู้อื่น อบอุ่นใจ สบายใจ รู้สึกปิติ เห็นทางออกของปัญหา มุ่งมั่นตั้งใจจะทำความดี ๆ ต่อไป”

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยยังยืนยันผลจากการศึกษาว่า “พระสงฆ์ที่ใช้โหราศาสตร์สามารถช่วยเหลือชาวบ้านที่มีความทุกข์ได้แต่ควรใช้โหราศาสตร์ในฐานะเครื่องมือชักจูงไม่ใช่เป็นจุดหมายหลัก แม้ว่าการกระทำเช่นนี้จะผิดหลักพระธรรมวินัย แต่หากเพื่อประโยชน์สุขที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมและ

ผู้คนหมู่มาก พระสงฆ์บางรูปก็เห็นว่าควรทำ เพราะพุทธบริษัท 4 โดยเฉพาะอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งเป็นคนส่วนมากของสังคมหากชักจูงพวกเขาเหล่านั้นให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้อง แล้วก็ย่อมจะเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้สืบทอดต่อไปได้ ในอนาคต” ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าเป้าหมายที่จะส่งต่อคำสอนมีความชัดเจนแล้ว การใช้ศาสตร์แขนงนี้ช่วยในการสื่อสารคำสอนทางพระพุทธศาสนาย่อมจะเป็นประโยชน์สำหรับพระพุทธศาสนา และชาวพุทธโดยตรงป้องกันมหาย และเป้าหมายถึงถึงศาสนาได้

ภาพที่ 1 เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ ผู้ใช้ศาสตร์ในการทำนายที่สอนให้กับลูกศิษย์ และกระทำให้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาวัด เผยแผ่ศาสนา สังเคราะห์ชุมชน โดยยึดอยู่กับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา (ภาพ ออนไลน์ : 22 ธันวาคม 2560)

วัดหนองตาบุญกับศาสตร์แห่งการทำนายเพื่อการตัดสินใจ บริหาร เผยแผ่และพัฒนา

พระครูวินัยธรสมนึก จิตตโนโท (พ.ศ.2482-อายุ 78 ปี 57 พรรษา) ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี มีประวัติบอกเล่าว่าเคยศึกษาศาสตร์ของการให้คำปรึกษาจาก ตำราเดียวกับสมเด็จพระสังฆราชอยู่ ญาโณทัย (พ.ศ.2417-2508) อดีตสมเด็จพระสังฆราช และเจ้าอาวาสวัดสระเกศ (สัมภรณ์ A, เมื่อ 29 ธันวาคม 2560) ที่เคยทำนายดวงชะตาของพระองค์ท่านเองว่าจะได้เป็นสมเด็จพระสังฆราช และผลก็ได้เป็นสมเด็จพระสังฆราช ระหว่าง 4 พฤษภาคม พ.ศ.2506 - 15 พฤษภาคม พ.ศ.2508 (2 ปี 11 วัน) ขณะพระชนมายุ เกือบ 90 ปีแล้ว (ราชกิจจานุเบกษา, 2506) นอกจากนี้พระครูวินัยธรสมนึก ยังเคยเป็นพระภิกษุที่มีบทบาทในการก่อตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งก่อตั้งวัดไทยในต่างประเทศด้วยศาสตร์ของการให้คำปรึกษานายในช่วงแรก ก่อนที่จะกลับมาปฏิบัติศาสนากิจที่วัดหนองตาบุญจนกระทั่งปัจจุบัน หากดูประวัติและภาระงานด้านพระพุทธศาสนาท่านเป็นอีกรูปหนึ่งที่ใช้ศาสตร์แห่งการทำนายในการพัฒนาวัด พัฒนาคน และสังคมในองค์กรรวมทั้งบุคคลร่วมสมัย อาทิ พระมงคลเทพโมลี (ดร. พุณทรัพย์ โชติปาโล/พ.ศ. 2471-2551) ผู้ก่อตั้งและอุปถัมภ์ “วัดมงคลรัตนาราม” และวัดในเครือ 4 แห่ง พระพรหมวชิรญาณ

(ประสิทธิ์ เขมงโกโร, พ.ศ.2480-) อดีตประธานสมัชชาสงฆ์ไทย และเจ้าอาวาสวัดยานนาวาที่มีกิตติศัพท์ในทางด้าน “ศาสตร์แห่งการให้คำปรึกษาทำนาย” อีกรูปหนึ่ง ซึ่งมีประวัติว่าศึกษาศาสตร์นี้และใช้เผยแผ่ สือสาร ระดมทุนในการสร้างวัด “คูหมอสร้างวัด” ดังกรณีวัดนวมินทร์ ที่มีข้อมูลว่าท่านให้คำทำนายกับศิษย์ชาวจีนอินโดนีเซียที่ล้มเหลวทางธุรกิจ จนกระทั่งกลับมาประสบความสำเร็จอีกครั้ง นัยหนึ่งคำทำนายนั้นคือการเสริมแรง กลับมาประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ จึงศรัทธาและเชื่อ พร้อมถวายบสนับสนุนการสร้างวัดนวมินทร์ราชูทิศ ในสหรัฐอเมริกา ในส่วนบทบาทของวัดหนองตาบุญกับพระครูวินัยธรรมนิกร พร้อมคณะศิษย์ได้เข้าไปมีบทบาทต่อชุมชนและสังคมผ่านภารกิจเกี่ยวข้องกับศาสตร์แห่งการทำนายและการให้คำปรึกษา ซึ่งเมื่อประมวลสรุปจะพบว่าการให้คำปรึกษามีบทบาทของวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี สามารถยกมาจำแนกได้ ดังนี้

1. การให้คำปรึกษาเพื่อการบริหารและการดำเนินชีวิต หมายถึง การให้คำปรึกษาเบื้องต้นผู้ปรึกษา จะนำคำปรึกษาและคำทำนายนั้นไปสู่การปฏิบัติ ถ้าคำแนะนำนั้นดี มีประโยชน์หรือเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วมีประโยชน์ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์จากคำแนะนำนั้น จนกลายเป็นผลที่ดีต่อตนเองและสมาชิกรอบข้างได้ คือนำผลทำนายไปใช้แล้วประสบผลสำเร็จ (สัมภาษณ์ A, 21 ธันวาคม 2560) ซึ่งสอดคล้องกับงานของ อัครกิตติ์ สีนธวงศ์ศรี (2560) พบว่า “ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ที่เลือกดูดวงเมื่อมีความคาดหวัง 1 ใน 3 ของผู้ใช้บริการดูดวงเมื่อมีความรู้สึกเครียดและต้องการที่พึ่งทางใจ... บุคคลมักให้คะแนนความถูกต้องในระดับที่สูงกับคำอธิบายเกี่ยวกับบุคลิกภาพของ...” ส่งผลเป็นการปรับทิศทางอย่างมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม สมัคร สุนทรเวช (พ.ศ.2478–2552) อดีตนายกรัฐมนตรีของไทย (29 มกราคม-กันยายน 2551/233 วัน) ผู้มีประสบการณ์ตรงในการใช้ศาสตร์แห่งการทำนายกับเจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ ได้เขียนถึงท่านไว้ในหนังสือ “เรื่องไม่ยากเล่า” (2530) ว่ามีพระมาแนะนำในเรื่องดวงเมือง โดยทำนายทายทักถ้าไม่ทำ หรือทำไม่ต่อเนื่องผลจะเกิดผลกระทบความรุนแรง ซึ่งในหนังสือบันทึกไว้ก็ยืนยันว่าเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง จนกระทั่งมีผู้เสียชีวิตในสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในช่วงเดือนมีนาคม และ ตุลาคม 2519

2. การให้คำปรึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารพระพุทธศาสนา หมายถึง การใช้เครื่องมือหรือแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือการสื่อพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องประจักษ์ด้วยภาพลักษณ์ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวพุทธนับถือและมีความใกล้ชิด ในเวลาเดียวกันการทำนายหรือการทวงพระเจ้าแผ่นดินทำให้เกิดการปฏิบัติตามหลักการ เช่น ผู้ให้คำแนะนำเช่นต้องไปบวช ไปถือศีล ไปถวายสังฆทาน ซึ่งเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนและขับเคลื่อนไปข้างหน้าของพระพุทธศาสนาในภาพรวม ดังปรากฏในงานวิจัยของ จินตมาศ ทินกร และคณะ (2560) ให้ข้อมูลว่า “การทำนายต้องยึดหลักจรรยาบรรณนักโหราศาสตร์ มีวิธีการพูดที่ให้อำลังใจ” ส่วนวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี ใช้ในการสื่อสารคำสอน

มาประยุกต์ใช้ในการชี้แนะและแก้ปัญหาด้วย อาทิ การประยุกต์เรื่องกรรม ทำให้ได้มีผลเป็นสุข โลกธรรม 8 มีลาภ เสื่อมลาภ สอดคล้องกับหลักเปลี่ยนแปลง “ไตรลักษณ์-อนิจลักษณะ” ในพระพุทธศาสนา หลักของการรู้จักหา รู้จักใช้อย่างเหมาะสม เป็นประโยชน์ (ทฤษฎีธรรมกัตถประโยชน์-รู้จักหา-เก็บรักษา-คบคนดี-มีศีลธรรม) เป็นต้น ในส่วนการรับศิษย์เรียนหรือถ่ายทอดศาสตร์แห่งการคำนวณทางวัดหนองตาบุญ จะรับพระภิกษุที่เรียนจบนักธรรมชั้นเอก ท่องปาฏิโมกข์ได้ และอาจารย์อยู่ในวัตรปฏิบัติพระธรรมวินัย ในส่วนฆราวาสผู้มาเรียนวิชา จะถ่ายทอดวิชาให้ก็ต่อเมื่อแน่ใจว่าผู้เรียนมี “ศีลธรรม” ไม่นำวิชาความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด เป็นต้น (สัมภาษณ์ A,20 ธันวาคม 2560) นัยหนึ่งเป็นส่งให้คนที่เรียนวิชาปฏิบัติตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เมื่อไปทำหน้าที่ให้คำปรึกษาก็จะเป็นคนดี ไม่ใช้วิชาไปในทางที่ผิดทำให้เสื่อมเสีย และชักนำแนะนำให้คนทำสิ่งที่ถูกต้อง เป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนา เท่ากับสื่อสารและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอีกทางหนึ่งด้วย

3. การให้คำปรึกษาเพื่อเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หมายถึง จากข้อมูลที่ได้มา ทำให้ทราบว่าวัดมีสมาชิกเข้ามาใช้บริการจำนวนมาก และในจำนวนดังกล่าวได้พบว่าแนวคิดดังกล่าวเกิดจากกลไกการทำให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในเชิงศาสนาและการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาได้ ในงานวิจัยเรื่อง “The Use of Astrological and Religious Beliefs in Business Management : the Case of Lao PDR” ของ Nakhavith, T (2527) ได้ข้อสรุปว่า “ความเชื่อทางศาสนาและโหราศาสตร์ที่ส่งผลความสำเร็จในการจัดการทางธุรกิจ...นักธุรกิจส่วนมากที่ประสบความสำเร็จจะเข้าวัดฟังธรรม...ความเชื่อทางโหราศาสตร์และจักรราศียังถูกนำมาใช้ในการจัดการทางธุรกิจมากที่สุดในการเลือกเวลาทำการ การหาฤกษ์งามยามดี สีและตราสัญลักษณ์ของธุรกิจ และการโปรโมชันการตลาดราคา ลำดับถัดมาความเชื่อนี้ถูกนำมาใช้ในการตกแต่งร้านค้าและการหาทำเลที่ตั้งของธุรกิจซึ่งขึ้นอยู่กับการทำนายทางภูมิศาสตร์...”

ในส่วนของวัดหนองตาบุญ ที่มีคณาจารย์ด้านให้คำปรึกษา เมื่อดูดวงหรือให้คำแนะนำให้คำปรึกษาตามโหราศาสตร์ จากนั้นคนที่ขอรับคำปรึกษาได้นำองค์ความรู้นั้น ไปประมวลรวมสู่การตัดสินใจ โดยมีความมั่นใจต่อการตัดสินใจ (สัมภาษณ์ A, 21 ธันวาคม 2560) ดังกรณีการให้คำปรึกษาเรื่องที่ดิน การศึกษา การอาชีพ หรือเกณฑ์อื่นๆ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ อย่างเหมาะสม นัยหนึ่งอาจเป็นจริงตามคำทำนาย แต่นัยหนึ่งเป็นการเสริมแรงทำให้เขาเหล่านั้น มีความมั่นใจต่อสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ เช่น ความไม่มั่นใจทางการบริหารเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจบริหารจัดการ ซึ่งหลักการแนวคิดนี้ปรากฏในงานของ นวฤทธิ์ เอ็บอิม (2540) “แนวทางการสร้างความเชื่อของนักโหราศาสตร์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ในบริบททางโหราศาสตร์และทางธุรกิจ” ในงานของ ณิชชา ชินธิป (2548) เรื่อง “โหราศาสตร์กับการตัดสินใจทางธุรกิจ” เสนอแนวคิดว่า โหราศาสตร์มีใช้ในการบริหารองค์กรเพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินงานยิ่งขึ้น หรือในงานของ อรรถวิโรจน์ ศรีตุลา (2551) เรื่อง “การนำโหราศาสตร์ไทยมาใช้ในการบริหารจัดการองค์การสื่อสารโทรคมนาคม ในองค์การ

โทรศัพท์” โดยในงานวิจัยให้ข้อมูลว่า “โหราศาสตร์ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมั่นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เช่น การใช้ฤกษ์ยามในพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อโบราณเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความมั่นคง ปลอดภัยในการทำงาน การกราบไหว้เจ้าที่หรือกระทรวงก่อนที่จะเข้าทำงาน หรือการจัดงานปีใหม่ หรือการใช้หลัก “ฮวงจุ้ย” เพื่อช่วยคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน รวมทั้งเป็นกุศโลบายในการสร้างขวัญกำลังใจและสร้างความสามัคคีในเกิดขึ้นภายในองค์กร”

4. การให้คำปรึกษาเพื่อเป็นเครื่องระดมทุนในการพัฒนาเสนาสนะและสงเคราะห์สังคม หมายถึง วัดหนองตาบุญโดยเจ้าอาวาสและพระภิกษุในวัดเมื่อได้ทุนมา ก็นำไปพัฒนาเสนาสนะวัดเป็นศาสนสมบัติในพระพุทธศาสนา เช่น สร้างอุโบสถ วิหาร กุฏิ เมารุ เป็นต้น ในส่วนของการสังคมสงเคราะห์ ทางวัดหนองตาบุญได้นำทุนที่ได้จัดมอบให้เป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียน การร่วมสร้างและพัฒนาโรงเรียน วัด และสาธารณะประโยชน์ อาทิ การนำงบประมาณไปสนับสนุนการบริหารโรงเรียนวัดหนองตาบุญ การร่วมจัดสร้างโรงเรียนวัดหนองตาไทร การสนับสนุนการพัฒนาวัดเสนาณฤมิตร อ.วิหารแดง จ.สระบุรี (สัมภาษณ์ A, เมื่อ 22 ธันวาคม 2560) หรือหน่วยจัดอื่นๆ นับหนึ่งเป็นแนวทางในการระดมทุนเพื่อประโยชน์ของทุนในการนำทุนนั้นมาพัฒนาคน พัฒนางาน พัฒนาการศึกษา เป็นต้น นับหนึ่งใช้เงินส่งเสริมให้คนเป็นคนดี สงเคราะห์ชีวิตคนให้มีเป้าหมาย ตามหลัก “การทำนายให้คำปรึกษา” ทำคนให้มีความรู้จากการศึกษาผ่านการให้ทุนการศึกษา การเข้าสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ

ภาพที่ 2 เสนาสนะ ถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาของวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี กับความศรัทธา และการใช้ศาสตร์แห่งการทำนายเป็นเครื่องมือในการให้บริการสังคม บริหารจัดการวัด และเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ภาพ ออนไลน์, เข้าถึงเมื่อ 22 ธันวาคม 2560)

ดังนั้น ภารกิจของวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี จึงมีความหมายเป็นการสร้างความมั่นใจ ในการตัดสินใจ นำไปใช้บริหารชีวิต บริหารกิจการและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนัยหนึ่ง “บริหารตน-บริหารคน-บริหารงาน” ศาสตร์ในการให้คำปรึกษาทำนาย เพื่อการบริหารตนของผู้มาขอคำปรึกษา บริหารคนที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับชั้น และบริหารงานที่เป็นภาระงานของผู้มาขอคำปรึกษารวม ไปถึงบริหารองค์กรที่เนื่องด้วยคนที่มาขอคำปรึกษาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการอยู่ด้วย จาก สถิติของผู้มาขอคำปรึกษาจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ภิกษุระดับสูง ระดับปกครอง รวมทั้งผู้บริหารภาครัฐในระดับสูง รวมถึงประชาชนทั่วไปที่มีความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์ของการให้ คำปรึกษาทำนาย ซึ่งไม่อาจเปิดเผยชื่อเสียงและสถิติในเชิงระบบได้ แต่สะท้อนให้เห็นว่าแนวทาง ของการให้คำปรึกษาเกิดเป็นผลเชิงประจักษ์ตรงสอดคล้องกับผู้มาให้คำปรึกษา ผลตอบรับจึง ออกมาเป็นค่าความถี่ของผู้มาใช้บริการ ดังปรากฏที่วัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี

ประสบการณ์ตรงจากศาสตร์การให้คำปรึกษาทำนายของวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี

กรณีของสมักร สุนทรเวช (พ.ศ.2478-2552) อดีตนายกรัฐมนตรียุคไทย (29 มกราคม- กันยายน 2551/233 วัน) ผู้มีประสบการณ์ตรงในการใช้ศาสตร์แห่งการทำนายกับเจ้าอาวาส วัดหนองตาบุญ ซึ่งสมักร สุนทรเวช (2530) ได้เขียนบันทึกไว้ในหนังสือพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ.2530 ว่า ในขณะนั้นเป็น อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีการยุบสภาพร้อมอยู่ในช่วงกำลังรับเลือก ตั้งใหม่ (4 เมษายน 2519) สมักรเล่าถึงเหตุการณ์นี้ว่า พระปลัดสมนึกจากวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี มาขอให้แก้ดวงเมือง ด้วยวิธีการทางโหราศาสตร์ อาทิ จุดไฟบูชาดวงเมือง บนที่สูงให้นานที่สุด ซึ่งก็คือบนยอดเจดีย์ภูเขาทอง วัดสระเกศ และมีการสวดมนต์บทสำคัญ “ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร-อนัตตลักษณะสูตร” เพื่อบูชาดวงเมือง ถ้าไม่ทำจะมี “เหตุการณ์นองเลือดมีผู้เสียชีวิต” ซึ่งสมักร สุนทรเวช ก็ดำเนินการตามที่ “ปลัดสมนึก” แนะนำ แต่ขาดตรงที่ว่า “ไฟ” ที่บูชาดวงเมืองอยู่ได้ แค่ 3 วันไม่นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ ตามที่แนะนำเพราะคนที่ดูแลบอกไฟดับไปเสียก่อน ต่อจาก นั้นสมักร สุนทรเวช เองก็ยังไม่เห็นว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น ประหนึ่งว่ายังไม่เห็นผล จนกระทั่งมีการ ปลุกระดมนักศึกษาเรียกร้องให้มีการถอนฐานทัพอเมริกาออกไป เหตุการณ์รุนแรงจนกระทั่งวันที่ 21 มีนาคม 2519 “มีคนขว้างระเบิดใส่ขบวนนักศึกษา ทำให้มีคนตายไป 4 คน บาดเจ็บ 76 คน” (สมักร สุนทรเวช, 2530) ประสบการณ์ตรงของสมักร สุนทรเวช ที่บันทึกไว้ เป็นหลักฐานอ้างอิง เชิงประจักษ์ ยกมาตรงนี้เพื่อเป็นการเสริมข้อมูลถึงผลของการให้คำปรึกษา สุวิธีการบริหารจัดการเป็นสำคัญ มีอีกกรณีหนึ่ง เป็นประสบการณ์ของเจ้าอาวาสรูปหนึ่งได้มาคำปรึกษา ขอฤกษ์ หล่อพระประธาน และแจ้งท่านว่ายังไม่มีเจ้าภาพ ท่านก็ให้คำแนะนำว่าเดี่ยวได้ฤกษ์นี้ไป ก็จะมี เจ้าภาพเอง ซึ่งผลเชิงประจักษ์ก็เป็นเช่นนั้น หรืออีกกรณีหนึ่งมีการขอฤกษ์เพื่อสร้างอุโบสถใน คำบอกแนะนำ “เสร็จในคราวเดียว” ในวันวางศิลาฤกษ์มีเจ้าภาพร่วมสร้างอุโบสถในจำนวนเงิน

ค่าจัดสร้างตามแบบอุปโบสถ นับแต่วันวางศิลาฤกษ์ สามารถสร้างเสร็จระยะเวลาอันสั้น เป็นต้น (สัมภาษณ์ B, เมื่อ 22 ธันวาคม 2560) ประสบการณ์ตรงของผู้ที่เคยสัมผัสกับเจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี สะท้อนให้เห็นว่าหลักการให้คำแนะนำผ่านศาสตร์ของการให้คำปรึกษา ทำนาย จะเป็นเครื่องช่วยในการบริหาร และการตัดสินใจได้อย่างเป็นอย่างดี ทั้งในเชิงการบริหาร เพื่อเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ ในเชิงของการจัดการก็เพื่อเป็นฐานข้อมูลนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสมภายใต้ความเป็นไปได้ เป็นขวัญกำลังใจ เสริมแรงให้กับผู้รับคำปรึกษาสามารถนำไปเป็นแรงใจสู่การดำเนินจนสำเร็จ หรือแล้วเสร็จตามเป้าประสงค์ที่วางไว้

ในแง่ของการส่งเสริมให้พระภิกษุ และชาวพุทธรับและยืนยันยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของ พระพุทธศาสนาคงไม่ใช่ แต่ถ้าในกรณีผิดพลาด แต่ไม่ผิดธรรมเนียมมองไปที่เจตนารมณ์เพื่อการบริหาร เป็นเครื่องมือ “เปลือก” ให้คนไปหาแก่นก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ ในแบบ “โลก” ที่นัยหนึ่งเป็น เครื่องมือ ในการตัดสินใจ นัยหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ เป็นกระบวนการทาง จิตวิทยาหรือการสร้างสิ่งเชื่อให้เป็นจุดร่วมต่อการกำกับ ควบคุม หรือควบคุมต่อกระบวนการ ทางความเชื่ออื่นๆ ในสังคม

ภาพที่ 3 วัดหนองตาบุญกับผลจากศาสตร์ของการทำนาย นำไปสู่การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา และเยาวชน ผ่านการให้คำสอน แนะนำ พาทำกิจกรรมทางศาสนา และอุปถัมภ์การศึกษา (ภาพ ออนไลน์,เข้าถึงเมื่อ 22 ธันวาคม 2560)

บทสรุป

ศาสตร์ของการให้คำปรึกษาทำนายตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่าเป็น “ศาสตร์วิชา” ที่ พระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมสนับสนุน ไม่เกื้อหนุนที่จะเข้าถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา แต่ กรณของการสื่อสารธรรม กับการบริหาร ที่วัดหนองตาบุญ สระบุรี ได้สะท้อนให้เห็นว่าพระภิกษุ ในพระพุทธศาสนานำคนเข้าหาธรรมผ่านศาสตร์แห่งการให้คำปรึกษาทำนาย แปลว่า ดูหมอง

ทำนายทายทักแล้วทำให้คนรู้ ศึกษาและใกล้ชิดพระพุทธศาสนาและหลักคำสอนมากขึ้น หรือนำแนวทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลวัดหนองตาบุญ สามารถสะท้อนให้เห็นว่าศาสตร์แห่งการทำนาย สามารถทำให้คนมีความรู้ มีความเข้าใจ ต่อชีวิต และทำทีในการใช้ชีวิต นำไปสู่การบริหารตน บริหารคน บริหารงาน บริหารองค์กรได้ เป็นการเสริมแรงเพื่อความมั่นใจ เสริมแรงเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกลไกทางสังคม และทำให้คนเข้าถึงหรือมาศึกษาพระพุทธศาสนาได้ ต้องยอมรับประการหนึ่งว่าสิ่งที่เกิดขึ้นอาจไม่มีหลักการใดที่พระพุทธศาสนาสนับสนุนแต่หากมองไปที่เจตนา ก็อาจอนุมานได้ว่าศาสตร์แห่งการทำนายช่วยในการประกอบชีวิตของผู้เชื่อ ให้ดำเนินไปอย่างมีเป้าหมาย หรือมีหลักในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของคมกฤษ อู่เต็กเค่ง (Matichonweekly online, Retired 17-12-2017) ในบทวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวเรื่อง “โหราศาสตร์กับศาสนา” เสนอทัศนะว่า “...ผมคิดว่าคงเป็นไปได้ที่โหราศาสตร์นั้นไม่ได้ขัดกับพุทธศาสนาโดยตัวมันเอง แต่ขึ้นอยู่กับว่า มันถูกใช้ด้วยท่าทีแบบไหนและเพื่ออะไรมากกว่า เช่นเดียวกับ “ไสยศาสตร์” อื่นๆ ที่เข้ามาอิงแอบกับศาสนา...” รวมไปถึงมีแนวทางในการบริหารจัดการกับชีวิตมากขึ้น รวมทั้งจะเป็นประโยชน์เพื่อการรักษาธรรมคำสอนได้ ดังกรณีมีกลุ่มที่เป็นแนวปฏิบัติและใช้อยู่ ซึ่งให้มองที่เจตนารมณ์ว่าหากไม่ได้เป็นไปเพื่อมั่งงาย ไม่ได้เป็นไปเพื่อการอำพรางหลอกลวง ก็จะอนุมานและนับเนื่องว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติและเป็นส่วนสนับสนุนการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี ดังกรณีปรากฏในแวดวงต่างๆ เช่นในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2500). **ประชุมจดหมายเหตุ เรื่องสุริยุปราคาในรัชกาลที่ 4 และเรื่องรัชกาลที่ 4 ประชวรและสวรรคต**. พระนคร: โรงพิมพ์ดีริณสาร.
- คมกฤษ อู่เต็กเค่ง. โหราศาสตร์กับศาสนา, **มติชนสุดสัปดาห์** ฉบับวันที่ 14-20 กรกฎาคม 2560. ออนไลน์, เข้าถึงเมื่อ วันพฤหัสบดีที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2560.
- จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_45294
- จินตมาศ ทินกร และคณะ (2560). การประยุกต์หลักศรัทธาเพื่อการพยากรณ์ของนักโหราศาสตร์, **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 5 (พิเศษ 1) : 336-347.
- นวฤทธิ์ เอิบอ้อม. (2540). “แนวทางการสร้างความเชื่อของนักโหราศาสตร์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ในบริบททางโหราศาสตร์และทางธุรกิจ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัชชา ชินธิป. (2548). “โหราศาสตร์กับการตัดสินใจทางธุรกิจ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- ประวัติพระมงคลเทพโมลี (ดร.พุทธทรัพย์ โชติปาโล), เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2560 จาก http://watthaisd.org/phramongkol_biography.htm
- ประศาสน์ ตั้งมติธรรม. (2557). ขงเบ้ง' เก่งการรบและกลศึก? ใน “เข้าใจโลก”, กรุงเทพฯธุรกิจ. 27 (9489): วันจันทร์ที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2557.
- ผิน ทุงคา (2559). “พระปิ่นเกล้าฯ” (อาจ) มิได้มีพระชะตาแรงข่ม “พระจอมเกล้าฯ” อย่างที่เข้าใจกันสโมสรศิลปวัฒนธรรม. *ออนไลน์*, เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2560 จาก https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article_4383
- พระครูปลัดดิลกวัฒน์, วัดหนองตันไทร จ.พิจิตร. *สัมภาษณ์*, 21 ธันวาคม 2560.
- พระสมุทรสมชาย สิริสมปนโน, วัดหนองตาบุญ จ.สระบุรี. *สัมภาษณ์*, 21 ธันวาคม 2560.
- พระสังฆราชปัลเลอกัวซ์. (2520). *เล่าเรื่องกรุงสยาม (Description du Royaume Thai ou Siam)*. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. กรุงเทพมหานคร: ก้าวหน้า.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2549) *พระไตรปิฎกภาษาไทยบาลี ฉบับเฉลิมพระเกียรติ*. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดย มหาเถรสมาคม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2506). *พระบรมราชโองการประกาศสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชและสมเด็จพระราชาคณะ*. เล่มที่ 80, ตอนที่ 45. 13 พฤษภาคม 2506, หน้า 1-5.
- วิชชุดา ฐิติโชติรัตน และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการปฐกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปฐกษา, *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 5 (1): 103-115.
- สมักร สุนทรเวช. (2530). *เรื่องไม่ยากเล่า*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาสนการพิมพ์.
- ศิริณญา นภาศัพท์. (2017). “พุทธศาสนากับโหราศาสตร์” *ออนไลน์*, เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.crs.mahidol.ac.th/thai/sirinya.htm>
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. *ลูกท่านหลานเธอ ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในราชสำนัก*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2555.
- อชิรพณิชา พลายนาถ (2553). “การใช้โหราศาสตร์เป็นวิถีทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถวิโรจน์ ศรีตุลา (2556) “การนำโหราศาสตร์ไทยมาใช้ในการบริหารจัดการองค์การสื่อสารโทรคมนาคมในองค์กรโทรศัพท์” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*. หน้า 34-43. *ออนไลน์*, เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2560, จาก <https://archives.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSci/article/view/38804/32112>
- อ.เก่ง ใช้โหราศาสตร์เผยแผ่พุทธศาสนา คมชัดลึกออนไลน์ 7 ก.ย. 2554. *ออนไลน์*, เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.komchadluek.net/news/lifestyle/108413>

อักรกิตติ์ สินธุวงศ์ศรี (2560). พฤติกรรมการดูดวงของคนเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร, **วารสารวิจัยสังคม**. 40 (1) : 201-225.

Nakhavith, T. (2557). The Use of Astrological and Religious Beliefs in Business Management: the Case of Lao PDR., **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**. 4 (1): 15-21.

Fuhrmann, Joseph T (1990). **Rasputin: A Life** (illustrated ed.). New York: Praeger.

การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางศาสนาอาเซียน:
กรณีศึกษาประเทศเมียนมาร์
A Cross Cultural Learning of ASEAN Religion:
A Case Study of Myanmar

อำนาจ ชัดวิชัย¹
พระมหาพรหมมินทร์ มาเรียงกา²

บทคัดย่อ

การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียน เป็นการนำความแตกต่างของวัฒนธรรม ความหลากหลายของวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน อันเป็นเหตุให้ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันโดยไม่ปิดกั้นที่จะยอมรับเอาวัฒนธรรมที่ดีจากท้องถิ่นอื่นไปใช้ โดยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเตรียมพร้อมทางวัฒนธรรมเมื่อมีโอกาสในการเรียนรู้ในสังคมที่แตกต่าง 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) เปิดใจรับวัฒนธรรมใหม่ 2) เตรียมใจเรียนรู้สิ่งที่แตกต่าง 3) ปรับอารมณ์ให้เข้ากับสถานการณ์ 4) เข้าใจพฤติกรรมของกลุ่มชน และ 5) ปรับกระบวนทัศน์ในเรื่องวัฒนธรรม สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในประเทศเมียนมาร์ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเกี่ยวกับศาสนาของนิสิตชาวไทยในระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากส่วนกลาง (มจร.วังน้อย) และภูมิภาค โดยเน้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อให้นิสิตสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบและเสริมสร้างสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมอาเซียนได้ ด้วยการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในประชาคมอาเซียนได้อย่างเข้าใจเมื่อต้องดำรงชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนในประเทศอาเซียนที่มาจากพื้นฐานวัฒนธรรมที่ต่างกััน

คำสำคัญ: การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม, วัฒนธรรมทางศาสนา, ประเทศเมียนมาร์

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศิลป์ กรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

² นิสิตสาขาวิชาพุทธศิลป์ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Abstract

ASEAN Cross Cultural Learning is the learning of different cultures and the diversity of cultures in ASEAN countries. The reason of learning other cultures is to learn and accept good manner and practice from other local areas and to apply for student development to be ready of learning from different society which are 5 steps consisted of 1) opened-mind for new culture, 2) prepared mind to learn different things, 3) adjust the emotion into the situation, 4) understand other behaviors, and 5) adjust the paradigm of culture. The studying of this research was to study ASEAN cross cultural learning in Myanmar focusing on cultural learning process in religion of undergraduate Thai students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University in both main campus and regional campuses. Research-based learning was used for encouraging students to search for new knowledge with systematically. Students were also encouraged to ASEAN cross cultural capacity by adjusting themselves to live in ASEAN community with understanding while they are living and doing activities with ASEAN people based on different cultures.

Keywords: Cross Cultural Learning, Religious Cultures, Myanmar

บทนำว่าด้วยมุมมองแห่งการเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมอาเซียนจากคนรุ่นใหม่

การเรียนรู้แหล่งวัฒนธรรมและศิลปะที่เป็นของประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทยนั้น เป็นการจุดประกายในสายตาของคนยุคใหม่ถ้าไม่รวมกับการที่เราเห็นกันในโลกของเทคโนโลยี แต่ในการมาเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมนั้นเป็นผลที่ดีมากเหมือนกับให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นกับตา ได้ยินกับหู ได้รับรู้จากความรู้สึกที่ตรงใจในแง่ต่างๆ ได้ดีกว่าที่การอยู่ในประเทศไทยแล้วเห็นแต่ในโลกที่มองได้แต่ตา แต่ถ้าได้สัมผัสของจริงความเป็นแหล่งเรียนรู้นี้จะสมบูรณ์แบบมากขึ้น สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกศึกษาร่องรอยและการคงอยู่ของวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในประเทศสหภาพพม่า ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความผูกพันกับประเทศพม่ามาอย่างยาวนาน ต้องพบบอกกับความเลื่อมและความเจริญ แต่ก็สามารถอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมของพม่าเรื่อยมา ยังคงมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง (กรมการศาสนา, 2559) พระพุทธศาสนาในพม่าจึงเป็นร่องรอยของความเจริญทางด้านพระพุทธศาสนาในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมที่น่าศึกษา ดังนี้ ผู้วิจัยและนิสิตพร้อมกับบุคลากรต่างๆ จากส่วนงานต่างๆ หลายแขนง

จึงได้เลือกเดินทางไปในแหล่งเรียนรู้ที่เป็นอารยธรรมของประเทศเพื่อนบ้านของเราด้วยการศึกษาเชิงพื้นที่ (Field Study) เพื่อศึกษาหาข้อมูลในทางศาสนาเชิงสารคดีในแง่ของมุมมองที่หลากหลาย เช่น สถานที่พระราชวังบุเรงนอง จากผลการสังเกต นิสิตแต่ละรูปต่างมีความคิดและมุมมองของประเทศพม่ารวมถึงกษัตริย์ผู้คนวิถีชีวิตการเป็นอยู่ในอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่มุมที่เข้าใจได้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากตำราและการสื่อสารต่างๆ ที่เป็นตัวแทนถ่ายทอดสู่ผู้คนที่ได้เกิดการซักถามตอบโต้เกิดประเด็นให้คิดในหลากหลายแง่มุมแก่พระนิสิตและคณาจารย์ทั้งในสถานที่ที่ได้พบเห็นทั้งจากไกด์ผู้เป็นคนถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตประวัติของบรรดาองค์กษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็นในรถหรือจากสถานที่นั้นจริงๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการช่วยให้พระนิสิตได้รับรู้อย่างชัดเจน และเป็นการแตกประเด็นทางความคิดได้อย่างดีเยี่ยมปรากฏการณ์ที่พบเกิดมีฝนและหมอกหนาซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางและการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเป็นอย่างมากแต่ทั้งตัวคณาจารย์เอง และพระนิสิตก็ไม่ได้มีความวิตกกังวลแต่อย่างใด ในทางกลับกันยังมีศรัทธาและความมุ่งมั่น รวมทั้งมีความประทับใจในการได้รับโอกาสไปศึกษาดูงาน เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านสังคมและมนุษย์สืบต่อไป

การวิเคราะห์ปรากฏการณ์จากการเยี่ยมชมศาสนสถาน

สถานที่แห่งที่ 1 สถานที่พระธาตุมูเตตา ผลการสังเกต พระนิสิตและคณาจารย์แต่ละรูปคนมุ่งที่จะสักการะองค์พระธาตุด้วยใจที่แน่วแน่ ฟังคำอธิบายถึงความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุด้วยความตั้งใจ วิธีการเข้ากราบสักการะองค์พระธาตุที่ถูกต้องอันเป็นการก่อให้เกิดบุญกิริยาทางกาย วาจาใจ ที่ได้บุญอย่างเต็มเปี่ยม ประชาชนพม่ามีความเคารพในองค์พระเจดีย์หรือสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการไม่นำรองเท้าเข้าไปในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เลย ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านผู้คนทั่วไปจนกระทั่งถึงผู้นำระดับประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาอย่างแรงกล้าของชาวพม่าที่ทำให้เราได้ประจักษ์แก่สายตาได้ดีที่สุด ปรากฏการณ์ที่พบเป็นเรื่องที่แปลกกว่าองค์พระเจดีย์มูเตตาถึงจะมีการหักโค่นล้มลงจากภัยพิบัติจากธรรมชาติคือแผ่นดินไหว ถึงตั้ง 32 ครั้ง ก็ตามแต่ก็ยังเป็นการอัศจรรย์ใจว่าผู้นำจนถึงประชาชนก็ยังมีความศรัทธาพร้อมใจกันที่จะบูรณะพระเจดีย์ขึ้นมาใหม่เพื่อให้เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนตนอีกครั้ง

สถานที่แห่งที่ 2 สถานที่พระนอนยิมหวาน ผลการสังเกต ผู้วิจัยและนิสิตได้เดินตามหลวงพ่อบอกว่าท่านกำลังถ่ายรูปอะไรอยู่ที่หลังพระเกศา และที่หลังของพระองค์พระพุทธรูปก็เกิดความตกใจและตะลึงในงานศิลปะและการถ่ายทอดผลงานทางพระพุทธประวัติในแต่ละตอนที่สำคัญๆ ออกมา ได้งดงามแตกต่างจากประเทศไทยอยู่ไม่น้อย โดยช่างได้ถ่ายทอดบทบาทในแต่ละตอนลงในกระจก โดยการใช้กระจกติดกระจกให้ออกมาเป็นรูปแนวเชิงพุทธตามทัศนคติวิสัยของชนชาติพม่า ส่วนงานศิลปะที่เรียกว่า รอยพระพุทธรูป 100 พุทธบาทในแบบของพม่า แบบแหวกแนวที่พวกเรา

ไม่เคยเห็นมาก่อน โดยช่างไม่ทำพระนอนในแนวเท้าเทียบตรงแต่ทำตามคนนอนจริงเป็นหลัก (ลักษณะทางกายวิภาคศาสตร์ ใช้ลักษณะการนอนแบบมนุษย์จริง) แล้วสลักได้พระบาทเป็นรูปวงเวียนหรือธรรมจักรประกอบด้วยลวดลาย ในขณะที่ไทยส่วนมากจะสลักเป็นราศีต่างๆ อันประกอบด้วย ลายต่างๆ ตามความเชื่อ เช่น คติจักรวาล ปราภฏการณ์ที่พบ คือ นิสิตและผู้วิจัยต่างมีความสงสัยขึ้นมาเหมือนกัน ว่าทำไมพระพุทธรูปตามอุดมคติของชาวพม่าต้องยืมหวานหรือตาวาน ซึ่งจะไปตามวัดไหนๆ ก็ตามมักจะพบเจอในลักษณะเช่นนี้ อยู่บ่อยครั้งบางครั้งก็ลองตั้งคำถามขึ้นมาเล่นๆ ว่าที่ยืมหวานตาวานน่าจะเป็นเพราะจะเอามาเทียบตามความเชื่อที่ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้มีความเมตตากล่าวสอนเหล่าสรรพสัตว์ด้วยพระวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานและมีเสน่ห์ท่านคงมองพวกเขาเหล่านั้นด้วยความอบอุ่นอารีนั่นเอง

สถานที่แห่งที่ 3 สถานที่ คือ พระธาตุอินแขวน หรือพระเจดีย์ไจ้กัที่โยเป็นพระเจดีย์ที่น่าสนใจทั้งในตำนาน นำทั้งในรูปลักษณะขององค์เจดีย์ และความเป็นมาที่ค่อนข้างเร้นลับอยู่มาก หากพิจารณาที่ชื่อองค์พระธาตุเชื่อว่าเป็นชื่อที่ได้มาจากภาษามอญที่ว่า ไจ้กั-อิลิ-โย มีความหมายตามรูปศัพท์ว่า “พระเจดีย์ที่ถูชิหนไว้” (วิรัช นิยมธรรม และอรนุช นิยมธรรม, 2551) จากผลการสังเกตพบว่า ในคณะทุกรูป/คนที่อยู่บนรถบรรทุกขึ้นยอดเขามีความสนุกสนานเฮฮาสู้ทนกับฝนลม และหมอก ไม่ได้เกรงหรือตกใจกับถนนหนทางที่คดเคี้ยวและอันตรายมากๆ ได้สังเกตและรับฟังความเป็นมาขององค์พระธาตุจากไกด์ แล้วใจหนึ่งก็มีความศรัทธาอย่างแรงกล้าอยู่ไม่น้อยว่าเมื่อก่อนนั้นๆ องค์พระธาตุมีช่องที่สิ่งมีชีวิตหรือวัตถุสามารถลอดผ่านได้ประดุจดังลอยได้แต่เมื่อกาลเวลาผ่านล่วงเลยไป สิ่งที่ลอดผ่านได้คงมีแต่เส้นผมอีกใจหนึ่งก็น่าเสียใจและอดหวนใจอยู่ไม่น้อยที่ว่าช่องนั้นจะลดลงไปเรื่อยๆ ตามจำนวนของผู้คนที่เริ่มหมดความศรัทธา หรือมีศีลธรรมทางจิตใจตกต่ำลงหรือเปล่า ปราภฏการณ์ที่พบ การได้มากราบไหว้และถวียรูปองค์พระเจดีย์ในยามค่ำคืนคงมีไม่มากนักยิ่งในเฉพาะสภาพอากาศเช่นนี้ จึงถือได้ว่าเราได้มาพบความงามในอีกรูปแบบหนึ่ง องค์พระเจดีย์เปรียบเสมือนดังว่าองค์พระเจดีย์เป็นดุจญาติผู้ทรงศีลนั่งบำเพ็ญเพียรอยู่บนยอดดอยยอดเขา ไม่หวั่นไหวเอนต่อฝนลมหนาวมีบาร์มีคือขันติ ความสงบอยู่ท่ามกลางห่มุมารคือ สภาพอากาศที่เลวร้ายเช่นนั้นเอง

สถานที่แห่งที่ 4 สถานที่พระเจดีย์ชเวดากอง ผลการสังเกต สถานที่รอบๆ องค์พระเจดีย์เต็มไปด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ซึ่งเดินทางเพื่อมาชมหรือเดินทางเพื่อมาสักการะองค์พระเจดีย์ ผู้คนที่เดินทางมาสวดมนต์นั่งสมาธิรอบองค์พระเจดีย์ไม่ได้มีความเหนื่อยล้า หรือกลัวเปียกฝนเลย ทางผู้วิจัยและนิสิตมองไปรอบๆ ก็เห็นมีผู้หญิงมีอายุคนหนึ่งนั่งสวดมนต์อยู่ที่ลานเพียงคนเดียวและอยู่ท่ามกลางสายฝน (ฝนตกยังไม่มากนักแค่ปรอยๆ) และมีคู่สามีภรรยาก็พากันนั่งสมาธิใกล้องค์เจดีย์บริวาร ทั้งที่พวกเขาทั้งสองสามารถที่จะมานั่งกันในที่ร่มได้ แต่น่าอาจจะเป็นหัวใจพุทธที่แท้จริงอันแสดงให้เห็นว่าถ้าเรามีความศรัทธาในพระพุทธรูปหรือในพระศาสนาอย่างแท้จริง

แล้ว การจะเลือกสถานที่ ที่จะทำความเคารพในสถานที่ไหนๆ ก็ทำได้ปรากฏการณ์ที่พบได้เห็น เทวดาอารักษ์รอบองค์เจดีย์มีบริวารที่ทำอาภักกริยาในรูปแบบต่างๆ มีอุ้มเด็กถือดอกบัว ถือหนังสืออ่าน เป็นต้น ซึ่งเมื่อได้ทราบความหมาย แล้วก็รู้ได้ว่าเป็นการที่ช่างต้องการถ่ายทอดความเชื่อของชาวพม่าออกมาในรูปแบบเทวดาในลักษณะของท่าทางต่างๆ และเป็นการโชว์ถึงศิลปะพม่าไปในตัวเองเช่นว่า เทวดาอุ้มเด็กมีความเชื่อที่ว่าถ้ามีคนมากราบไหว้องค์นี้แล้วก็จะสมปรารถนาในเรื่องบุตรธิดา เป็นต้น

ภาพที่ 1 เทวดาอารักษ์บริวารรอบองค์เจดีย์ที่ทำอาภักกริยาในรูปแบบถือหนังสืออ่าน แสดงให้เห็นถึงการสื่อความหมายของช่างว่า เป็นการชักจูงให้กับคนชาวพม่าที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นที่ได้มาสักการะและจะได้เป็นคนที่มีความฉลาดเฉลียว ใฝ่รู้

ที่มา: อำนาจ ขัตติชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2560

สถานที่แห่งที่ 5 สถานที่พระหินหยกขาว ผลการสังเกตทำให้ทราบว่าพม่านั้นมีแหล่งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติอยู่อีกมาก ศิลปะรูปทรงของหลังคาวัดทางเดินรูปแบบของลายฉลุที่พบในวัดของพม่าส่วนมากจะเป็นแบบใบกตัญญู ซึ่งทางเหนือจะเรียกแบบนี้ว่าลายใบผักกูด แต่จะมีขนาด

บางกว่าทางพม่าอยู่ค่อนข้างมาก พม่านั้นมีความแปลกอีกอย่างหนึ่งคือ เสอโศกเป็นศิลปะอินเดีย แต่เสอโศกอินเดียจะมีสิ่งหันหน้าไปสี่ทิศ ส่วนเสอโศกพม่ามีเทวดาอารักษ์ที่โคนเสาสี่ทิศ มียอดที่จะประดับประดาเป็นสัตว์หรือลักษณะต่างๆ ที่บ่งบอกถึงชื่อของถิ่นฐานนั้น เช่น ถ้าเสอโศกนี้ตั้งอยู่ที่ หงสาวดี ปลายเสาก็จะมีรูปของหงษ์อยู่บนยอดเสานั้นเอง ปรากฏการณ์ที่พบมีการตั้งตู้บริจาคไว้รอบๆ องค์พระหินหยกเยอะมากไม่ว่าจะเป็นตู้ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าสร้างวิหาร เป็นต้น ซึ่งมาทราบว่าตู้เหล่านี้นั้นเป็นของรัฐบาลตั้งไว้เพื่อนำเงินมาบริหารในการดูแลอีกที่ไม่ใช่เป็นของวัดเหมือนในประเทศไทย

สถานที่แห่งที่ 6 สถานที่เจดีย์โอบดาทาว์น ผลการสังเกต พบว่า มีชาวบ้านเข้าไปนั่งปฏิบัติสมาธิกรรมฐานในวิหารข้างองค์เจดีย์ เป็นจำนวนมาก มีชาวบ้านหรือคนต่างประเทศเข้าไปสักการะพระเจ้าทันใจหรือทันปุปยู ส่วนมากนั้นคนไทยจะศรัทธาเลื่อมใสในเทพทันใจมาก ส่วนคนพม่าจะศรัทธาในเทพกระซิบหรือเมียนานน้อยกว่า ซึ่งเป็นเทพที่อธิษฐานขอพรได้ในทุกๆ เรื่องเมื่อจะเป็นทางด้านทรัพย์สิน เงินทอง สุขภาพ หน้าที่การงาน ซึ่งของที่บูชาส่วนมากจะเป็นมะพร้าวกับกล้วยปรากฏการณ์ที่พบมีช่างเข้ามาบูรณะทางเข้าองค์พระธาตุเจดีย์ในวันนั้น ด้วยการต่อเติมหลังคาติดประดับกระเบื้องรอบเสา และการลงรักปิดทองศิลปะทางด้านงานช่างของพม่า เช่น การลงรักปิดทองยังมีการคงทักษะแบบเก่าอยู่โดยการใช้รด้าทาาก่อนแล้วค่อยปิดทอง ในขณะที่ไทยมีการใช้สีน้ำมันค้ำทาแทนรด้าแล้วค่อยปิดทองหรือเป็นสีอื่นเช่นสีเหลืองและสีแดง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้านวัฒนธรรมทางศาสนาวิถีชีวิตและแนวทางการปฏิบัติตนของพระพุทธรูปศาสนิกชนชาวเมียนมาร์

ในหน้าศาสนาของชาวพม่านั้นถือว่ามีความศรัทธาในพระพุทธรูปเป็นอย่างมาก ฉะนั้นวิถีชีวิต หรือการเป็นอยู่ในทุกวันของชาวพม่าจึงมีความเกี่ยวเนื่องด้วยพระเถร วัตรอาราม อยู่เสมอเช่น การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ นั่งสมาธิ เป็นต้น ซึ่งการยึดถือพระพุทธรูปศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนี้อาจมีรากฐานมาจากบรรพบุรุษหรือการทดลองปฏิบัติตามคำสั่งสอนแล้วได้เห็นผลจริงๆ

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติทางศาสนาของพุทธรูปศาสนิกชนชาวไทยและชาวเมียนมาร์

อันดับที่ 1 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การประพฤติปฏิบัติของพระเถรชาวไทย และชาวบ้านนั้นก็มีความประพฤติและยึดถือในหลายด้านที่คล้ายกันและแตกต่างกันในอริยาบถเป็นหลัก เช่น การกราบแบบพม่าจะเป็นการที่คล้ายกับนั่งยองๆ แล้วก็กราบ แต่ของประชาชนชาวไทย กราบแบบเบญจางค์ประดิษฐ์การคลุมจีวรส่วนมากก็จะเป็นแบบการครองผ้า แบบ

พาดไหล่เป็นหลัก ในขณะที่ไทยมีการหมุดองหรือใช้ผ้ารัดอก

อันดับที่ 2 พุทธศาสนิกชนชาวพม่าก็นับว่าให้ความเคารพในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมากยกตัวอย่างเช่น การไม่ยอมใส่รองเท้าเข้าไปในสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนจากการศึกษาเชิงพื้นที่ประเทศเมียนมาร์

รู้สึกได้ว่าการได้ศึกษาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ได้อย่างถ่องแท้้นั้นนอกจากการได้ศึกษาในห้องเรียนจากครูบาอาจารย์ และจากตำราแล้วอีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญคงหนีไม่พ้นไปจากการได้ไปในสถานที่นั้นๆ จริงๆ เหมือนการที่เรารู้ว่า กลิ่น อูจจาระนั้นมันเหม็นแต่เมื่อเราไม่ได้เข้าห้องน้ำไม่ได้สุดดมไม่ได้เห็นอูจจาระก็ยังคงไม่รู้ได้จริงๆ ว่ามันเหม็นได้อย่างไร เป็นเพราะอะไรและเหม็นเพราะอะไร ได้กินสิ่งใดลงไปบ้าง จึงก่อให้เกิดอูจจาระมีสภาพเช่นนั้น การเปรียบเทียบเช่นนี้นั้นอาจจะเป็นเรื่องที่ดูจาตไปหน่อย แต่ก็พอใจที่จะทำให้ผู้อ่านพอได้นึกถึงภาพเปรียบเทียบได้จริงๆ ฉะนั้นการอ่านหนังสือ همینเล่มอาจจะสับสนในด้านความรู้ทั่วไปได้ไม่ยากนักแต่การเดินทางไกลหมื่นลี้ ก็สามารถทำให้ผู้นั้นได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือสามารถรับรู้ในสิ่งที่ได้พบเห็นนั้นโดยไม่ยากเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 2 พระนิสิตชาวไทย (พระนิสิต มจร) ได้สนทนากับพระภิกษุชาวพม่า ที่ได้ให้ข้อมูลในด้านๆ ศิลปะ ประติมากรรมรูปเทวดาที่ประดับตกแต่งตามศาสนาสถาน ตามความเข้าใจของชาวพม่า

ที่มา: อำนาจ ขัตติชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ศิลปะที่ผู้เขียนได้ไปพบเจอนั้นผู้เขียนจะเน้นไปในด้านประติมากรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่งานศิลปะประติมากรรมนั้นไม่ใช่พระพุทธรูปแต่อย่างใด เพราะผู้เขียนคิดว่า การเขียนในเรื่องพระพุทธรูปของพม่านั้น อาจมีผู้เขียนท่านอื่นๆ ได้เขียนมากมายแล้ว แต่ผู้เขียนจะเอางานด้าน

ศิลปะที่เป็นประติมากรรมเทวดาของศิลปะพม่า ที่ผู้เขียนมีความสนใจในงานประติมากรรมของเทวดา ตั้งแต่ในล้านนามาแล้ว แต่การเดินทางมาพม่าครั้งนี้ผู้เขียนก็มีความตั้งใจจะมาศึกษารูปแบบ รูปทรง ความงดงาม ความสุนทรีย์ภาพในด้านต่างๆ ความเป็นมาแบบย่อที่ได้ทราบมาบ้างเล็กน้อย การเคารพศรัทธาที่มีต่อเทวดา การประดับประดาประติมากรรมรูปเทวดาตามสถานที่ต่างๆ มีความหมายเช่นไร สิ่งเหล่านี้จะเป็นการกล่าวโดยสรุปโดยที่ผู้เขียนได้ข้อมูลจากไกด์ และคนชาวพม่าที่ได้ให้ข้อมูลไว้ ในข้อมูลอาจจะไม่ใช่เป็นเรื่องจริงไปก็ได้ แต่เป็นคำบอกเล่าจากคนพม่าโดยตรงนั่นเอง พระภิกษุชาวพม่าได้ให้ข้อมูลว่า เทวดานั้นเป็นการประดับตามความเชื่อของพม่าว่า เทพเรานั้นจะปกปักรักษาประตูเข้าออกของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งสี่ด้านหรือปกปักรักษาประตูทางเข้า เสาอโศกที่ตั้งเปรียบเสมือนเสาหลักเมืองของบ้านเรา ประเทศไทยแต่ของพม่าคือเสาที่บ่งบอกเขตของศาสนสถานเป็นส่วนใหญ่ ในเครื่องทรงของเทวดาก็มาจากการที่ช่างได้อาเครื่องทรงของกษัตริย์พม่ามาเป็นแบบอย่าง ตามความคิดของช่างว่าเทวดาก็ือกษัตริย์นั่นเอง ลักษณะแนวคิดแบบนี้คล้ายๆ กับประเทศไทย

ภาพที่ 3 แสดงลักษณะของศิลปะประติมากรรมรูปเทวดาของพม่า ณ เจดีย์สองพี่น้อง

ที่มา: อำนาจ ขัตติชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ลักษณะของศิลปะประติมากรรมรูปเทวดาของพม่า ในด้านรูปทรงนั้นตามทัศนะของผู้เขียน เห็นว่ามีสรีระขององค์เทวดามีลักษณะค่อนข้างสันไม่สูงนัก มีพระพักตร์รูปทรงรี เครื่องขลิบ ดูดูร้าย น่าเกรงขาม พระเนตรคมวาว ประดับเครื่องทรงคล้ายกษัตริย์พม่า โดยสวมฉลองพระองค์ทั้งร่างกาย แบบมิดชิด ประดับกรองศอ (เครื่องประดับบริเวณคอและไหล่) แบบขึ้นเดียวและลากขึ้น ตามช่างผู้สร้างสรรค์ แต่มีลักษณะปลายทั้งสองข้างเชิดขึ้น มีผ้าภูษาลัยย้อยลงมาจากบริเวณเอวเป็นชั้นๆ มีการคล้องผ้าปล่อยลงมาด้านข้างบริเวณข้อศอกทั้งสองข้าง คล้ายศิลปะล้านนาแต่ยังมีความแตกต่างกันอยู่มาก มีเครื่องประดับ เช่น สร้อยสังวาลย์พันอยู่รอบตัวอยู่บริเวณนอกเครื่องทรงอยู่มากมาย สวมมงกุฎหรือมกุฏเป็นพุ่ม (ตามทัศนะผู้เขียน) มีลักษณะเป็นชั้นๆ ปลายยอดลักษณะคล้ายรูปสัตว์ หิมพานต์ อาจจะเป็นหงส์ที่ประดับอยู่บนยอดมงกุฎ

ภาพที่ 4 แสดงลักษณะของศิลปะประติมากรรมรูปเทวดาของพม่า ณ ประตูทางเข้าศาลา พระธาตุมูเตตา (เจดีย์ขเวมอดอร์ เมืองหงสาวดี)

ที่มา: อำนาจ ขัดวิชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะเครื่องทรงของศิลปะประติมากรรมรูปเทวดาของพม่า บริเวณรอบองค์พระธาตุและพระนอน

ที่มา: อำนาจ ขัตติชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

สรุปผลการวิจัย

ศาสนสถานองค์พระเจดีย์มีเยอะมาก และแต่ละองค์มีความยิ่งใหญ่มีความสำคัญต่อจิตใจของชาวพม่ามีความเป็นมาที่ยาวนาน ประวัติที่น่าสนใจเป็นอย่างมากผู้คนชาวพม่ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งมีอีกด้านหรืออีกมุมมองทางจิตใจที่อ่อนหวานหรืออาจเป็นเพราะยึดถือหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง ศิลปะด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ องค์เจดีย์ วิหาร เทวดาอารักษ์ ยังมีลวดลายที่ไม่ได้อ่อนช้อยเหมือนไทยมากนัก อาจเป็นเพราะยุคสมัยหรือนิสัยของผู้ควรเช่น อยู่ที่มีการบ้างหรือผู้คนคงไม่มีจิตใจอ่อนหวานมีความสงบทางด้านจิตใจที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะให้ออกมางดงามได้ จึงทำให้การถ่ายทอดงานศิลปะของช่าง ก็ออกมาตามยุคนั้นที่ช่างประสบอยู่และการเรียนรู้ในลักษณะของสาวกของพระพุทธศาสนานั้นก็จะเห็นว่า การดำรงอยู่ของเหล่าอสมณะนั้นมีเพิ่มมากขึ้นยิ่งนัก มีคนที่จะบวชเพิ่มมากขึ้น มีทั้งพระภิกษุ สามเณร แม่ชี มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ด้วย รวมไปถึงนักพรต หรือฤาษี ที่มีมากนัในประเทศพม่า จึงสรุปได้ว่าเมืองพมานั้นเป็นเมืองที่ถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติอย่างแท้จริง

ภาพที่ 6 พระนิสิตได้ทำบุญ กับพระภิกษุ สามเณร ชาวพม่า ณ พระธาตุอินแขวน

ที่มา: อำนาจ ชัดวิชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเมียนมาร์

การเดินทางจะต้องมีความเคารพต่อสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก เพราะผู้คนชาวพม่านั้นยึดถือสถานที่เหล่านี้เป็นตั่งเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความน่าสนใจที่ศิลปะของพม่าและทางเชียงใหม่หรือทางล้านนามีความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมาก ฉะนั้น การได้มารับรู้ความหมายของศิลปะนานๆ จะทำให้เราได้รับความเป็นมาความสำคัญของลวดลายที่มาของศิลปะนั้นได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ด้านศิลปะพม่าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในครั้งนี้ เพราะศิลปะแต่ละประเทศนั้นสามารถสอนให้เห็นถึงวิถีชีวิตผู้คนความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจของผู้คน ในแต่ละยุคสมัย แต่ละพื้นที่ ได้ดียิ่งขึ้นแล้วถือว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่น่าสนใจ ทางด้านผู้คนวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่มีความใกล้เคียงกับประเทศไทยเป็นอย่างมาก

ประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาเชิงพื้นที่ประเทศเมียนมาร์

ประสบการณ์ตรงจากการได้ลงศึกษาภาคสนามครั้งนี้ ทำให้ได้เห็นถึงปัญหาในด้านการเดินทางซึ่งเกิดจากสภาพอากาศที่ไม่ค่อยเอื้ออำนวยมากนัก ไม่ว่าจะเป็นฝนหรือลมหนาว อาจเป็นอุปสรรคในการขึ้นไปสักการะองค์พระธาตุนินจา ถนนหนทางที่มีความคดเคี้ยวลาดชัน สูงต่ำต่างระดับ และการสื่อสารกับผู้คนการพูดคุยสนทนากับวัฒนธรรมที่มีความแปลกจากประเทศไทยบ้างในด้านการประเพณีของชาวบ้านกับพระสงฆ์ สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ เช่น การต้องถอดรองเท้าในยามที่จะต้องเข้าไปยังองค์พระเจดีย์ การส่งรับของที่โยมถวายแก่พระจากมือสู่มือโดยไม่ต้องผ่านผ้ารับประเคนนั้นเป็นประสบการณ์ที่ใหม่สำหรับผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมเดินทาง

บันทึกผลการสะท้อนคิด

ด้านความเคารพศรัทธา ปฏิบัติต่อศาสนา ศาสนสถาน และมีความมีใจที่มั่นคงในพุทธ เป็นสิ่งหนึ่งที่ชนชาวไทยควรน้อมนำมาปฏิบัติให้มีในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่งการได้มาพูดคุยพบปะกับชาวบ้านจริงๆ แล้วนั้นเป็นคนที่มีจิตใจดี ไม่มีความหยาบกระด้างอย่างที่พบเห็นในข่าวไปเสียเลย ได้เห็นในอีกมุมหนึ่งของชาวพม่าที่มีความอ่อนหวานทางจิตใจเหมือนกัน และสิ่งอื่นใดที่ได้รับนั้นคือมิตรภาพแห่งการเรียนรู้ แบบเป็นทีม ที่มีทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านอาเซียน คณาจารย์ นิสิตที่ประสทธิประสาทความรู้ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาต่างประเทศ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านศิลปะที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์ฝ่ายวิชาการ ที่ได้เดินทางไปเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมนั้น ข้าพเจ้าผู้เขียนมีความประทับใจและได้ความรู้ในสิ่งที่ไม่รู้ก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน เพราะทุกคนอาจไม่รู้เหมือนกันหรือเก่งไม่เท่ากันนั่นเอง ในทำนองนี้ผู้เขียนและผู้เกี่ยวข้องในบทความนี้ต้องขอขอบพระคุณ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระศรีธวัชเมธี ดร.ลำพอง กลมกุล และคณาจารย์จากภูมิภาคต่างๆ ที่ให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ และการต้อนรับ ช่วยเหลือในการเดินทางในครั้งนี้เป็นอย่างสูง

ภาพที่ 7 คณะคณาจารย์ และพระนิสิต/นิสิต ที่ร่วมเดินทางไปเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมประเทศพม่า
ที่มา: อำนาจ ชัดวิชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

บรรณานุกรม

- วิรัช นิยมธรรม และอรนุช นิยมธรรม. (2551). เรียนรู้สังคมวัฒนธรรมพม่า. พิษณุโลก: โรงพิมพ์
ตระกูลไทย.
- กรมการศาสนา. (2559). ศาสนาในอาเซียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 สำหรับการพัฒนาดนและพัฒนางาน Applying the Four Noble Truths for Self-Development and Job Development

แมนเหมือน ลิทธิศักดิ์¹

บทคัดย่อ

ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการคือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแก่นธรรมให้บุคคลที่ต้องทำความเข้าใจเป็นพื้นฐาน และในบทความเรื่องนี้ได้นำเสนอหลักอริยสัจสำหรับการพัฒนาดน ประกอบด้วย ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ นิโรธ คือ ความดับทุกข์ และมรรค คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับทุกข์ เมื่อบุคคลมีความเข้าใจและสามารถนำไปปรับใช้ได้ให้ตรงกับสภาวะการณที่เป็นอยู่ย่อมส่งผลให้มีความเข้าใจในการดำรงชีวิต โดยเริ่มจากการพัฒนาดน อันเป็นจุดเริ่มต้นไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป ลำดับต่อมาคือการพัฒนาางาน โดยสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนางาน ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่เป็นแนวทางในการพัฒนางานให้ไปสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จได้

คำสำคัญ: อริยสัจ 4, พัฒนางาน, พัฒนาดน

Abstract

The four noble truths are the core value of Buddhist principle for basic understanding of Buddhists. The noble truths for self-development is proposed in this article consisted of Dukkha as the truth of suffering, Samudaya as the truth of the origin of suffering, Nirodha as the truth of cessation of suffering, and Magga as the truth of the path to cessation of suffering. People who understands and are

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

able to apply directly to the situation, it usually leads to the right understanding for living. Self-development is the initiative of other development. For job development, three related Buddhist principles are applied which are path of accomplishment (Iddhipada), bases of sympathy (Sangahavatthu), and virtues conducive to benefits in the present. These are the guideline of job development towards to the target and the success.

Keywords: The Four Noble Truths, Job Development, Self-Development

บทนำ

มนุษย์เรานั้นจะมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สงบ โดยปราศจากหลักธรรมหรือคุณธรรมนั้นไม่ได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องกินและจะต้องใช้ ในการทำมาหากินของมนุษย์นั้นเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ประกอบกับธาตุแท้ของมนุษย์นั้น มักง่ายเห็นแก่ตัว ชอบเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่นหากมนุษย์ขาดหลักธรรมหรือคุณธรรมประจำใจแล้ว การดำรงชีวิตจะต้องมีการกระทบกระทั่ง เกิดการทะเลาะวิวาทบาดหมางอาจถึงขั้นรบราฆ่าฟันทำศึกสงครามกันได้ อย่างไรก็ตามเผ่าพันธุ์ของมนุษย์นั้นได้รับการฝึกอบรมสั่งสอนในด้านคุณธรรม และศีลธรรมกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว จึงทำให้บุคคลมีความสำนึกในศีลธรรมจริยธรรมอยู่ในใจ เหตุการณ์รุนแรงต่างๆ จึงเกิดขึ้นได้ยาก ในการที่นำเอาหลักธรรมไปปฏิบัติเพื่อการบริหารตนเองนั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน อาจจะเริ่มต้นด้วยหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง โดยการศึกษาด้วยตนเองหรือปรึกษาหารือสนทนากับครูบาอาจารย์พระภิกษุผู้ที่แตกฉานในเรื่องธรรมะต่างๆ แล้วยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งอาจจะนำเอาหลักการปฏิบัติตามหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางก็ย่อมได้ นั่นคือ 1) พึงละเว้นจากการกระทำความชั่วทั้งปวง 2) พึงกระทำความดี และ 3) พึงทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งหากว่าบุคคลใดได้ปฏิบัติตาม 3 ขั้นตอนของหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาดังกล่าวได้แล้ว เชื่อได้ว่าบุญบารมีจากการประพฤติปฏิบัติจะบังเกิดขึ้นตามมา ซึ่งจะแสดงออกมาให้เห็นทางบุคลิกภาพของบุคคลนั้น คือจะเป็นผู้มีมีความสุขุมเยือกเย็น หน้าตาผิวพรรณจะผ่องใส อารมณ์สดชื่นเบิกบานอยู่ตลอดเวลา การดำรงชีวิตของเรานั้นให้เกิดความสุขและสามารถเอาชนะความทุกข์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้นั้นเราจะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง และพร้อมในการรับมือกับความทุกข์ได้อย่างเหมาะสม เพียงเท่านี้ก็เท่ากับว่าเป็นการสร้างรากฐานให้กับชีวิตของเราให้มีความสุขได้ โดยสิ่งที่เราต้องทำนั้นก็คือ ตัวเราเองต้องรู้หลักธรรมที่สอนสั่งให้เราได้เรียนรู้ว่า การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องนั้น จะต้องทำอย่างไร และเมื่อเราเจอปัญหา หรือตัวทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้ว เราจะกำจัดขจัดไล่ให้มันออกไปอย่างได้ผลได้อย่างไร

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านได้ทรงมอบหลักธรรมแห่งการดับทุกข์เอาไว้ให้เรานำไปใช้กัน ซึ่งนั่นก็คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งแปลว่า ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ อันประกอบ ด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค กล่าวคือหากเกิดทุกข์ขึ้นมาเมื่อใด ก็ให้เรานั้นใช้ หลักอริยสัจ 4 เป็นตัวรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นให้จงได้ ในเรื่องของอริยสัจ 4 นั้น เรามาทำความรู้จัก ความหมายของสาระสำคัญเพื่อที่จะนำไปใช้ และเพื่อที่จะได้รู้ว่าแต่ละข้อมีหน้าที่ทำอะไร และเราใช้งานนั้นได้อย่างไรบ้าง เมื่อถึงเวลาที่เราเจอกับความทุกข์เข้ามา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

1. **ทุกข์** คือ สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก ซึ่งก็คือความทุกข์นั่นเอง มันคือความจริงประการแรก ที่ว่า มนุษย์เมื่อเกิดมาแล้ว ย่อมต้องประสบกับทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ทางกาย เช่น โรคภัยไข้เจ็บ หรือ ความแก่ชรา หรือทุกข์ทางใจ เช่น ความหมองมัวของจิตซึ่งเกิดจากกิเลสและนิวรณ์ทั้งหลาย วิธีใช้ เพื่อนำไปดับทุกข์ ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนแรกแห่งการดับทุกข์ตามหลักอริยสัจ 4 กล่าวคือ เราต้องมองเห็นทุกข์ รู้เสียก่อนว่าตอนนี้เรากำลังประสบกับทุกข์เรื่องอะไร ต้องใช้สติยอมรับว่า ทุกข์ ที่เกิดขึ้น นั้น คือเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ และการที่เราไปตีโพยตีพาย โวยวายอาละวาดนั้นก็ไม่ได้ช่วยขบไล่ทุกข์ไป แต่มันเป็นการทำให้ใจร้อนรนยิ่งขึ้น ทำให้ทุกข์ที่มีขยายขนาดมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในขั้นตอนแรกแห่งการดับทุกข์อย่างมีเหตุและผล คือ เราต้องคุมสติให้ดีให้จงได้ เข้าใจตามหลักความจริงว่า ทุกข์ ย่อมเกิดขึ้นได้ เราต้องทำใจยอมรับมันอย่างตรงไปตรงมา ต้องกล้าเผชิญหน้ากับปัญหา และ ไม่หลอกตัวเองหรือหาทางหลีกเลี่ยงปัญหา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา ได้เรียกแนวทางการปฏิบัติต่อทุกข์ อย่างมีสตินี้ว่า ปริยญา ซึ่งเราจำเป็นต้องพึงพิจารณา ไตร่ตรองให้เข้าใจให้รู้อย่างถ้วนถี่ ละเอียดลออว่า ทุกข์ที่เราแบกอยู่เต็มบา เติมอกในขณะนี้นั้นมันเกิดขึ้นได้อย่างไร และเชื่อว่าในโลกนี้ไม่มีอะไรที่บังเอิญ หรือไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นมาลอยๆ โดยไม่มีสาเหตุแห่งการเกิด แต่ก็เดาได้เป็นเบื้องต้นว่า มันต้องเกิดจากการกระทำจากเจตนาไม่ดี หรือเกิดจากการทำตามเหตุที่ชั่ว หรือเหตุที่เลวอย่างแน่นอน ไม่อย่างนั้นเราก็คงไม่แบกผลของการกระทำดังกล่าวไว้อย่างนี้แน่นอน

2. **สมุทัย** คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ซึ่งตัวการสำคัญที่จะทำให้เกิดทุกข์ คือสิ่งที่เรียกว่า ตัณหา 3 อันประกอบไปด้วย กามตัณหา ซึ่งก็คือความทะยานอยากในกาม ภวตัณหา ซึ่งก็คือความทะยานอยากที่จะเป็นสิ่งนั้นเป็นสิ่งนี้ และ วิภวตัณหา คือ ความไม่อยากได้ในสิ่งนั้นในสิ่งนี้ ซึ่งตัณหาเหล่านี้ คือสภาวะที่เกิดต่อเนื่องมาจากตัวกิเลสทั้งหลาย เมื่อเราเกิดกิเลส (โลภะ โทสะ โมหะ) เราเกิดเกิดความอยากหรือไม่อยากที่ชัดเจนเป็นรูปเป็นร่างขึ้น วิธีใช้เพื่อนำไปดับทุกข์คือ หลังจากเรารู้จักตัวทุกข์แล้ว ขั้นตอนก็คือ เราต้องรู้ให้ถึงสาเหตุแห่งทุกข์ ว่ามันมีที่มาจากไหน ก็เพื่อให้เราสามารถบอกตนเองได้ว่า ตอนที่เรากำลังเป็นทุกข์นั้น เราทุกข์เพราะอะไร เช่น เราทุกข์เพราะความอยากได้ (ทุกข์เพราะกิเลส ประเภทโลภะ) หรือทุกข์เพราะความโกรธเกลียด (ทุกข์เพราะกิเลส ประเภทโทสะ) เราจะได้เห็นถึงสาเหตุ และทำการยุติมันได้อย่างตรงจุดข้อนี้เปรียบได้กับหมอ

ที่จะรักษาอาการป่วยของคนไข้ ก็ต้องวินิจฉัยอาการของโรคให้ดีกว่าเขาเป็นโรคอะไร จะได้ให้ยาถูกชนิด ซึ่งการมองปัญหาไปถึงต้นตอ และเตรียมลงมือแก้ไขนั้น มีคำเรียกเฉพาะว่าเป็น ปหานะ ซึ่งสมุทัยนั้นเป็นสาเหตุแห่งการก่อให้เกิดการกระทำที่เลว ที่ชั่ว ที่ไม่ดี ส่งผลให้เกิดผลที่เป็นทุกข์หรือเป็นปัญหาแก่ชีวิต และจิตใจ ดังนั้นเราก็พอรู้แล้วว่า การทำตามเหตุที่เลว ที่ชั่ว หรือเหตุที่ไม่ดี ย่อมจะส่งผลให้เกิดผลเลว ผลชั่ว หรือผลที่ไม่ดีตามมา อันไม่เป็นที่พึงประสงค์แก่ทุกชีวิตอย่างแน่นอน โดยไม่ต้องสงสัย ดังนั้นสมุทัย จึงเป็นสิ่งที่ควรละเว้น ไม่สมควรกระทำ เพราะมันเป็นสาเหตุที่ชวนให้กระทำชั่ว หากกระทำลงไปก็จะเกิดผลชั่วตามมาอย่างแน่นอน ตามหลักกฎแห่งกรรมที่ว่า บุคคลใดทำดีเป็นเหตุย่อมได้ดีเป็นผลตามมาตอบแทน และบุคคลใดทำชั่วเป็นเหตุก็ย่อมได้ชั่วเป็นผลตามมาตอบแทน เช่นกัน

3. นิโรธ คือการดับทุกข์ กล่าวคือเป็นการลงมือยุติค้นหาทั้ง 3 นั้นให้หมดไป ซึ่งตรงนี้ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนของการจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกอันเป็นทุกข์ อันร้อนรนของเรา โดยการลงมือดับค้นหาทั้งหมด เปรียบได้กับถ้าทุกข์เป็นไฟ นิโรธนั้นก็คือขั้นตอนการทำให้ไฟนั้นดับลง ถ้าสามารถทำได้ถึงขั้นดับไฟให้สิ้นเชื้อได้จะยิ่งดีสำหรับการใช้นิโรธเพื่อดับดับค้นหานั้น มีอยู่ด้วยกัน 5 แนวทางที่เราสามารถนำไปปรับใช้เพื่อจัดการกับตัวตณหานั้นได้

3.1 วิชัมภณนิโรธ คือ การดับด้วยการชม ซึ่งสามารถทำได้สำหรับผู้ที่มีฝกฝนจิตใจมาดีในระดับหนึ่ง ก็จะสมารถทำใจให้อยู่ได้เหมือนกิเลสค้นหาทั้งปวง มองว่ามันเป็นของธรรมดาที่เกิดขึ้นมาแล้วย่อมดับไป

3.2 ตทังคนิโรธ คือ การดับกิเลสค้นหาด้วยหลักธรรมอันเป็นคู่ปรับของมัน เช่นเมื่อเราเกิดโทสะ เราก็ต้องนึกถึงธรรมแห่งความอดทนอดกลั้น หรือขันติขึ้นมาเพื่อสงบระงับอาการของมัน

3.3 สมุทฺเณจนิโรธ คือ การดับกิเลสค้นหาด้วยการตัดขาด โดยใช้หลักแห่งมรรคมีองค์ 8 เข้าจัดการ (ซึ่งจะได้กล่าวถึงมรรคมีองค์ 8 ในส่วนถัดไป)

3.4 ปฏิปัสสัทธินิโรธ คือ การดับกิเลสค้นหาด้วยการสงบระงับ สามารถระงับกิเลสได้อย่างรวดเร็วได้จิตที่ฝกมาดีแล้ว

3.5 นิสสรณะนิโรธ คือ การดับกิเลสโดยสิ้นเชิง และดับได้ต่อเนื่องตลอดไป ซึ่งก็คือการถึงขั้นนิพพาน มองทุกสิ่งที่เรื่องว่าง ดับกิเลสได้อย่างถาวร วิธีใช้เพื่อนำไปดับทุกข์ เราอาจจะสงสัยว่า เมื่อเรารู้ทุกข์และเหตุแห่งทุกข์แล้ว ทำไมขั้นถัดมาเราถึงไม่ลงมือแก้ปัญหาก็ใช่ แต่ทำไมกลับต้องมาหาทางระงับทุกข์ให้ดับลงก่อนถึงจะเริ่มแก้ปัญหานั้นก็เพราะในยามที่ใจเราร้อนรน อันเกิดจากไฟแห่งความทุกข์ที่แผดเผา พลังแห่งสติปัญญาและความคิดก็จะอ่อนแรงหรืออาจไม่มีพลังเพียงพอที่จะทำอะไรได้ อีกทั้งการพยายามคิดหาทางออกเพื่อแก้ปัญหามักกลางใจที่ยังมีไฟลุกสมุทรวงเราอยู่นั้น ก็เปรียบได้กับการที่เราพยายามขับรถออกจากป่าในยามค่ำมืดติดดิน หรือการ

พยายามแก้ปัญหาด้วยใจที่ถนอม ซึ่งสิ่งนั้นย่อมเป็นการยากที่เราจะสามารถจัดการแก้ปัญหา นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงนี้จึงเป็นขั้นตอนแห่งการหาทางสงบจิตใจ หรือ ตั้งสติ เพื่อเรียกพลังแห่งปัญญาให้เกิดขึ้น เพื่อที่เราจะได้ลงมือแก้ปัญหาได้ มองสาเหตุของปัญหา มองที่มาของตัวทุกข์ได้อย่างทะลุปรุโปร่ง อันจะส่งผลให้เราสามารถเอาชนะทุกข์ตัวนั้นได้อย่างเด็ดขาดที่สุด ดังนั้นธรรมที่ควรบรรลु หรือธรรมที่ควรเข้าใจถึงนิโรธนี้ มีสภาพเป็นผลที่ดี ที่สำเร็จ หรือผลที่น่าพึงพอใจ สภาพที่ผ่อนคลายเป็นปัญหาให้เบาบางลง จนหมดสิ้นไปในที่สุด สรุปว่านิโรธ เป็นผลจากการกระทำดีเป็นเหตุ (มรรค) ซึ่งทำให้เกิดผลดี (นิโรธ) ดังที่เห็น นิโรธจึงเป็นผลดีที่เกิดจากการทำตามเหตุที่ดี (มรรค) นั่นเอง

4. มรรค คือแนวทางการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ ซึ่งก็คือการลงมือแก้ปัญหา โดยการปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสำหรับการระงับทุกข์นั้นให้จบสิ้นไปคือแนวปฏิบัติที่ตรงตาม นับเป็นสาเหตุที่ดีที่เราเลือก ที่จะปฏิบัติ เป็นวิถีทาง เป็นครรลองที่เห็นสมควรว่าควรนำไปปฏิบัติ เพราะเราเชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีเป็นเหตุ ย่อมได้รับดีเป็นผล เป็นการพัฒนาหรือเปลี่ยนอดีตที่ไม่ดี (ทุกข์) ซึ่งเราพอจะทราบแล้วว่ามาจากการกระทำตามเหตุที่ไม่ดี (สมุทัย) ทุกข์และสมุทัย จึงเป็นเพียงอดีตเพื่อเป็นบทเรียนให้เปลี่ยนแปลงการกระทำในปัจจุบัน (มรรค) เพราะมรรคหรือแนวทางปฏิบัติที่ตรงตาม หากทำลงไปก็เชื่อแบบหวังผลได้เลยว่าจะได้รับผลดี มีความสุข หรือเป็นสภาพที่คลี่คลาย ไม่มีปัญหาอีกต่อไป ซึ่งก็คือ ความดับทุกข์ (นิโรธ) ซึ่งเราจะกระทำการสิ่งที่ถูกต้องก็ต่อเมื่อเราผ่านกระบวนการรู้ตนว่าทุกข์เรื่องอะไร(ทุกข์) รู้ว่าทุกข์เพราะอะไร(สมุทัย) และทำใจสงบ เปิดสมอง เรียกสติปัญญากลับคืนมาเป็นมือขวาช่วยในการฝ่าฟันปัญหาพร้อมแล้ว (นิโรธ) นั่นเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2552))

ในลำดับขั้นตอนแห่งมรรคนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงมอบหลักที่เรียกว่า มรรคมีองค์ 8 ไว้ เพื่อให้เป็นแนวทางในการวางแผนเอาชนะความทุกข์ ในการเลือกปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องเพื่อยุติปัญหาทุกรูปแบบ กล่าวคือหากอยากเอาชนะความทุกข์ได้ ก็ควรดำเนินการตามแนวทางต่อไปนี้

4.1 สัมมาทิฐิ คือ การเห็นชอบ หมายถึง การลงมือกำจัดทุกข์ หรือแม้แต่การใช้ชีวิตปกติ นั้น เราควรทำโดยมีรากฐานแห่งความคิดและความเชื่อที่ถูกต้องอยู่เสมอ (เช่น เชื่อว่าทำดี ย่อมได้ดี เป็นต้น) ใช้ปัญญาในการเลือกทำ เลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดคุณ ไม่ใช่เกิดโทษ ไม่ใช่ทำด้วยความหลงผิดหรือทำด้วยความไม่รู้ ดังนั้นเราจึงควรสำรวจตัวเองก่อนลงมือแก้ปัญหาหรือเอาชนะความทุกข์เสมอว่า ตอนนี้เรามีความเห็นความเชื่อที่เหมาะสม ถูกต้องแล้วหรือยัง

4.2 สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองและใช้ความคิดในทางที่จะนำไปสู่ความดีงาม หากจะลงมือเอาชนะความทุกข์ก็ต้องเป็นการแก้ทุกข์แล้วเกิดความงอกงามขึ้น ในการเกิดสิ่งดีงามขึ้นนั้น ไม่ใช่แก้ทุกข์ของเราแล้วไปเกิดทุกข์กับบุคคลอื่นต่อต่อ กล่าวคือต้อง

เป็นการคิดที่ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ถึงจะช่วยให้การเอาชนะความทุกข์นั้นได้ผลอย่างสมบูรณ์

4.3 สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การแก้ปัญหาหรือการดำรงชีวิตประจำวัน ก็ควรใช้คำพูดคำจาที่ไพเราะเสนาะหู ดีงาม พูดแล้วเกิดผลดี พูดแล้วทำให้มีคนรักกัน เกิดการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อกันมากขึ้นเรื่อยๆ พูดให้เกิดความสร้างสรรค์และเกิดความสมัครสมานสามัคคี หรือพูดแล้วทำให้เกิดทางออก จึงเป็นหลักที่มีไว้เพื่อเตือนสติยามเอาชนะความทุกข์ว่า การพูดไม่ดี พูดด้วยอารมณ์ มีแต่จะทำให้เกิดปัญหาเพิ่มขึ้น จึงควรมีสติสงบและควรระงับไว้ ชมคำพูดที่สร้างเรื่องเชิงลบไว้ให้ได้

4.4 สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติชอบ หมายถึง มีการกระทำในทางที่ดีงาม ทำแต่สิ่งที่ดีพฤติกรรมที่ดี ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ทำให้ใครเกิดความทุกข์ใจ ทำพฤติกรรมที่ดีต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ทำอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา และไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งการที่คนเรามีพฤติกรรมที่ถูกก็จะช่วยลดโอกาสของการเกิดความผิดพลาดในชีวิต หรือโอกาสการเกิดทุกข์ได้เป็นอย่างดี และหากเราถึงขั้นประพฤติชอบได้เป็นปกติวิสัยแล้ว ความทุกข์ที่เราจะต้องเผชิญก็อาจจะเหลือแค่ความทุกข์ที่เกิดจากภายนอกเท่านั้น

4.5 สัมมาอาชีวะ คือ ประกอบอาชีพชอบ หมายถึงการประกอบอาชีพที่สุจริต และการประกอบอาชีพที่สร้างความเจริญทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ อาชีพที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ไม่ใช่การแก่งแย่งชิงดีทำร้าย หรือทำให้ใครต้องเสียประโยชน์ ซึ่งหากคนเราประกอบอาชีพในความเหมาะสม ไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อกันแล้ว ก็จะเป็นทางสำคัญที่จะช่วยบรรเทาความทุกข์ในชีวิตลงไปได้อีกมากมายทีเดียว

4.6 สัมมาวายามะ คือ การมีความเพียรชอบ หมายถึง การพยายามที่จะดำรงตนอยู่ในเส้นทางที่ถูกต้องเหมาะสม หมั่นเตือนตนไม่ให้ทำอกุศลกรรม หรือทำสิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้น หมั่นเตือนตนเองว่าหากนาทีนี้ทำสิ่งที่ไม่ดีหรือในอดีตที่ผ่านมาเราได้ทำสิ่งที่ไม่ดี ก็ขอให้ละเลิก แล้วหันมาทำสิ่งที่ดี เพื่อให้ชีวิตของตนในภายภาคหน้าได้พบ ได้เจอกับสิ่งที่ดีๆ เช่นกันกับในทางการแก้ปัญหา หากเรารู้ว่าในอดีตนั้น เราต้องเจอทุกข์ เราต้องเจอปัญหา ก็เพราะการกระทำผิดพลาดใดๆ ก็แล้วแต่เราก็ต้องพยายามอย่างมากที่จะนำตนเองเข้าสู่เส้นทางแห่งความถูกต้องนั้นให้ได้

4.7 สัมมาสติ คือ การมีสติเสมอ หมายถึง การตั้งตนอยู่ในความมีสติ ตระหนักรู้เสมอว่า เรากำลังจะทำอะไร หรือกำลังทำอะไรอยู่ในขณะนี้ ไม่เผลอเผลอหลับตัว เตือนตนและบอกตนเองอยู่เสมอว่ากำลังทำอะไร และละเว้นการทำอะไรมิชอบ โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาที่เข้ามารบกวนจิตใจเรานั้น เราก็ต้องไม่ปล่อยให้อารมณ์เผลอเผลอไหลไปตามสภาวะที่เกิดขึ้น จำไว้ว่าสติต้องอยู่กับเราเสมอ เมื่อใดก็ตามที่เราหงุดหงิด สับสน หรือเกิดอารมณ์ในเชิงลบ นั้นแสดงว่าสติเรากำลังเลือนหายไป เราต้องรีบเตือนตัวเองเรียกสติกลับคืนมาให้เร็วที่สุด และใช้สตินั้นพิจารณาตัวตนในปัจจุบันของเรา ว่ากำลังโกรธหรือไม่ กำลังเศร้าหรือไม่ กำลังเครียดหรือไม่ ซึ่งการใช้สติพิจารณาก็เพื่อที่เราจะได้ลงมือ

ปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องต่อไป ซึ่งการมีสตินี้เองคือจุดสำคัญของอริยสัจ 4

4.8 สัมมาสมาธิ คือ การมีสมาธิตั้งมั่นอยู่ในทางที่ชอบ หมายถึง การตั้งมั่นให้ใจเรานั่นอยู่เหนือกิเลส อยู่แต่ในทิศทางที่ดี เมื่อยามที่เกิดปัญหาหรือความทุกข์ ก็มีพลังสมาธิที่จะจดจ่อพิจารณาความทุกข์นั้นอย่างมีสติ มีเหตุผล และมีขั้นตอน มีความจดจ่อที่จะสร้างพลังให้กับจิตใจ ไม่ปล่อยให้อารมณ์ผันผวนไปตามสภาวะต่างๆ ไม่ว่าจะดีหรือร้าย เพื่อจะได้ทำให้เรามีความมั่นคงทางจิตใจ อันจะทำให้ตัดสิ้นใจทำอะไรหรือไตร่ตรองอะไรได้อย่างพอเหมาะพอควร (พุทธทาสภิกขุ, 2553)

มรรค 8 นั่นคือ ขั้นตอนแห่งการลงมือดับทุกข์ ขณะทุกข์ ขอเพียงแค่เรามีสติ มีความใจเย็นเพียงพอแล้ว เราก็ค่อยเริ่มกระบวนการคิด ไตร่ตรอง วิเคราะห์ พิจารณาสິงต่างๆ ด้วยใจที่เป็นกลาง และด้วยความคิดที่มุ่งหมายให้เกิดเรื่องในทางบวก ทางสร้างสรรค์ แล้วก็ค่อยๆ ประยুক্তลงมือทำไป เช่น หากวันหนึ่งข้อมูลงานของเราเกิดหายไปจากหน้าจอคอมพิวเตอร์รับโต๊ะทำงานแน่นอนว่าเราต้องทุกข์ใจเป็นอย่างมาก และอาจเกิดอารมณ์ขุ่นมัว ไม่พอใจ เกิดความเศร้า หรือดีไม่ดีก็อาจเกิดกิเลสในเชิงโทสะ คิดว่ามีคนมาแกล้งลบข้อมูลงานนั้นไป หรือไม่ก็เกิดโมหะ สับสน งงจนทำอะไรต่อไปไม่ถูก แต่เราเองต้องรีบดึงสติกลับมา ตั้งสติให้เร็วที่สุด ค่อยๆ ระลึกหาสาเหตุว่าเราอาจนำไฟล์ข้อมูลนั้นไปบันทึกไว้ที่ไหน หรือ จัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการใด และในระหว่างการค้าเนินการแก้ปัญหา นั้น เราก็ต้องระลึกถึงหลักแห่งมรรคมืองค์ 8 ไว้เสมอ ว่าเราต้องทำสิ่งที่ถูก ไม่ไว้วางใจ ไม่อารมณ์เสีย ไม่ขาดสติ และไม่หันไปทำสิ่งผิดเสียเอง จุดสำคัญแห่งการเอาชนะความทุกข์นั้น คือ เราต้องมีสติ ต้องเรียกสติให้พร้อมเสมอ ต้องมาก่อนอื่นใด อย่าปล่อยให้ใจวุ่นวายสับสน ซึ่งถ้าหากจะถามว่าแล้วจะต้องทำอย่างไรถึงจะมีสติ เรื่องนี้ก็ต้องอยู่ที่ตัวเราเองว่าจะหมั่นฝึกฝนพลังแห่งสติให้เกิดขึ้นมากน้อยแค่ไหน มรรค มืองค์ 8 เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อดับตัณหาและอุปาทาน เรามีหน้าที่ที่จะต้องเจริญ หรือนำไปปฏิบัติ หากปฏิบัติได้สำเร็จก็จะเข้าถึงนิโรธ คือถึงนิพพาน ได้บรรลุมรรคเป็นพระอรหันต์ ดังนั้นหลักการของอริยสัจ 4 จึงเป็นหลักของเหตุและผล ที่จับกันเป็นคู่ๆ ได้ดังนี้ ทุกข์เป็นผล อันมีสมุทัย เป็นเหตุ นิโรธ เป็น ผล อันมีมรรคเป็นเหตุ

การที่พระพุทธรองศาฯ ทรงนำเอาผลขึ้นก่อนเหตุ นั้น เพราะผลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมีให้เห็น อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้คนทั่วไปเข้าใจได้ง่าย เช่นการที่เราได้เห็นร่างกายของผู้ป่วยเป็นโรคเอดส์ระยะสุดท้าย เห็นแล้วน่ากลัวมาก การป่วยดังกล่าวเป็นผล อันมีสาเหตุ มาจากการสำส่อนทางเพศ หากเราไปพูดถึงสาเหตุก่อน คือห้ามคนอย่าไปสำส่อนทางเพศเดี๋ยวจะเป็นเอดส์ คนก็จะไม่เชื่อเพราะยังไม่เห็นผล แต่ถ้าเราพูดถึงผลที่เกิดขึ้น นำผู้ป่วยเป็นเอดส์มาให้ดู คนเห็นแล้วจะกลัวและจะระวัง ไม่สร้างเหตุอันจะนำไปสู่ผล เช่นเดียวกัน หากเราบอกคนทั่วไปว่า ปฏิบัติตามมรรคมืองค์ 8 (ทำเหตุ) แล้วจะถึงนิโรธนิพพาน (ได้ผล) คนอาจจะไม่เชื่อว่าเป็นเช่นนั้นจริง แต่ถ้าเรายกเอาพระอรหันต์ เช่นพระอาจารย์หลวงปู่่มั่นมาให้ดู การที่ท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้เพราะท่านปฏิบัติตามมรรค

มีองค์ 8 คนก็จะเชื่อเช่นนั้น โดยหลักเหตุและผลตามอริยสัจ 4 เป็นหลักสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อแก้ปัญหาหรือทุกข์ที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนบุคคล ครอบครัว องค์กร และประเทศชาติ

หลักของอริยสัจ 4 มีสาระสำคัญคือเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เราจะต้องรู้ว่าปัญหานั้นอยู่ที่ใด (ทุกข์จะต้องกำหนดรู้) หาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาให้พบ แล้วหยุดสร้างเหตุนั้นเสีย (สมุทัยจะต้องละ) ตั้งปณิธานที่จะแก้ปัญหานั้นให้สำเร็จ (นิโรธจะต้องทำให้แจ้ง) นำวิธีการแก้ปัญหามาปฏิบัติให้ได้ผล (มรรคจะต้องเจริญ ด้วยหลักการดังกล่าวเราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้ดังนี้ พ่อแม่ทุกข์เพราะลูก เนื่องจากลูกหมกมุ่นในอบายมุข อบายมุขเป็น เหตุ ทำให้ลูกประพฤตินิสัยที่ไม่ดี ผล ก็คือพ่อแม่มีความทุกข์ ถ้าเราคิดว่าอบายมุขเป็นต้นเหตุที่ทำให้ลูกเสียคน พ่อแม่ก็จะไม่สามารถแก้ปัญหาทุกข์ของตนได้เพราะอบายมุขเป็นเพียงปลายเหตุมิใช่สาเหตุที่แท้จริง การที่เราจะแก้ปัญหานั้นได้สำเร็จนั้น จะต้องแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา มิใช่แก้ที่ปลายเหตุถามว่าทำไมลูกจึงหมกมุ่นในอบายมุข เพราะลูกคบเพื่อนไม่ดี การคบเพื่อนไม่ดีกลับเป็นเหตุ ลูกหมกมุ่นในอบายมุขกลายเป็นผล ถ้าหากถามว่าทำไมลูกถึงคบเพื่อนที่ไม่ดี เพราะลูกขาดความอบอุ่นในครอบครัวจึงชอบออกจากบ้านไปคบเพื่อนที่ไม่ดี การขาดความอบอุ่นในครอบครัวกลับเป็นเหตุ การคบเพื่อนไม่ดีนั้นกลับกลายเป็นผล และเมื่อถามว่าทำไมลูกขาดความอบอุ่นในครอบครัว เพราะพ่อแม่ใช้วิธีเลี้ยงลูกที่ไม่ดี เอาแต่ดุว่ากล่าวเป็นประจำ วิธีการเลี้ยงลูกไม่ดีของพ่อแม่กลับเป็นเหตุ ลูกขาดความอบอุ่นนั้นก็กลายเป็นผล ยิ่งเมื่อถามว่าทำไมพ่อแม่ใช้วิธีเลี้ยงลูกไม่ดี เอาแต่ดุว่ากล่าวลูกเป็นประจำ นั้นเพราะว่าพ่อแม่อยากให้ลูกได้ตั้งใจ ครั้นพอลูกไม่ได้ตั้งใจหวังก็ดุว่ากล่าว ใช้วิธีการก้าวร้าวรุนแรงกับลูกเป็นประจำ การเอาแต่ใจตัวของพ่อแม่กลับเป็นเหตุ อันส่งผลถึงวิธีการเลี้ยงลูกที่ไม่ดี ทำให้ลูกขาดความอบอุ่น ชอบออกนอกบ้านไปคบเพื่อนที่ไม่ดี นำไปสู่การหมกมุ่นในอบายมุข ผลก็คือทำให้พ่อแม่มีความทุกข์ใจนั่นเอง ดังนั้น ต้นเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริงที่ทำให้พ่อแม่มีความทุกข์กับลูกก็คือ การที่พ่อแม่เอาแต่ใจตัวเองเป็นใหญ่ อยากให้ลูกได้ตั้งใจ คิด ครั้นพอลูกทำอะไรไม่ได้ตั้งใจก็ใช้วิธีการที่ก้าวร้าวรุนแรงด้วยการดุว่ากล่าวการแก้ไขปัญหาคือจะต้องแก้ที่ต้นเหตุ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกของพ่อแม่ และตัวของพ่อกับแม่จะต้องตั้งเป้าหมายที่จะแก้ปัญหานี้มาซึ่งความทุกข์ให้สำเร็จ (นิโรธ) โดยเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงลูกเสียใหม่ (มรรค) แทนที่จะเอาแต่ใจตัวเอง ให้คิดถึงใจของลูกบ้าง เขาอยู่ในวัยรุ่นย่อมนิยมชมชอบสิ่งต่างๆ ไปตามวัยของเขา พ่อแม่ไม่ควรเอาวัยหรือมาตรฐานความชอบของตนมาใช้กับลูก เพราะต่างวัยต่างยุคและต่างสมัยกัน พยายามเข้าใจเข้าใจวิธีการแนะนำปรึกษาแทนการออกคำสั่งเมื่อเขาทำสิ่งใดไม่ได้ดั่งใจ ถามลูกว่าทำไมจึงทำเช่นนั้น ให้ลูกได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นบ้าง ฟังลูกพูดบ้าง เมื่อลูกทำในสิ่งที่สมควรชมเขา เมื่อลูกทำผิดควรให้คำแนะนำแทนคำดุว่ากล่าว ลดคำสั่งสอนที่ซ้ำๆ ซากๆ ลงไปบ้างเพราะลูกเบื่องานที่จะฟังให้เวลากับลูก หาโอกาสพาลูกออกไปเที่ยว

หากพ่อแม่เปลี่ยนพฤติกรรมที่ก้าวร้าวกับลูก ลูกก็จะเปลี่ยนพฤติกรรมของตนได้เช่นกัน

หลักอริยสัจ 4 เพื่อการพัฒนาตน

การที่เรานำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารตนเองนั้น ก็เพื่อให้การบริหารตนเองนั้นเกิดมีเป้าหมายหรือมีจุดประสงค์ที่ชัดเจนและสมบูรณ์แบบ เราควรทำความเข้าใจในเบื้องต้นก่อนว่า ชีวิตของคนที่ดีมีคุณภาพนั้นควรเป็นอย่างไร ซึ่งโดยทั่วไปแล้วชีวิตที่ดีมีคุณภาพเราควรพิจารณาได้จาก 1) การมีสุขภาพกายที่ดี 2) การมีสุขภาพจิตดี 3) การมีความรู้ความสามารถเฉพาะตน 4) การเป็นผู้ทรงคุณธรรม และ 5) การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์

จากคำอธิบายโดยละเอียดของอริยสัจ 4 นั้นเราจะเห็นได้ว่าธรรมแห่งการดับทุกข์นั้น ไม่ได้เน้นในเรื่องอิณิหารแต่อย่างใด แต่จะเน้นในส่วนของเหตุและผล เน้นที่การกระทำ และการคิด วิเคราะห์อย่างถูกต้องเป็นกลาง ดังนั้น หากเรายังเป็นชาวพุทธในประเภทที่เมื่อเกิดทุกข์ขึ้นแล้ว ก็คิดแต่จะหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาคอยให้ช่วยเหลือ คิดแต่จะไปรดน้ำมนต์เพื่อขับไล่สิ่งที่ไม่ดีให้ออกไป หรือไปหาเจ้าพ่อเจ้าแม่ตามสำนักต่างๆ เพื่อตัดกรรมแก้กรรมหรือแก้ดวง เราจงใช้สติไตร่ตรองให้ดี ว่าสิ่งนั้นคือทางดับทุกข์จริงหรือไม่ คนที่เขาประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงนั้น ต่างก็แก้ไขปัญห ด้วยหลัก 4 ประการนี้ ซึ่งอริยสัจ 4 นี้เองที่ทำให้ชาวโลกยกย่องว่า ศาสนาพุทธ คือ ศาสนาที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์สูงที่สุด มีเหตุและมีผล และมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด เพราะหลักอริยสัจ 4 นี้เปรียบได้กับหลักแห่งการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ที่จะต้องมีการตั้งปัญหา ตั้งสมมติฐาน มีการทดลอง และเกิดการสรุปผล จึงเป็นเรื่องที่น่าภูมิใจมาก เพราะเหล่านักวิทยาศาสตร์ตะวันตกเพิ่ง ตราหลักการนี้ขึ้นแค่ไม่ถึง 1,500 ปีก่อน แต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงค้นพบหลักการนี้ กว่า 2,500 ปีล่วงมาแล้ว หลักการที่ว่านี้ไม่ได้มีไว้เพื่อใช้ดับทุกข์เท่านั้น แต่ยังประยุกต์ใช้ได้กับทุก อย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเราได้อย่างไม่น่าเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจ การทำงาน การทำ การค้า ปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านความสัมพันธ์ เรื่องของเพื่อน เรื่องของประเทศชาติบ้านเมือง โดยเราสามารถตั้งประเด็นปัญหาขึ้นมา เพื่อหาทางทดลอง และหาข้อสรุป เช่น ทำไมเราถึงทำงาน ได้ไม่ดีเลย สาเหตุมันเป็นเพราะอะไรได้บ้าง จากนั้นเราก็ไล่เรียงความเป็นไปได้ หาเหตุและหาผล ทั้งหลาย ตามด้วยการลงมือทดลอง ปฏิบัติเพื่อหาคำตอบ และหาแนวทางการแก้ไข อริยสัจ 4 จึง ไม่ใช่แค่ทางดับทุกข์ แต่เป็นเหมือนกุญแจวิเศษที่ใช้จัดการกับทุกเรื่องทุกอย่างได้ครอบจักรวาล ขึ้น อยู่กับว่าเราจะดัดแปลงนำสิ่งนี้ไปใช้การในเรื่องใด และเป็นหลักที่เมื่อเราลงมือใช้แล้ว จะทำให้เกิดความกระจ่าง ทำให้เรื่องหนักกลายเป็นเรื่องเบาได้ทุกประการ ในหลักอริยสัจ 4 ที่ประกอบ ด้วยทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรคนั้น สำหรับขั้นตอน มรรค คือการลงมือดับทุกข์

หลักธรรมเพื่อการพัฒนางาน

นอกจากหลักมรรค 8 แล้ว เรายังสามารถประยุกต์หลักธรรมต่างๆ มาใช้เพื่อดับทุกข์ให้เข้ากับหัวเรื่องของปัญหาได้ เช่น หลักอิทธิบาท 4 ก็ใช้ในเรื่องการทำงาน ธรรมะที่ใช้ในการทำงาน เพื่อให้เราประสบความสำเร็จในการทำงาน ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ นั่นคือ อิทธิบาท 4 ธรรมแห่งความสำเร็จอันประกอบด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2551: 160)

ฉันทะ คือ ความรักงาน-พอใจกับงานที่ทำอยู่ อันดับแรกเราต้องสำรวจตนเองว่า มีความชอบหรือศรัทธาทางด้านใด แล้วมุ่งไปในเส้นทางนั้น อาจเริ่มต้นง่ายๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเองว่า เราทำงานเพื่ออะไร เรามีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่เรารักเสียทีเดียว เมื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่ได้อย่างไรก็ตาม เชื่อเถอะว่างานแต่ละอย่างนั้น ไม่มีทางที่ใครจะชื่นชอบไปทั้งหมดทุกกระบวนการ ดังนั้น ถ้าเราพอใจที่จะทำ และมีความสุขกับงาน เชื่อว่างานที่เราทำอยู่ต้องออกมาดีแน่ๆ

วิริยะ คือ ขยันหมั่นเพียรกับงาน งานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำตัวเรานั้นไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งเราขยันเท่าไร ผลตอบแทนที่ตัวเราจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะ และความวิริยะนี้ไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองจากการทำงาน เป็นการพัฒนาตนและพัฒนางานที่ดีมากทั้งนี้ มีข้อน่าสังเกตสำหรับคนทำงานร่วมกันคือ จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหน้าที่สำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว ลูกน้องก็มักจะขยันไปได้ไม่กี่วัน เดียวก็รามือกันไปหมด แต่ถ้าหัวหน้าเอาการเอางาน ก็จะสามารถดึงลูกน้องให้ขยันขันแข็งขึ้นด้วย

จิตตะ คือ ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน จิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่การแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขากันจนลืมนึกไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้น เมื่อตัวเรามีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ปกติคนที่โตเป็นผู้ใหญ่จะรู้ดีที่ตนนั้น มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวนั่นคือ ชอบคิดเจ้ากี้เจ้าการ แต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอดแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ในขณะที่ธุระของตัวเองกลับไม่คิดไม่ดู ซึ่งไม่ส่งผลให้งานของเราดีขึ้น องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงสอนให้เป็นนักตรวจตรางาน คือให้มีจิตตะ แล้วก็ทรงให้โอวาทส่ำทับไว้ด้วยว่า “ควรตรวจตรางานของตัวเอง ทั้งที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ” ควบคู่กันไป

วิมังสา คือ การพินิจพิเคราะห์ การทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าเราขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็เกิดการคั่งค้างและผิดพลาดจนได้ เราอาจจะลองทบทวนตัวเองบ้าง ว่าวันนี้ทั้งวันเราทำอะไรบ้าง สรุปลับตัวเองว่าทำเพื่ออะไร เราจะได้มีกำลังใจในวันต่อไป และไม่ทำผิดซ้ำซากอีกเช่นเดิม พร้อมกันนั้นเราจะสามารถเห็นหนทางได้ว่าเส้นทางไหนที่จะนำเราสู่ความสำเร็จได้จริงๆ จะเห็นได้ว่า หลักธรรมะที่ใช้ในการทำงาน เป็นเรื่องง่ายๆ ใกล้ตัว หากเรานำ อิทธิบาท 4 มาปรับใช้ในการทำงาน รักงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ทางแห่งความสำเร็จนั้นก็คงไม่เกินเอื้อมอย่างแน่นอน ขอเพียงให้มีความเชื่อว่าเราเองนั้นก็ทำได้ ทุกอย่างขึ้นอยู่กับ “ใจ” หรือในเรื่องของการทำความเข้าใจในหลักอิทธิบาท 4 ก็สามารถปรับใช้ได้กับเรื่องของครอบครัวได้ หรือหลักแห่งสังคหวัตถุ 4 หากแปลตรงตัวนั้นหมายความว่าแนวทางเพื่อยึดเหนี่ยวใจคนให้เป็นหนึ่งเดียว ให้ดำรงอยู่กันด้วยความรักและปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งประกอบไปด้วยแนวทางแห่งความสันติวิธีอันประกอบไปด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา ก็ใช้ได้ยามเราเกิดปัญหาเรื่องสัมพันธภาพ รวมทั้งหลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจหรือหลักแห่ง อุ อา กะ สะ ซึ่งเป็นหัวใจเศรษฐกิจอันประกอบไปด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุบายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จทุกขุ การต่อยอดแสวงหาแหล่งรายได้เพิ่ม เหตุที่คนรายทำไม่ถึงรวยได้เรื่อยๆ เพราะเขาใช้วิธีเอาเงินที่ลงทุนได้กำไรครั้งแรกๆ ไปต่อยอดธุรกิจ ขยายสายป่านขึ้นเรื่อยๆ

อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ คือทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม เรารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ การได้มามีรายได้แล้ว การรักษาไว้นั้นยากยิ่งกว่า ในส่วนของข้อนี้จริงยิ่งกว่าจริง หามาได้ไม่รักษา มีเท่าไรก็ใช้หมดก็นับได้ว่าเป็นตัวสำคัญสำหรับการกำราบทุกข์เรื่องการเงินนั้นได้อย่างพอดีและลงตัว

กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใดนั้น ย่อมดำรงตนเจรจา สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธี ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา การคบหาสมาคมนี้สำคัญมาก พาเราให้รุ่งได้ถ้าเลือกถูก แต่ถ้าผิดทางเราก็ร่วง

สมชีวิตา การอยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจะต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจะต้องไม่เหนือรายได้รู้จักใช้จ่ายเงินต่ำกว่าฐานะ พื้นฐานของคนรวย

นั้นเกิดมาจากรู้จักคุณค่าของเงินและใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง

ในส่วนของหลักอริยสัจ 4 นั้นช่วยชุบชีวิตคนทำงานได้เป็นอย่างดี ทุกข์ คือความทุกข์ที่เกิดจากการทำงาน ทุกข์ที่เกิดใจในงาน ทุกข์ที่ทำงานเหมือนอยู่ในนรก เกิดการเหน็ดเหนื่อย เมื่อยล้า เกิดการท้อแท้ ร้อนกาย ร้อนใจ เกิดปัญหาเงินทองไม่พอกินไม่พอใช้ เกิดปัญหาหนี้สินรุงรัง เกิดเป็นปัญหาสารพัดสารเพความทุกข์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ซึ่งในแต่ละคนล้วนแล้วแต่มีความทุกข์ ที่แตกต่างกันออกไป แต่ผลของมันนั้นเหมือนกันแทบจะทุกคนเลย คือเบื่องาน เบื่อที่ทำงาน เกิดอาการอยากที่จะเปลี่ยนงานใหม่ ในส่วนของสมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เราเป็นทุกข์จากการทำงาน หางาน สมุทัยใจเป็นกลาง ที่ไม่ว่าเราอีกอาจเป็นสาเหตุหลักหรือสาเหตุรองก็ไม่ทราบได้ ที่ทำให้บรรยากาศนั้น ย่ำแย่เกิดขึ้นในที่ทำงานของเรา เราควรได้ลองหยุดและคิดทบทวนดูว่าอะไรกันแน่ ที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เรารู้สึกแย่ๆ แบบนั้น เพราะเราสะสมงานจนเกิดงานกองโต หรือทำงานคนเดียว เพราะไม่มีใครคบเราหรือเรานั้นไม่ปรับตัวเข้ากับใคร เราโดนเพื่อนๆ ในที่ทำงานนั้นเอาเปรียบ หรืออะไรหลากหลายสาเหตุที่เกิดขึ้น ซึ่งในแต่ละคนนั้นปัญหาไม่เหมือนกันลองตรวจสอบตัวเองดูก่อนในอันดับต้นๆ นิโรธ คือ การพ้นทุกข์จากการทำงาน นิโรธ โปรดแล้วทุกข์แคล้วคลาด รู้สึกได้กับบรรยากาศการทำงานที่ดี ที่มีแต่ความสุขกายสบายใจ ไม่เหน็ด ไม่ท้อแท้ ไม่ร้อน ไม่รำคาญ เบิกบาน มีความสุขจากการทำงาน เจ้านายรัก เงินทองไหลมาเทมา ขยันมันเพียรในการทำงานด้วยใจที่เป็นสุข มรรค คือ หนทางแห่งการดับทุกข์ จากการทำงาน มรรค คือ กระบวนการที่จุดเรา ขึ้นมาจากขุมนรกในที่ทำงาน เราลองปรับเปลี่ยนทัศนคติของเราดูบ้าง เพื่อว่าในมุมมองกลับกัน เราอาจจะได้เห็นสิ่งดีๆ ที่มีอยู่และมีมาตั้งนานแล้วในตัวเรา หยุดสักนิด คิดพิจารณา ถึงปัญหาต่างในการทำงานของเรา และมีวิธีการแก้ไขปัญหายังไง ความสุขในที่ทำงานถึงจะเกิดขึ้นกับเรา เราเหนื่อย เราท้อแท้เพราะสาเหตุอะไร เราจะแก้ไขได้อย่างไร เราถูกเจ้านายต่อว่าหรือตำหนิเพราะอะไร เงินทองที่ไม่พอใช้ เกิดหนี้สินรุงรัง เป็นเพราะอะไร หรืออื่นๆ สารพัด ปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะอะไร ทำให้เราถึงเป็นทุกข์ และเราจะต้องปรับปรุงแก้ไขตัวเองอย่างไรหรือมีวิธีไหนที่เราจะมีความสุข สิ่งเหล่านี้เราลองมองหาวิธีแก้ไขด้วยตัวเราเอง แล้วเราจะพบว่า มีเพียงตัวเราเท่านั้นที่จะค้นพบหนทางที่ดีและเหมาะสมกับเรามากที่สุดในการขจัดซึ่งปัญหาเหล่านั้น เพราะปัญหาทั้งหมดเป็นของตัวเรานั่นเอง

บทสรุป

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแก่นธรรมที่เป็นพื้นฐานความเข้าใจของชาวพุทธหรือหลักอริยสัจ 4 เมื่อบุคคลมีความเข้าใจและสามารถนำไปปรับใช้ได้ให้ตรงกับสภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ย่อมส่งผลให้เกิดสุขต่อการดำรงชีวิต โดยเริ่มจากการพัฒนาตน อันเป็นจุดเริ่มต้นไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆต่อไป ได้แก่ การพัฒนางาน โดยสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนา

งานได้ คือ หลักอิทธิบาท 4 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจหรือหลักแห่ง อู อา
กะ สะ ที่เป็นแนวทางในการพัฒนางานให้ไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ อันจะทำให้ตนและบุคคลรอบข้าง
มีความสุขสงบสุขด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). **อริยสัจ จากพระโอษฐ์ ภาคต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ตถาตา
พับลิเคชั่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.
พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สามัคคีธรรม ในงานบุญกฐิน

The Dhamma of Unity in Kathina Ceremony

จันทร แสงสุวรรณวา¹

บทคัดย่อ

การทอดกฐินจัดเป็นการทำบุญใหญ่ เนื่องจาก เป็นกาลทาน เพราะเป็นบุญพิเศษ มีเหตุแห่งบุญเฉพาะ กำหนดด้วยทาน กาล สถานที่ บุคคล และธรรม คือ 1) เป็นทานที่จัดเป็นสังฆทาน ที่ถวายแก่พระสงฆ์ที่ต้องครองคัมภีร์ คือตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป 2) กาล ที่กำหนดในการทำบุญกฐิน คือ ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 หรือ 1 เดือนหลังจากวันออกพรรษาแล้ว เท่านั้น 3) สถานที่ บุญกฐินเป็นสังฆทานซึ่งถวายกับพระสงฆ์ได้วัดหนึ่ง ปิยะหนึ่งครั้งเท่านั้น 4) บุคคล คือ ผู้รับกฐินต้องเป็นพระภิกษุซึ่งจำพรรษาในวัดนั้นโดยไม่ขาดพรรษา และไม่น้อยกว่า 5 รูป 5) ธรรม คือบุญกฐินจัดเป็นสามัคคีธรรม คือต้องแบ่งหน้าที่ในการย้อมผ้า ตัดเย็บ ผ้าไตร ผืนใดผืนหนึ่งแล้วกรานกฐินให้สำเร็จในวันเดียว การจงเป็นเจ้าภาพกฐิน จึงจัดเป็นพุทฺพเจตนา ที่ก่อเกิดเป็นบุญตั้งแต่วันที่เจ้าภาพได้บวรนาจงเป็นประธานงานกฐิน ดังนั้นการทำบุญกฐินในปีนี้ของกรณีศึกษา บริษัท นีโอ เอ็กซ์บิท จำกัด ที่วางเป้าหมายการทอดกฐินไว้อย่างชัดเจน คือ การสร้างศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา เริ่มด้วยการสร้างหนังสือ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในการทำบุญทอดกฐิน และอานิสงส์ต่างๆของการทำบุญ การทอดกฐินจะสำเร็จต้องอาศัยความสามัคคีของหมู่คณะที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

คำสำคัญ : บุญกฐิน, พุทฺพเจตนา, การสร้างศรัทธา, สามัคคีธรรม

Abstract

Kathina is considered as a special big merit because it must be compound of Liberality, Period, Place, People, and Dhamma that means 1) Liberality is an offering dedicated to Buddhist monks which consists of not less than 4 number of

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย juntorn@neo-exhibit.com

monks, 2) Kathina can be held only during the first of warning month the 11st month till the 15th of the the 12th month that means only within a month period after the end of Buddhist lent season, 3) Kathina can be done with only one temple a year, 4) the one who can accept kathina must be Buddhist monks who stay in that temple during 3 months of the Buddhist lent season and there are totally at least 5 monks in that temple, 5) Kathina is considered as the the unity Dhamma because it can be done with the helping hands to dyeing , cutting and sawing the clothe to finish and Kathina Khandhaka in one day. To ask for being the host of Kathina presented the original strong intention that create the merit happened on that day. Then, the way to apply to be the host of this year Kathina for the selected case study of Neo Exhibit Co.,Ltd. and their teamwork that have the clear objective which is to build up the faith that consists of wisdom by starting to build a little book for giving correct knowledge and understanding of doing Kathina . To complete Kathina, they need to have the team's unity that can drive all of us to get success in this special big merit.

Keywords : Kathina, The original strong intention, To build up the faith, Dhamma of Unity.

บทนำ

การทอดกฐินที่จัดเป็นบุญพิเศษเพราะในปีหนึ่งจะกระทำได้เพียงครั้งเดียว ซึ่งปีนี้ บริษัท นีโอ เอ็กซ์บิท จำกัด ได้จองเป็นประธานกฐินที่วัดมเหยงคณ์ ต.หันตรา จ.พระนครศรีอยุธยา ทาง บริษัท จึงพิธีพิธีเตรียมงานบุญกฐินด้วยความตั้งใจที่จะทำบุญนี้ให้ดีที่สุดและก่อให้เกิดประโยชน์ แก่คนหมู่มาก โดยได้แจ้งความจำนงค์กับทางวัดตั้งแต่ ปี 2557 และได้ทำใบพิจารณาไปกราบเรียน พระภิกษุเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เป็นการล่วงหน้าขอจองเป็นประธานงานกฐิน ท่านเจ้าอาวาสได้ แจ้งให้ทราบว่าต้องมีการทำพิจารณา ซึ่งถือเป็นการแสดงความตั้งใจหรือที่เรียกว่า **พุพพเจตนา** ครั้นได้แสดงพุพพเจตนาแล้ว บุญก็บังเกิดแล้ว ด้วยมโนกรรมที่ตั้งกุศลเจตนาอันบริสุทธิ์ที่จะ ทำบุญทอดกฐิน นับเป็นหนึ่งในกาลทั้งสามของการทำบุญให้มีความบริสุทธิ์ให้ได้ทั้ง 3 กาล คือ 1) **พุพพเจตนา** หมายถึง เจตนาก่อนที่จะทำทาน เช่น ตั้งใจว่าพรุ่งนี้เช้าจะตักบาตร ก็มีความดีใจ ปลื้มใจ ปีติใจว่าเราจะได้ทำบุญด้วยการให้ทาน หรือนึกถึงความโชคดีที่มีโอกาสได้ให้ทานในคราวนี้ เพราะในบางทีที่ไม่มีไทยธรรม ก็ให้ทานไม่ได้ บางทีมีไทยธรรม แต่กลับไม่มีศรัทธา ก็ให้ทานไม่ได้

หรือบางทีมีทั้งไทยธรรม มีทั้งศรัทธา แต่กลับไม่มีปฏิคาหก (ผู้รับทาน) ก็ให้ทานไม่ได้เช่นกัน แต่ในคราวนี้มีความพร้อมทั้งไทยธรรม ทั้งศรัทธาและมีปฏิคาหกมารับทาน เมื่อคิดดังนี้ใจก็มีความชุ่มชื่นยินดีที่จะได้ให้ทานนั้น 2) **มูญจนเจตนา** หมายถึง เจตนาในขณะที่กำลังให้ เช่น ในเวลาตักบาตร ก็มิใจเลื่อมใส คือเลื่อมใส ทั้งในคุณธรรมความดีงามของพระภิกษุผู้มารับทาน และเลื่อมใสเพราะเคารพในทานที่ผู้กระทำให้ด้วยอาการนอบน้อม ยินดีที่ได้ทำ เต็มอกเต็มใจถวายทานนั้น ทั้งไม่ยอมให้อารมณ์ขุ่นมัวเกิดขึ้นในขณะที่ทำเลย 3) **อปราปรเจตนา** หมายถึง เจตนาหลังจากที่ให้ทานแล้ว เช่น หลังจากตักบาตรเรียบร้อยแล้ว ก็มีแต่ความแช่มชื่นเบิกบานใจ ครั้นตามระลึกนึกถึงการให้ทานเมื่อไร ก็ปลาบปลื้มยินดี มีแต่ความสุขใจ ว่าตนได้ทำทานกุศลที่ยิ่งใหญ่ โดยไม่มีความร้อนใจ หรือนึกเสียดายสิ่งที่ให้ไปแล้วเลย การรักษเจตนาให้สะอาดบริสุทธิ์ทั้ง 3 กาลนี้เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่ง เพราะในความเป็นจริงแล้ว ผู้ให้ที่ยังตัดความตระหนี่ออกจากใจไม่ได้เด็ดขาด หรือคาดหวังบางสิ่งบางอย่างจากการให้ทานมากเกินไป ย่อมมีโอกาสที่ใจจะหวนไหว จนทำให้บุญที่ควรจะได้ตกหล่นไปอย่างน่าเสียดายเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น ในบางครั้งได้ผู้รับทานที่ไม่มีศีล หรือมีกิริยาอาการไม่น่าเลื่อมใส ผู้ให้อาจเกิดความเศร้าเสียใจ นึกเสียดายของที่จะให้ไป หรือไม่พอใจที่ต้องให้กับคนเหล่านั้น เป็นต้น ดังนั้น จึงต้องระวังกษเจตนาให้บริสุทธิ์มั่นคงทั้ง 3 กาล เพื่อให้เป็นทานที่บริบูรณ์ และเกิดบุญอย่างเต็มที่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539)

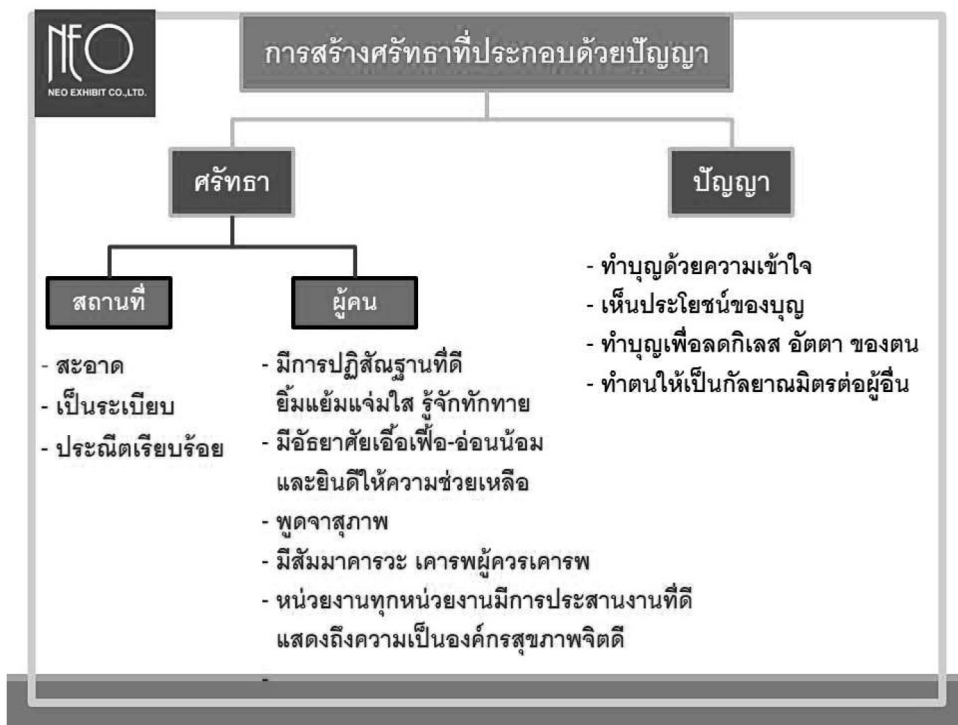
งานกฐินไม่เพียงเป็นงานบุญแต่ยังจัดเป็นตัวอย่างงานที่ต้องอาศัยความสามัคคีอย่างสูงในการทำงานให้สำเร็จอย่างประทับใจ ทางบริษัทฯ ได้กำหนดรูปแบบการจัดงานกฐินไว้ว่า ต้องการสร้างศรัทธา ที่ประกอบด้วยปัญญา หมายถึง อยากให้ความรู้เป็นธรรมทาน ให้สาธุชนความเข้าใจความหมาย สาระสำคัญในการทำบุญทอดกฐินว่า บุญกฐินคืออะไร มีความเป็นมาอย่างไร ทำไมต้องทำบุญทอดกฐิน ทอดกฐินทำกันอย่างไร และมีอาณิสสงฆ์บุญอย่างไร เป็นต้น เมื่อได้รูปแบบของงานที่ชัดเจน ทีมงานบริษัท นีโอ เอ็กซิพิท จำกัด จึงสร้างหนังสือขึ้นมาเล่มหนึ่ง โดยมีสารประโยชน์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับบุญกฐิน จัดทำเป็นหนังสือประกอบภาพคล้ายภาพวาดการ์ตูน เนื้อหาอ่านง่าย มีสีที่สวยงาม น่าอ่าน ตัวพิมพ์ (Letter Font) เลือกแบบภาษาเขียน เพื่อให้อารมณ์สบายๆ ไม่แลดูเป็นหนังสือธรรมะจนเกินไป มีการดำเนินเนื้อเรื่องในลักษณะการสนทนาระหว่างยายและหลานๆ ขนาดรูปเล่มกะทัดรัดไม่ยาวเกินไป อ่านแล้วเพลินเพลินได้ความบันเทิงและสาระประโยชน์ที่นำไปใช้ในการทำบุญกฐินได้ อย่างครบครันในชื่อหนังสือเรื่อง “ยายจำ ขวนหลานไปทอดกฐิน” พิมพ์แจกออกไปเป็นธรรมทานก่อนงานกฐิน จำนวนรวม 5,500 เล่ม เพื่อสร้างพุพพเจตนาในการทำบุญทอดกฐิน ให้สาธุชนเกิดศรัทธาอยากทำบุญและชักชวนญาติมิตรมาทำบุญ และพิมพ์อีก 7,000 เล่มเพื่อแจกเป็นของที่ระลึกในวันงานทอดกฐิน ดังนั้นจุดเริ่มต้นของความสามัคคีจึงเริ่มขึ้นที่บริษัท นีโอ เอ็กซิพิท จำกัด เมื่อมีการจัดทีมงานมารับผิดชอบการทำหนังสือเรื่อง ยายจำ ขวนหลานไปทอดกฐินขึ้น มีการแบ่งหน้าที่กัน ตั้งแต่เนื้อหา การวาดรูปภาพประกอบ สรรหาเรียนเชิญ

ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจเนื้อหาให้ถูกต้องเหมาะสม จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มสี่สีสวยงาม และแจกจ่ายประชาสัมพันธ์ออกไป จากนั้นความสามัคคีในลำดับต่อไปคือ การร่วมแรงร่วมใจของการประชาสัมพันธ์ คือ การจัดงาน มีการเตรียมการจัดสถานที่ ด้วยการออกแบบป้ายสัญลักษณ์รูปยายจำ และหลานๆอย่างมีสีสัน ผลิตและติดตั้งในบริเวณวัดมเหยงคณ์ รวมทั้งทีมงานเข้าหน้าที่และคณะจิตอาสาที่ช่วยประชาสัมพันธ์งานบุญนี้ออกไปให้ หัวหน้าสายบุญที่จะช่วยประชาสัมพันธ์งานบุญออกไป โดยมีเป้าหมายของการนำไปปัจจัยที่ได้จากงานทอดกฐินเพื่อนำไปสร้างอุโบสถปราสาทพระบรมธาตุเจดีย์มหาวิหาร และอาคารปฏิบัติธรรม อัมมานัธมมปฏิบัติ สำหรับสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมสุภาพสตรี จากนั้นก็มีการเตรียมเครื่องกฐิน บริวารกฐิน การเตรียมเสื้อยืดสำหรับทีมงานที่ต้องการให้แต่งตัวเหมือนกันดูเป็นหมู่คณะ การทำงานทุกขั้นตอนเน้นความประณีตพิถีพิถันงานที่มีคุณภาพดี พานแว่นฟ้าสำหรับผ้ากฐิน พานดอกไม้ รูปเทียน จัดทำด้วยดอกไม้สดและงานใบทองโดยทีมงานผู้ที่ชำนาญงานจัดทำดอกไม้ระดับจัดงานในวัง เพื่อบ่งบอกถึงความประณีตอย่างตั้งใจ ทีมงานทางวัดก็แบ่งแผนกหน้าที่รับผิดชอบทั้งทีมงานพระสงฆ์ สามเณร แม่ชี เหล่าจิตอาสาทุกแผนกที่รับบุญช่วยงานท่านเจ้าอาวาสมาโดยตลอด ทุกรูปคนต่างรับผิดชอบในการเตรียมงานและจัดสถานที่ ด้วยการภาวนาขอให้ดินฟ้าอากาศอำนวยเนื่องจากต้องจัดพิธีงานกลางแจ้งในฤดูที่มีมรสุมเข้าทำให้ฝนตกทุกวันและปีนี้งานกฐินทอดในเดือนตุลาคมยังไม่สิ้นฤดูฝน ส่วนสาธุชนผู้มีจิตศรัทธาบ้างก็มาช่วยกันออกร้านโรตีสมาธิอาหารรสเลิศมาแจกจ่ายสาธุชนในวันงานมากกว่า 100 ร้าน เหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างของความสามัคคีของหมู่คณะที่ร่วมกันจัดงานทอดกฐิน ก่อนงานประมาณ 1 เดือนท่านเจ้าอาวาสมีการนัดประชุมการเตรียมงานทอดกฐิน ทีมงานบริษัท นีโอ เอ็กซิปปท จำกัด ในนามประธานกฐินปีนี้ ก็เตรียมงานเพื่อชี้แจงจุดประสงค์ของรูปแบบงานที่ต้องการให้รูปแบบงานทอดกฐินที่วัดมเหยงคณ์ เป็นบรรยากาศเรียบง่าย สงบ ร่มรื่น เน้นความสงบก่อเกิดศรัทธา ในสมกับเป็นวัดแบบ อรัญญวาสี ซึ่งมีท่านเจ้าอาวาส พระภาวนาเพชรคุณ ท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีลูกศิษย์มากมายทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

เหตุที่ประกอบให้เกิดความศรัทธา

การสร้างศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชนให้เข้าวัดทำบุญ สืบสานประเพณีบุญทอดกฐิน จำเป็นต้องมีการสร้างเป้าหมายของงาน คือ การสร้างศรัทธาให้บังเกิดแก่พุทธศาสนิกชน อันศรัทธาจะเกิดได้นั้นต้องประกอบด้วยเหตุ คือ 1) **ศรัทธาที่เกิดจากสถานที่** หมายถึง วัดมีความสะอาด มีการจัดวางข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ได้อย่างมีระเบียบ และมีการจัดลำดับพิธีการต่างๆ ได้อย่างเรียบร้อยทางวัดมีท่านเจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่เป็นที่เลื่อมใสเคารพศรัทธาของสาธุชนซึ่งจัดเป็นเนื่อนาบุญพิเศษประการหนึ่ง 2) **ศรัทธาที่เกิดจากผู้คน** หมายถึง คณะเจ้าภาพ ซึ่งประกอบด้วยทีมงานทางวัด และทีมงานประธานกฐิน โดยทีมงานทั้งสองฝ่าย ต้องมีอัธยาศัยการปฏิสังขรณ์ที่ดี

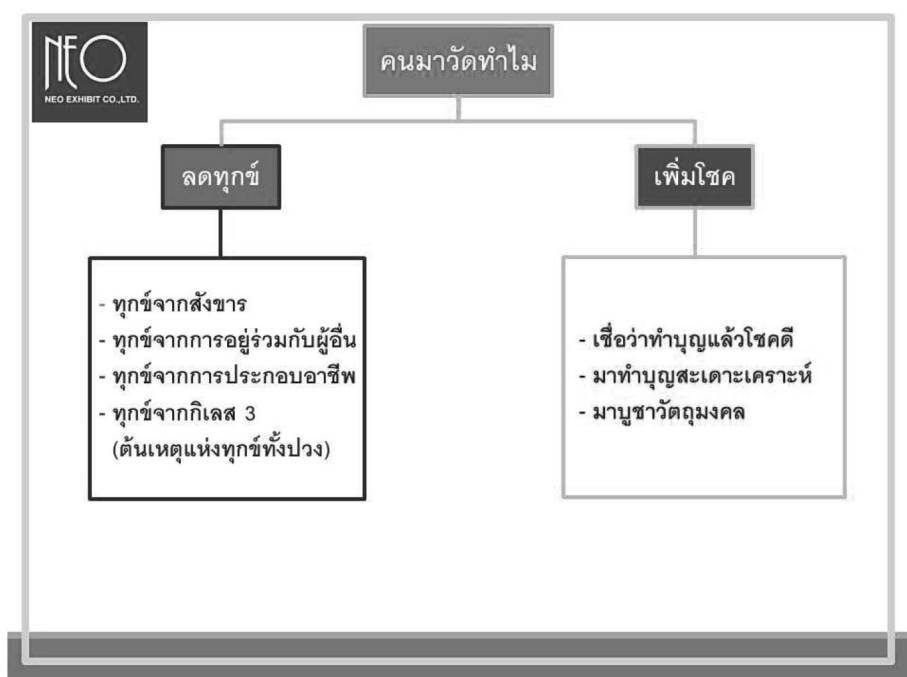
ยิ้มแย้มแจ่มใส รู้จักทักทาย มีอัธยาศัยเอื้อเฟื้อ-อ่อนน้อม ยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือ พุดจาสุภาพ มีสัมมาคารวะ รู้จักเคารพผู้ควรเคารพ แต่ละหน่วยงานมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ดี อันแสดงถึงความเป็นองค์กรสุขภาพจิตดี แสดงถึงพลังความสามัคคีในหมู่คณะ คุณสมบัติเหล่านี้ เป็นเครื่องสร้างศรัทธาต่อทุกสายตาที่เข้ามาในวัด เพราะไม่ต้องการเพียงให้พุทธศาสนิกชนเพียง เข้ามาทำบุญตามประเพณีแล้วกลับ แต่เราต้องการให้ท่านเหล่านั้นเข้าวัดมาทอดกฐิน และกลับ ด้วยความประทับใจคือ การความปลื้มปิติใจในบุญที่ท่านทำวันนั้นเพราะทำบุญด้วยความเข้าใจ เห็นประโยชน์ของบุญ คือทำบุญเพื่อลดกิเลส อดตาของตน และทำตนให้เป็นกัลยาณมิตรต่อผู้อื่นได้ ดังภาพที่ 1 ประกอบรูปแบบวัดอุปประสงค์การจัดงาน

ภาพที่ 1 : การสร้างศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา

ที่ต้องการสร้างปัญญาในการมาทำบุญทอดกฐิน เพราะมีคนจำนวนมากที่เข้าวัดเพราะ ด้วยเหตุผลที่ไม่ชัดเจน หรือยังขาดความเข้าใจ คือ 1). เข้าวัดเพื่อต้องการมาลดความทุกข์ คือ เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้นมาในชีวิต ก็หาที่พึ่งทางใจ และวัดก็จัดเป็นที่พึ่งที่นิยมเมื่อคนเรามีทุกข์ ซึ่งทุกข์ที่เกิดในชีวิตของคนเรา พอจะจำแนกเป็นกลุ่มได้คือ 1.1) ทุกข์จากสังขาร คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่ก่อให้เกิดทุกข์ 1.2) ทุกข์จากการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพราะต่างคน ต่างความคิด ต่างจิตใจ บังคับความคิดไม่ได้จึงเกิดความคิดที่แตกต่างกัน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความเกลียดชัง

ความไม่สบายใจต่างๆ นานา 1.3) ทุกข์จากการประกอบอาชีพ เมื่อประสบปัญหาในหน้าที่การงาน ก็ทำให้เป็นทุกข์ 1.4) ทุกข์จากกิเลส หรือ กิเลส 3 คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง (พระภาวนาวิริยคุณ, 2556) 2). **เข้าวัดเพราะต้องการมาเพิ่มความสุข** จากความสุขที่ตนเองเข้าใจว่าสุข เช่น มาวัดเพราะต้องการความโชคดี มาสะเดาะเคราะห์ให้โชคดี หรือแม้แต่มาบูชาวัตถุมงคลเพราะเชื่อว่าทำให้โชคดี เมื่อมาพิจารณาแล้ว เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า มีกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มาด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นมากมาย ด้วยปัจจัยเหล่านี้ สร้างโอกาสให้เกิดพุทธพาณิชย์ในวัด ทำให้พุทธศาสนา ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง การเข้าวัดแทนที่จะก่อเกิดปัญญา แต่กลับหลงมกมายบูชาวัตถุมงคลของ จนขาดความเข้าใจเรื่องของสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์และอริยสัจสี่ เป็นต้น

ภาพที่ 2 : เหตุที่คนเข้าวัด

การทำบุญให้เกิดปัญญา

ในการจัดงานทอดกฐินปีนี้ ทีมงานขอความเห็นชอบในการจัดงานให้ออกมาในรูปแบบที่เรียบง่าย แต่คงความเป็นวัดวิปัสสนา อริยวาสี ใช้ความร่มรื่นของแมกไม้ ในวัด สร้างบรรยากาศสงบ เย็น ร่มรื่นใจ โดยมีการเปิดละครเสียงเรื่อง ยายจ๋า ชวนหลานไปทอดกฐิน รับอรุณตั้งแต่เช้าตรู่ เพื่อให้บรรดาสาธุชนที่มาจากชี่พราหมณ์ มาปฏิบัติธรรมรับฟังเรื่องราวการทำบุญทอดกฐิน ในช่วงสายพระสงฆ์ได้นำสาธุชนสวดมนต์ทำวัตรเช้า จากนั้น ท่านเจ้าอาวาสได้เมตตาแนะนำเรื่อง

สติปัฏฐาน 4 (กาย เวทนา จิต ธรรม) ให้รู้สึกตัวทั่วพร้อม คือ รู้สึกกาย ใจจะรู้สึกตัวของใจ การเห็นแบบไม่รู้สีกตัว คือ เห็นสิ่งได้แล้วก็คิดสิ่งต่าง ๆ นานาอย่างขาดสติระลึกรู้ เมื่อได้ยืนที่หู ควรรับรู้ที่ใจ มีความรู้สึกตัวในสิ่งที่รับรู้ซึ่งต่างจากการไม่รู้สีกตัว เมื่อรู้สึกตัวแล้วปล่อยวาง จิตจะเบิกบาน ท่านแนะนำให้ควรใช้เวลากับการเจริญภาวนาให้เป็นเรื่องที่ควรปฏิบัติเป็นปกติของชีวิต

ภาพที่ 3 : การทำบุญที่ทำได้ง่าย เมื่อเข้าใจวิธีคิด

ในการนำรูปแบบการจัดงานทอดกฐิน ที่ต้องการสร้างศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญานี้ ทีมประธานกฐินต้องการนำเสนอรูปแบบการจัดงานดังนี้ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบุญทอดกฐิน และเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ จนก่อเกิดปัญญา เพราะเข้าใจอานิสงส์ของบุญ ด้วยการสร้างบรรทัดฐานง่ายๆ ที่ว่า เมื่อมาทำบุญ แค่นำทำรู้สึกว่าเป็นสุขใจ เขาก็ได้บุญแล้ว เมื่อมาวัดทำบุญ ต้องได้บุญกลับบ้าน ดังนั้นกระบวนการความสามัคคีธรรมสามัคคี จึงเกิดขึ้น มีการแนะนำให้เข้าใจเรื่อง บุญ 3 กาล ความแตกต่างที่เจตนา 3 กาล ดังมาแล้วข้างต้น ผู้ใดก่อนที่จะให้ทานเกิดความรู้สึก (พุพพเจตนาบริสุทธิ์) อานิสงส์แห่งบุญย่อมส่งผลในภพชาติหน้า ให้ชีวิตในปฐมวัย (ตั้งแต่เกิดถึงอายุ 25 ปี) ของผู้นั้นพบแต่ความสมบูรณ์พูนสุขเพียบพร้อมไปด้วยสิ่งดีงาม ผู้ใดขณะที่ให้ทาน เกิดความเลื่อมใส (มฤณเจตนาบริสุทธิ์) อานิสงส์แห่งบุญย่อมส่งผลในภพชาติหน้า ให้ชีวิตในมัชฌิมวัย (อายุ 26-50 ปี) ของผู้นั้น พบกับความสุข ความสบาย บริบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์สมบัติ ผู้ใดหลังจากที่ให้ทานแล้ว เกิดความเบื่อกวนใจ ไม่เสียดายทรัพย์ (อปรปรเจตนา

บริสุทธิ) อานิสงส์แห่งบุญย่อมส่งผลในภพชาติหน้า ให้ชีวิตในปัจฉิมวัยของผู้นั้น (อายุ 51 ปี ขึ้นไป) ถึงพร้อมด้วย ความสุข สมหวังในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ สามารถใช้ทรัพย์ได้อย่างเบิกบานใจ ไม่เป็นเศรษฐกิจที่มีความตระหนี่ถี่เหนียว และเมื่อผู้ใดสามารถรักษาเจตนาให้บริสุทธ์ครบทั้ง 3 ระยะเวลาอย่างนี้ได้ ก็ย่อมได้บุญมาก และมีความสุขสมบูรณ์ไปจนตลอดชีวิต จะเห็นได้ว่าเจตนา มี 3 ระยะเวลา แต่ละระยะจะส่งผลในแต่ละวัย ถ้าเจตนาดีจะส่งผลดี แต่ถ้าเจตนา ระยะเวลาเสียไป วัยนั้นก็จะเสียไปด้วย เช่น ก่อนจะให้ทาน ผู้ให้รู้สึกไม่ค่อยเต็มใจนัก แต่ครั้นถึงเวลาให้ เห็นพระภิกษุจำนวนมากมาย จึงเกิดความเลื่อมใสขึ้น ยินดีในการให้นั้น และหลังจากให้แล้ว นึกถึงบุญที่ไร ก็เกิดความปิติเบิกบานใจทุกครั้ง บุญที่ทำนี้จะส่งผลให้เกิดในภพชาติหน้า คือ ในช่วงปฐมวัย จะมีชีวิตที่ลำบาก ต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ มากมาย ต่อเมื่อถึงมัชฌิมวัย จึงจะเริ่มประสบกับความสุข ความสำเร็จ และ ปัจฉิมวัยก็มีความสุขความสบาย สามารถใช้ทรัพย์ให้เกิดประโยชน์สุข และสร้างบุญกุศลได้อย่างเต็มที่ เป็นต้น อีกนัยหนึ่ง ในภพชาตินี้ ถ้าในช่วงปฐมวัยเรามีความสุขดี มัชฌิมวัยก็เจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน แต่ปัจฉิมวัยกลับพบแต่อุปสรรค มีทรัพย์ก็เสียดาย ไม่กล้าทำบุญ ไม่กล้าใช้จ่ายใช้สอย แสดงว่าในอดีตนั้น เวลาทำบุญ ปุพพเจตนาและมูญจนเจตนาดี แต่อุปการเจตนาเสียไป ทำบุญแล้วใจไม่เลื่อมใส เสียหาย ทรัพย์ ดังนี้ เป็นต้น (พระภาวนาวิริยคุณ, 2556)

อานิสงส์ของท่าน

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงอานิสงส์ของท่านไว้ใน **สีหสูตร** ว่า 1) ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก ที่ชอบใจของคนเป็นอันมาก 2) คนดีเป็นอันมากย่อมพอใจคบหาผู้ให้ทาน 3) ชื่อเสียงอันดีงามของผู้ให้ย่อมฟุ้งขจรไป 4) ผู้ให้ย่อมแก้แล้วกล้าอาจหาญ ไม่เก้อเขินในที่ประชุมชน 5) เมื่อละจากโลกนี้ ผู้ให้ย่อมบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (อง.ฉก.ก (ไทย) 26/34/78) และที่พระองค์ได้ตรัสถึงอานิสงส์ของท่านใน **กีนทบทสูตร** ดังนี้ ครึ่งหนึ่งเทวดาทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “บุคคลให้สิ่งอะไรชื่อว่าให้กำลัง ให้อะไรชื่อว่าให้วรรณะ ให้อะไรชื่อว่าให้ความสุข ให้อะไรชื่อว่าให้จักขุ และบุคคลเช่นไรชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ข้าพระองค์ทูลถาม ขอพระองค์ตรัสบอกแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า “ผู้ให้อาหาร ชื่อว่าให้กำลัง ผู้ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ ผู้ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข ผู้ให้ประทีปโคมไฟ ชื่อว่าให้จักขุ และผู้ให้ที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ให้ธรรมทาน ชื่อว่าให้อมฤตธรรม”(ส.ส (ไทย) 24/137-138/239) การทอดกฐินจัดเป็นสังฆทาน เพราะผู้ถวายผ้ากฐิน มิได้ถวายโดยเจาะจงผู้รับ เมื่อประธานกล่าวคำถวายผ้าพระกฐินแล้ว ตัวแทน พระสงฆ์ จะกล่าวคำอปโลกนีกฐินดังนี้ “ผ้ากฐินทาน กับทั้งผ้าอนิสงสบริวารทั้งปวงนี้ เป็นของ..... พร้อมด้วย.....ผู้ประกอบด้วยศรัทธาอุทสาหะ พร้อมเพรียงกันนำมาถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่จำพรรษาถ้วน ไตรมาสในอาวาสนี้ ก็แล ผ้ากฐินทานนี้ เป็นของบริสุทธ์ดีจลื่อนลอย

มาโดยนภาภาสแล้วแลตกลงในที่ประชุมสงฆ์ จะได้จำเพาะเจาะจงลงว่า เป็นของภิกษุรูปใด รูปหนึ่งก็หาไม่ได้ มีพระบรมพุทธานุญาตไว้ว่า ให้พระสงฆ์ทั้งปวงยอมอนุญาตให้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง เพื่อจะทำซึ่งกฐินนัตถการกิจ ตามพระบรมพุทธานุญาต และมีคำพระอรธกถาจารย์ผู้รู้พระบรมพุทธานุญาตสังวรณนาไว้ว่า ภิกษุรูปใดประกอบด้วยศีลสุตาธิคุณ มีสติปัญญาสามารถ รู้ธรรม 8 ประการ มีบุรพกิจเป็นต้น ภิกษุรูปนั้นจึงสมควรเพื่อจะทำซึ่งกฐินนัตถการกิจ ตามพระบรมพุทธานุญาตได้

บัดนี้ พระสงฆ์ทั้งปวง จะเห็นสมควรแก่ภิกษุรูปใด จงพร้อมกันยอมอนุญาตให้แก่ภิกษุรูปนั้น เทอญ. (ไม่ต้องสาธุ)

พระสงฆ์รูปที่ 2 กล่าวตอบว่า “ผ้ากฐินทาน กับทั้งผ้าอาวาสสงฆบริวารทั้งปวงนี้ ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นสมควรแก่.....เป็นผู้มีสติปัญญาสามารถ เพื่อกระทำกฐินนัตถการกิจให้ ถูกต้องตามพระบรมพุทธานุญาตได้ ถ้าพระภิกษุรูปใดเห็นไม่สมควร จงทักท้วงขึ้นในท่ามกลางสงฆ์ (หยุดรอครู่หนึ่ง) ถ้าเห็นสมควรแล้วไซ้ จงให้สัตตทสญาณ สาธุการขึ้นให้พร้อมกัน เทอญ. (สาธุ พร้อมกัน) การทอดกฐินจัดเป็นสังฆทาน จึงจัดว่าได้อาวาสสงฆ์มาก

นอกจากความรู้เรื่องอาวาสสงฆ์ตามพระพุทธรูปแล้ว ทีมงานบริษัทนี้โอ เอ็กซ์บิท จำกัด ยังได้นำเสนอรูปแบบการสร้างบุญกฐินในรูปแบบที่ เรียบง่าย แต่ทำให้บุญศักดิ์สิทธิ์ คือ แค่นำบุญแล้วสุขใจ ก็ได้บุญแล้ว เราจึงเอา “ใจของผู้ทำบุญ” เป็นเครื่องชี้วัดอาวาสสงฆ์ของบุญที่ทำ คือ คนทำบุญทำแล้ว สุขใจ ก็ถือว่าบรรลุผลสำเร็จ เพราะเมื่อใจเป็นสุข สภาพใจจะเบาสบาย หากเราทำเหตุที่ก่อเกิดความสุขใจบ่อยๆ ใจเราจะใส ใจจะสบาย คล้ายการได้เจริญสติ เหมือนการนั่งสมาธิ เมื่อนั่งสมาธิจนใจใสใจจernih ใจจะเบาสบาย จะมีสติ สัมปชัญญะดี มีความระลึกทั่วทั่วพร้อม ระลึกได้ง่าย การทำหน้าที่การงานใดๆ ด้วยใจที่มีสมาธิ ด้วยมีสติสัมปชัญญะที่ดี จะประสบความสำเร็จได้ง่าย เมื่อเข้าใจหลักการเช่นนี้ พุทธศาสนิกชนจะเข้าใจหลักการง่ายๆ ของอาวาสสงฆ์การทำบุญบุญที่ทำได้ ประกอบด้วย 1) การให้ทาน 2) การรักษาศีล และ 3) การเจริญจิตภาวนา (การสวดมนต์ และนั่งสมาธิ) ทานเป็นต้นทางแห่งบุญ เพราะการทำทาน เป็นการฝึกใจให้ให้เป็น ทำให้รักษาศีลได้ง่าย และปฏิบัติธรรมได้สบาย เพราะมีใจกว้าง ใจใส เป็นทุน

ทาน เป็นทางมาของบุญที่จะเกิดขึ้นในใจของผู้ให้ และเมื่อเกิดขึ้นแล้ว นอกจากจะช่วยให้พัฒนาคุณภาพของจิตใจให้สูงขึ้น ยังจะนำสิ่งที่ดีงาม คือ ความสุขและความสำเร็จในทุกๆ ด้านมาสู่ชีวิตด้วย บุญนี้เองที่คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “บุญนิธิ (ขุมทรัพย์คือบุญ) นั้น อำนวยผลที่น่าปรารถนาทุกอย่าง แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์ปรารถนานักซึ่งอิฐผล (ผลที่น่าพอใจ) ใดๆ อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้ ความมีวรรณะงาม ความมีเสียงเพราะ ความมีทรวดทรงดี ความมีรูปสวย ความเป็นใหญ่ยิ่ง ความมีบริวาร อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วย บุญนิธินี้ ความเป็นพระราชาเฉพาะประเทศ ความเป็นใหญ่

(คือจักรพรรดิราช) สุขของพระเจ้าจักรพรรดิที่น่ารัก ความเป็นพระราชาแห่งเทวดาในทิพยกายทั้งหลาย อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธิ สมบัติของมนุษย์ ความยินดีในเทวโลก และสมบัติคือพระนิพพานอันใด อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธิ” (ขุ.ข.(ไทย) 39/9/303-304) เมื่อเรามีความเข้าใจในความสำคัญของ “บุญ” เราจะหมั่นสั่งสมบุญ เมื่อมีบุญมาก จิตใจจะผ่องใส ใจเบาสบาย มีสติ สัมปชัญญะ สมาธิที่ดี นี่หมายถึงเป็นผู้มีปัญญาดี สามารถสอนตนเองได้ ว่า การทำบุญไม่ใช่เรื่องยาก และอันที่แท้ เราสามารถทำบุญได้ทุกวัน ด้วย**บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ** อันประกอบด้วย ที่ตั้งแห่งการกระทำความดี 10 อย่าง หมายถึง กุศลจิตที่มีกำลังจนทำให้มีการกระทำออกมาทางกาย วาจาหรือทางใจ ได้แก่ 1) **ทานมัย** บุญสำเร็จจากการให้วัตถุเพื่อสงเคราะห์หรือบูชาแก่ผู้อื่น 2) **ศีลมัย** บุญสำเร็จจากการงดเว้นจากทุจริต หรือประพฤติดุจริตทางกาย วาจา 3) **ภาวนามัย** บุญสำเร็จจากการอบรมจิตให้สงบจากกิเลส (สมถภาวนา) และการอบรมปัญญาเพื่อละกิเลสทั้งปวง (วิปัสสนาภาวนา) 4) **อปจายนมัย** บุญสำเร็จจากการประพฤติดอ่อนน้อมถ่อมตน 5) **เวยยาวัจจมัย** บุญสำเร็จจากการชวนชวายเป็นเพื่อนประโยชน์ต่อผู้อื่น 6) **ปัตติทานมัย** บุญสำเร็จจากการให้ส่วนบุญที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว 7) **ปัตตานุโมทนามัย** บุญสำเร็จจากการยินดีในกุศลที่ผู้อื่นได้กระทำแล้ว 8) **ธัมมัสสวนมัย** บุญสำเร็จจากการฟังพระสัทธรรม 9) **ธัมมเทศนามัย** บุญสำเร็จจากการแสดงพระสัทธรรม 10) **ทิฏฐชุกกรรม** การกระทำความเห็นให้ตรงถูกต้องตามความเป็นจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต): 2553)

การก้าวออกจากทุกข์เมื่อรู้ทันกิเลส

การมาทำบุญ เราควรทำบุญด้วยความเข้าใจว่า บุญคืออะไร เราทำบุญไปทำไม บุญจึงจะได้ผลมาก การทำบุญเป็นการขัดเกลาจิตใจให้ลด-ละกิเลส เลิกข้องเกี่ยวกับอบายมุข **กิเลส** คือ ต้นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง อันประกอบด้วย 1) **ความโลภ (โลภะ)** คือ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นไม่มีที่สิ้นสุด เมื่ออยากได้แล้วไม่ได้ เราก็ทุกข์ หรือเมื่อได้ในสิ่งที่ไม่อยากจะรักก็ทุกข์อีกเช่นกัน ชีวิตจะเป็นเช่นนี้รำไป มนุษย์จึงไม่ก้าวออกจากกองทุกข์ เมื่อไรที่หยุดอยาก คือ การก้าวออกจากกองทุกข์ 2) **ความโกรธ (โทสะ)** เป็นเสมือนไฟที่เผาไหม้คนที่มักโกรธ ทำอย่างไรเล่า คนเราจึงจะดับไฟแห่งความโกรธ ที่เราสร้างขึ้นเองได้ เวลาโกรธ ตนนั้นเองเป็นคนรู้สึกหงุดหงิด ฉุนเฉียว และพาลคิดไปว่า เพราะคนอื่นทำให้เราโกรธ ความโกรธกลัวคนที่มึสติเสมอ เพราะเมื่อมีสติเราจะระงับความโกรธลงได้เอง ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่เราต้องหมั่นฝึกฝนจิต คุมหาใจเข้า-ลมหาใจออก ให้เป็น ดังคำสอนที่พระภิกษุชาวมคธ ท่านสอนให้ผู้ปฏิบัติ “รู้ รู้” คือ เมื่อมีอะไรกระทบจิตใจ ให้มีสติระลึกอยู่เสมอแล้วรู้แล้ววางให้เป็น ได้ยินอะไรไม่ถูกหู ไม่ถูกใจ แล้วละวางให้เป็น ไม่ถือสาหาความ หรือได้เห็นสิ่งที่ไม่ถูกใจ ไม่สบอารมณ์ แล้ววางให้เป็น ไม่นำไปเป็นเชื้อไฟเผาไหม้จิตใจตนเองให้หงุดหงิดใจ ให้โกรธ เกลียด ชื่นเคือง อาฆาตแค้น เท่ากับการสร้างทุกข์-สร้างกรรมให้

ตนเอง พระราชเมธี รองเจ้าคณะภาค 8 วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร ท่านได้สอนว่า “ลมหายใจ เข้า ลมหายใจออก ลมหายใจบอก สิ่งที่เป็น ลมหายใจยาว ลมหายใจเย็น คนหายใจเป็น เห็น ลมหายใจ” การฝึกอานาปานสติ เป็นการตามดู รู้ลมหายใจ ฝึกสติให้ระลึกอยู่เสมอ เพื่อเราจะไม่ตกเป็นทาสของไฟโทสะ หรือความโกรธอีกต่อไป แล้วเราจะเป็นสุขง่าย เพราะไม่มักโกรธ การฝึกเรื่องลมหายใจนอกจากจะเป็นการฝึกจิตไม่ให้เราร้อน วิตก กังวล อิจฉา ริษยา น้อยอกน้อยใจ ดังกล่าว ยังได้ประโยชน์ในการช่วยให้ร่างกายแข็งแรงหน้าตาผิวพรรณผ่องใส โรคภัยทั้งหลายทยอยกันสาบสูญไป คู่อ่อนกว่าวัย สมองปลอดโปร่ง การกินอยู่เรียบง่าย อย่างเช่นพวกโยคีที่มีอายุยืนมากๆ เพราะการฝึกลมหายใจ (ชานาญ สนิทเธอ: 2551) 3) **ความหลง (โมหะ)** คือ การยึดมั่น ถือมั่นกับสิ่งที่เรารัก เราชอบ ว่าเป็นเรา เป็นของเรา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต): 2553) อันที่จริง ตัวเรา หรือของเรามีได้มี เพราะสรรพสิ่งในโลกล้วนอยู่ภายใต้กฎของ **ไตรลักษณ์** คือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป คือ 1) **อนิจจัง**-ทุกสิ่งล้วนไม่เที่ยง 2) **ทุกขัง**-ทุกสิ่งล้วนเป็นทุกข์ 3) **อนัตตา**-ทุกสิ่งล้วนไม่มีตัวตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต): 2553) อาทิเช่น เมื่อวัยเด็ก เป็นวัยน่ารัก น่าเอ็นดู พ่อโตเป็น หนุ่มสาว เป็นวัยที่สดใสสวยงาม แข็งแรง ครั้นเข้าสู่วัยชราสังขารอ่อนแรง ผิวพรรณเหี่ยวเหี่ยว ผมหงอก นัยน์ตาฝ้าฟาง หูตึง ฟันพังหลุดร่วง โรคภัยถามหา สังขารจึงไม่เที่ยง ความสวย ความหล่อ มิได้จีรังยั่งยืน และอยู่กับเราได้นานเลย ดังนั้น การเป็นผู้มีปัญญา จึงต้องเข้าใจชีวิต และสรรหาสิ่งที่เป็นสมบัติติดตัวไปได้จริง และสามารถนำไปได้ทุกที่ นั่นคือ สิ่งที่ท่านสาธุชนทุกท่านมารวมกันอยู่ ณ ที่นี้ ท่านตั้งใจมาทำบุญทอดกฐิน ได้นำผ้ากฐิน เครื่องไทยธรรม ตลอดจนทรัพย์สินเงินทองที่หาได้ยาก ด้วยการประกอบสัมมาอาชีพ นำทรัพย์ที่เรียกว่า โลภียทรัพย์ มาแปลงให้เป็น โลกุตระทรัพย์ หรือ บุญ นั่นเอง แล้วมีความหมั่นเพียรสั่งสมเป็นเสบียงบุญอย่างต่อเนื่องไม่ยอมให้ตกบุญ ดังที่พระบรมสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอนเรื่อง ศีล สมาธิ และปัญญา เมื่อเรามีปัญญา เราจะไม่ตกเป็นทาสของกิเลส เพราะแก่นแท้หรือหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ การสอนให้เราไม่ยึดมั่น ถือมั่น ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “**สพเพ ธมมา นาลอภินิเวสยา - ธรรมทั้งปวงอันใครๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น**” (ม.ม.(ไทย) มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ มหาจุฬัตถนหาสังขยสูตร) บุญ เป็นพลังงานพิเศษ ที่สามารถดึงดูดสิ่งที่ดีเข้ามาในชีวิต เมื่อทำบุญ คนที่ทำจะรู้สึกเป็นสุขใจ อิ่มเอิบใจนี้ จัดเป็นอานิสงส์สิ่งแรกที่ผู้ทำบุญจะได้รับ คือ เมื่อรู้สึกเป็นสุขใจก็ได้บุญแล้ว เมื่อใจเป็นสุข ใจจะมีคุณภาพดี ใจใส ใจสบาย กิเลสทั้งหลายจะเข้ามาทำร้ายจิตใจได้ยาก จะเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ และมีสมาธิได้ง่าย เป็นสุขง่าย บุญจึงจัดเป็น ต้นทางของความสุข และความสำเร็จทั้งปวง ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “**ทณโต เสฏโฐ มนุสเสสุ -ในหมู่มนุษย์ ผู้ฝึกตนได้แล้ว เป็นผู้ประเสริฐสุด**”(ขุ.ธ.(ไทย) 25/57) ความมีบุญวาสนาของคนเริ่มจากความคิด เมื่อมีความคิดดี ก็จะสามารถทำอะไรๆ ได้ แล้วก็จะมือนาคที่ดีได้ มีคำสุภาษิตอยู่ประการหนึ่งที่ท่านกล่าวว่า นาคที่ดีเริ่มต้น ด้วยความคิด ถ้าคิดดีแล้วจะมีการกระทำที่ดีตามมา การกระทำที่ดีหลายครั้งบ่อยๆ

เข้าจะกลายเป็นนิสัย (Habit) นิสัยที่ฝังลึกลงไป在心คนจะกลายเป็นอุปนิสัย (Character) อุปนิสัยคือลักษณะประจำตัวของคน เมื่อได้นิสัยที่ดี อุปนิสัยที่ดีแล้ว ต่อไปชะตาชีวิตหรืออนาคตจะดีตาม (วคิน อินทสระ: 2555) การทอดกฐินเป็นงานบุญ ที่ให้ประโยชน์มากมาย ดังที่กล่าวมาข้างต้น เพราะนอกจากจะเป็นการสานต่ออายุพระพุทธศาสนา สืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมชาวพุทธ สร้างสามัคคีธรรมอันเกิดจากหมู่พระสงฆ์ และสาธุชนผู้มีจิตเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาทำร่วมกันแล้ว การทำบุญด้วยการสร้างศรัทธา ที่ประกอบด้วยปัญญา ยังช่วยให้สาธุชน เกิดความเข้าใจในบุญกฐิน เข้าใจเนื้อแท้ของอานิสงส์ของบุญอย่างง่าย คือ เมื่อเกิดความพอใจ ก็ได้บุญแล้ว เมื่อใจละเอียด ประณีต สงบ เบาสบาย ใจจะมีคุณภาพ สติ สัมปชัญญะ สมาธิ จะเกิดขึ้นกับตนเองได้ง่าย เมื่อจะกระทำการกิจใด หรือ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ก็จะช่วยให้ทำกิจการงานหรือภารกิจตามหน้าที่ที่ต้องกระทำให้บังเกิดผลสำเร็จได้ง่าย เกิดปัญญาในการใช้ชีวิต และคุ้นชินกับการทำบุญเพราะการทำบุญทุกวันมิใช่เรื่องยาก ด้วยบุญอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างในบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ ให้เป็นคนที่ทำบุญได้ทุกวัน ชีวิตจะมีคุณภาพ มีสติระลึกรู้ได้ง่าย เพราะบุญช่วยให้ใจมีคุณภาพดี ไม่ตกเป็นทาสกิเลส การอยู่ร่วมกันในสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น ก็จะง่ายขึ้นไม่เป็นทุกข์ เพราะมีความเข้าใจคุณภาพของใจผู้อื่นที่อาจดีไม่เท่ากัน จึงให้อภัยกันได้ ไม่ถือโกรธ เมื่อมีเหตุก่อให้เกิดทุกข์ ใจ หรือจิตที่ฝึกด้วยการสั่งสมบุญสม่ำเสมอ จะสามารถปล่อยวางได้ ว่างเป็น ไม่ว่าจะทุกข์จากสังขาร (การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย) ของตนเองหรือคนที่ตนรัก ก็จะไม่ทำให้ทุกข์นาน และดึงสติกลับมาได้ง่าย เพื่อดำรงชีวิตต่อไป

บทสรุป

ในการทำบุญทอดกฐินในปีของทีมงานบริษัทนี้โอ เอ็กซิบิท จำกัดมีการวางรูปแบบงานที่ชัดเจนเพื่อต้องการสร้างความศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่เพียงแค่การรู้จักการร่วมบุญทอดกฐิน งานทอดกฐินได้กระทำเมื่อ วันอาทิตย์ที่ 8 ตุลาคม 2560 ที่ผ่านมา ยังความปลาบปลื้มใจ เป็นสุขในบุญที่ได้ทำให้แก่หมู่คณะของบริษัทนี้โอ เอ็กซิบิทจำกัด และทางวัดมัญจาคีรี ตลอดจนสาธุชนที่มาร่วมงาน ที่วัดได้ด้วยรอยยิ้มอย่างมีความสุขของคนในงาน ในบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน เสียงสะท้อนที่กล่าวชื่นชมว่า จัดงานได้ประณีตงดงาม มีการดูแลสถานที่ให้ความสะดวก เรื่องจุดทิ้งขยะที่จัดสวยงามเป็นระเบียบ มีเจ้าหน้าที่ทีมงาน และจิตอาสาทางวัดช่วยกันแนะนำการคัดแยกขยะ การขนทิ้งเรียบร้อย การต้อนรับด้วยรอยยิ้ม จิตใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือ ให้การต้อนรับอย่างเป็นกันเองและอบอุ่น และความยินดีช่วยเหลือผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาวัด อาหารที่ผู้มีจิตศรัทธามาร่วมออกโรงทานมากมาย มาสร้างความอิ่มท้อง อิ่มอก อิ่มใจไปตามๆ กัน พิธีการที่เรียบง่าย สงบเรียบร้อย ภูมิความศรัทธาดีสิทธิ์ ท้องฟ้าแจ่มใสลมพัดเย็นสบาย อากาศดีเป็นใจให้เวลาพวกเราทำบุญ ในวันนั้นจนพิธีการเสร็จ ทั้งที่มีฝนตกก่อนหน้าวันงานทุกวัน เมื่อจบพิธีงานฝนจึงตกลงทันที จัดเป็นความ

สมบรูณ์ของความร่วมแรงร่วมใจ อันเกิดจากความสามัคคี ทั้งของมนุษย์และเทวดาก็ว่าได้ จึงขอ
อนุโมนาบุญพิเศษนี้ ที่จะบันทึกไว้ในจิตที่ระลึกถึงเมื่อไหร่ก็สร้างความสุขใจให้ทุกท่านที่มีส่วน
ร่วมให้บุญสำเร็จอย่างงดงาม ถูฐินจึงเป็นสามัคคีธรรม ดังคำกล่าวในคำอนุโมนาของท่านสมเด็จพระ
พุทธาจารย์ ท่านเจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยารววิหาร ที่โปรดให้ไว้ในหนังสือ ยายจำ ขวน
หลานไปทอดกฐิน และด้วยความสามัคคีย่อมก่อให้เกิดพลังทำให้งานต่างๆสำเร็จได้โดยง่ายและยัง
ประโยชน์สุขแก่ทุกท่านในหมู่คณะ ดังพระพุทธโฆษาจารย์ที่ว่า “สุขา สงฆสส สามัคคี ความพร้อมเพรียง
ของหมู่คณะ นำมาซึ่งความสุข”

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จันทร์ แสงสุวรรณาว. 2560. ยายจำ ขวนหลานไปทอดกฐิน. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร:
บริษัท แพคเพรส จำกัด.,
- ชำนาญ สนิทเธอ. 2551. **ลมหายใจในหัตถ์จรรย สรรธรรม จาก วัดไตรมิตรวิทยาราม และคณะ
สงฆ์ภาค 8.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.,
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2531 **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์
ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). 2553. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์
ครั้งที่ 19-24. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระภาวนาวิริยคุณ. 2556. **การทำทานที่สมบรูณ์แบบ.** หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต. มหาวิทยาลัย
ธรรมกายแคลิฟอร์เนีย. เอกสารประกอบการเรียน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. 2555. **สิ่งดีที่ควรคิด.** มูลนิธิวัดไตรมิตรวิทยาราม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุคไทยแลนด์ 4.0

Phrapariyati Dhamma Secondary Schools

in Thailand 4.0

สุวิทย์ ฝ้ายสงค์¹
สิรินธร ลินจินดาวงศ์²

บทคัดย่อ

การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่ยุคการศึกษาไทยแลนด์ 4.0 โดยเฉพาะโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีปัญหาด้านบุคลากร จากการสังเคราะห์พบว่า มีปัญหาอยู่ 3 ด้านที่ต้องหาแนวทางในการแก้ไข คือ การพัฒนาให้บุคลากร การสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่ตรงตามงาน การดำรงรักษาให้บุคลากรอยู่ได้นาน เพื่อให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ต้องพัฒนาโดยนำขบวนการหรือเทคนิคสมัยใหม่เข้ามาแก้ปัจจัย 3 ด้านที่มีผลต่อการพัฒนา คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ให้นั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

คำสำคัญ: โรงเรียนพระปริยัติธรรม, ยุคไทยแลนด์ 4.0, การบริหารจัดการสถานศึกษา

ABSTRACT

A study of the problems of personnel administration in schools leads to the guidelines for developing human resources in the school in order to prepare the entering of Thailand's Education 4.0. The synthesis found that the Phrapariyati

¹ นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: Educationmcuthai@gmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: Sirinthorn.si@spu.ac.th

Dhamma Secondary Schools faced three problems in personnel administration that need to be solved which are 1) development of personnel, 2) recruiting qualified personnel to meet the job, and 3) human resource maintenance. To meet the rapid changes and develop their potential according to Thailand's Education 4.0 The Phrapariyati Dhamma Secondary Schools, Department of General Education must make use of modern techniques to solve the three problems stated above that affect the development of input, process and output to develop with stability, prosperity, and sustainability.

Keywords: The Phrapariyati Dhamma Secondary Schools, Thailand's Education 4.0, School Management

บทนำ

การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาตามสภาพจริง โดยมีพระภิกษุเป็นผู้มีอำนาจบริหารจัดการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน บูรณาการกับศาสตร์พระพุทธศาสนา จัดการเรียนการสอนวิชาทางโลกและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ผู้เรียนคือพระภิกษุสามเณรเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในแต่ละปีจำนวนผู้เรียนจะลดน้อยลงทุกปี อันเนื่องมาจากผู้เข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนาน้อยลง และปัญหาการลาสิกขาออกไปเรียนต่อสายสามัญตามโรงเรียนทั่วไป ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ต้องหาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อสร้างฐานที่มั่นคงในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนให้เข้ากับยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรมีความน่าเชื่อถือ ตามนโยบายรัฐบาล พล.เอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา คือ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนโดยนำแนวคิดยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 เข้ามาบริหารจัดการ “การปฏิรูปการศึกษา” จึงเป็นโจทย์สำคัญสำหรับ ทุกภาคส่วน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ และจะสำเร็จได้ก็ต้องด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ พร้อมรับกับความท้าทายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งทักษะสำคัญสำหรับคนยุคศตวรรษที่ 21 และการเป็นไทยแลนด์ 4.0 ดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการ การมีทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่มีประสิทธิภาพ เพราะสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาประสบปัญหา คือการบริหารจัดการบุคลากร สอดคล้องกับ พิชชาวริน ชนะคุ้ม. (2554) ปัญหาด้านบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาพบว่าเกิดปัญหาบุคลากรขาดคุณภาพ ปัญหาการลาออกของครูผู้สอน ทำให้การเรียนการสอนไม่มีความต่อเนื่อง ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะวิชาบังคับ

หรือวิชาหลัก ปัญหาครูที่สอนมีวุฒิการศึกษาไม่ตรงกับวิชาที่สอน ขาดการอบรมเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตร และเทคนิคการสอนแบบต่างๆ เอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่ม (2549) และนอกจากนั้นยังพบว่าปัญหาเกิดจาก ครูและบุคลากรได้รับคำตอบแทนต่ำกว่าวุฒิการศึกษา มีสถานภาพที่ไม่ชัดเจน ไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพ ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสถานภาพเป็นเพียงลูกจ้างของวัด ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีการพิจารณาความดีความชอบเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี ไม่มีการสอบบรรจุแข่งขันเหมือนข้าราชการครูทำให้ประสบปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อสังเคราะห์การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. เพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการสภาพและปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0

การบริหารจัดการการศึกษาไทยแลนด์ 4.0

แนวคิดไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์ โอชา นายกรัฐมนตรี ที่ได้กล่าวเป็นครั้งแรกในปี 2559 และหลังจากนั้นได้กล่าวย้ำถึงนโยบายดังกล่าวอีกหลายวาระ หัวใจสำคัญของนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ก็คือ ต้องการพัฒนาประเทศไปสู่อนาคตที่มีความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” อันเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชาติในอีก 20 ปี ข้างหน้า

ชวลิต โพธิ์นคร (ออนไลน์, 2560) กล่าวว่าด้านการพัฒนาประเทศต้องมีปัจจัยหลายด้านเพื่อมาขับเคลื่อนประกอบด้วยด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมวัฒนธรรมเศรษฐกิจการเมือง โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถซึ่งต้องเน้นด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์เพื่อเป็นการสร้างคนดีไปสู่สังคมโดยปี พ.ศ.2547-2548 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้พัฒนาโรงเรียนต่างๆ ให้เป็นโรงเรียนตามแนววิถีพุทธ และโรงเรียนคริสต์เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กไทยตั้งแต่วัยเด็กให้มีคุณลักษณะที่ประเทศต้องการยกตัวอย่างระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์และประเทศจีนที่ได้นำระบบการวัดผลแบบ PISA (Programme for International Student Assessment) มาใช้เพื่อนำมาพัฒนาเด็กซึ่งประสบความสำเร็จโดยเฉพาะในประเทศจีนที่มณฑลเซี่ยงไฮ้ พบว่า เด็กนักเรียนมีผลคะแนนในการสอบวัดผลทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

ทิศทาง ในการสร้างเด็กยุคไทยแลนด์ 4.0 สร้างเด็กและเยาวชนไทยให้มีความรู้ความ

สามารถ และมีทักษะในการประยุกต์ให้เข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ สร้างความคิดของเด็กและเยาวชนไปสู่ที่ยากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นความสำเร็จของการยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติ การพัฒนาเด็กต้องพัฒนาทั้งด้านความรู้ และทักษะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้จากปัญหาจริงที่เกิดขึ้น เรียกว่าเป็น Problem Based Learning

การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 เริ่มต้นด้วยการฝึกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูเปลี่ยนจากครูสอนเป็นพี่เลี้ยง ครูฝึก (Coach) การเรียนแบบบูรณาการสหวิทยาการ เชื่อมโยงความรู้กับจินตนาการ เปลี่ยนแปลงไปสู่รูปธรรมให้ผู้เรียนมีทักษะที่ต้องการ เช่น การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ และการสื่อสารที่ดี ซึ่งการจัดการศึกษาต้องสร้างความพอใจให้ผู้เรียนและท้าทายสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอยากเรียน ปัจจุบันการศึกษาอยู่ในยุค 4.0 โดยผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อการสอนทุกรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัล โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในการสืบค้นและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากข้อมูลในปัจจุบันมีจำนวนมาก ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการค้นหาและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

สุรเจต ไชยพันธ์พงษ์ (2560) ได้สรุปการบริหารจัดการสถาบันการศึกษา เพื่อตอบสนองต่อนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ควรดำเนินการดังต่อไปนี้ ประการแรก ใช้นโยบายที่ให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกๆ กลุ่ม (Dunfee, 2012: 346-362) นับตั้งแต่บุคลากร ซึ่งหมายถึง อาจารย์และเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยจะต้องไม่ลืมว่า บริการที่มหาวิทยาลัยขายให้แก่ลูกค้าก็คือ ความรู้และความสามารถในการสอนของอาจารย์ ดังนั้นจะต้องให้ความสำคัญต่ออาจารย์ โดยพิจารณาถึงความเป็นธรรมในการจ้างงาน อัตราค่าจ้างและสวัสดิการ การกระจายอำนาจให้อาจารย์บริหารสาขาวิชาของตนเอง ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสนับสนุนการพัฒนาตนเองของอาจารย์ นอกจากนี้ยังจะต้องสนับสนุนอาจารย์ให้เข้าร่วมการอบรม ศึกษาต่อ จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ การเขียนตำรา และการวิจัย

ดังนั้น การจัดการศึกษาไทยแลนด์ 4.0 เพื่อแก้ปัญหาและเสริมสร้างประสิทธิภาพบุคลากรให้กับครูผู้สอน บุคลากรต้องได้รับการรับรองและมีการพัฒนาอยู่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้าน IT นวัตกรรมใหม่ๆ และเป็นผู้เชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยี พร้อมกับการถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี นพ.ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ (2559) กล่าวในการประชุมทางวิชาการของคุรุสภา ประจำปี 2559 หัวข้อการวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้และการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน ว่าเพราะหัวใจสำคัญของประเทศไทยในยุค 4.0 คือ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเปลี่ยนการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี

ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมและเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าภาคบริการมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาต้องปรับตัวเพื่อเป็นผู้นำการสอนเชิงนวัตกรรม ได้เป็นอย่างดีในอนาคต

สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน

การบริหารงานบุคคล มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในบริบทที่คล้ายและแตกต่างกัน แต่โดยภาพรวมจะเป็นการให้ความหมายในการมองถึงประโยชน์ในการนำงานวิชาการไปใช้

ศรายุทธ วุฒิแพทย์ (2558) การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหาร หรือ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับงานบุคคลขององค์การ ร่วมกันใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ในการสรรหาคัดเลือกและการบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงานในองค์การ การพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ การประเมินผลงาน การจ่ายค่าตอบแทน พร้อมทั้งการธำรงรักษา และการจัดบุคคลให้พ้นจากงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

สักรินทร์ อยู่ผ่อง (2553) กล่าวถึงการบริหารงานบุคคล หมายถึง การบริหารงานบุคคล เป็นการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ เพื่อใช้คนให้เหมาะสมกับงานตามวัตถุประสงค์ และตามความต้องการของ หน่วยงาน เป็นภารกิจของผู้บริหารทุกคนที่มุ่งปฏิบัติในกิจกรรมที่เกี่ยวกับบุคลากร เพื่อให้ปัจจัยด้านบุคคลขององค์การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดตลอดเวลา ซึ่งส่งผลสำเร็จต่อเป้าหมายของหน่วยงาน

หวน พินรุพันธ์ (2549) ให้ความหมายของการบริหารงานบุคลากรว่า หมายถึง เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับบุคคล เริ่มตั้งแต่การสรรหาบุคคลมาทำงานหรือมาเป็นครู การจัดบุคคลเข้าทำงานการบำรุงรักษา และการสร้างเสริมกำลังใจในการทำงาน การพัฒนาบุคคล การประเมินผลงาน และการจัดบุคคลให้พ้นจากงาน

สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จ มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้

ศรายุทธ วุฒิแพทย์ (2558) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย สภาพการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.76) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สภาพด้านการพัฒนาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (3.91) และสภาพด้านการให้ค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (3.65) ปัญหาการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.43) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ปัญหาด้านการสรรหาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.47) และปัญหาการให้ค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (3.38)

ภควี พิหาคำ (2556) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนจัดตั้งใหม่ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย ใน 4 ด้าน ได้แก่ การสรรหาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การบำรุงรักษาบุคลากร และการให้บุคลากรพ้นจากงาน พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนจัดตั้งใหม่ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย โดยภาพรวม มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกเป็นรายด้าน ใน 4 ด้านได้แก่ การสรรหาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การบำรุงรักษาบุคลากร และการให้บุคลากรพ้นจากงาน มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนจัดตั้งใหม่ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย ได้แก่ การสรรหาบุคลากรควรมีวิธีการคัดกรองบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงาน ควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ควรสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง และควรจัดโครงการหรือกิจกรรมเตรียมการให้กับบุคลากรที่เกษียณอายุราชการ

สิรินภา อมรไพศาลเลิศ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลของกลุ่มโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลของกลุ่มโรงเรียนสาธิตละอออุทิศในสาขากรุงเทพมหานคร สาขานครนายก และสาขาลำปาง ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ตามลำดับ ทั้งนี้ด้านสวัสดิการ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดและปัญหาการบริหารงานบุคคลของกลุ่มโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ในสาขากรุงเทพมหานคร สาขานครนายก และสาขาลำปาง ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาด้านการธำรงรักษาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ปัญหาด้านการวางแผนงานบุคคล และปัญหาการให้ค่าตอบแทนตามลำดับ ทั้งนี้ปัญหาด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

พระนิรันดร์ สุทธิเมตติโก (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตบางกอกน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ประจำปี การศึกษา 2552 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร 61 คน และครูผู้สอน 227 คนผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการพิจารณาให้บุคลากรพ้นจากงาน มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ยกเว้น ด้านการวางแผนอัตรากำลัง มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมากแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคล คือ ควรมีการวางแผนอัตรากำลังที่เหมาะสมกับตำแหน่ง เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการสรรหาบุคลากร มีการส่งเสริมขวัญกำลังใจแก่บุคลากรที่หลากหลาย มีการส่งเสริมด้านการฝึกอบรมสัมมนาทางวิชาการคุณธรรม จริยธรรมและปฏิบัติธรรม มีการ

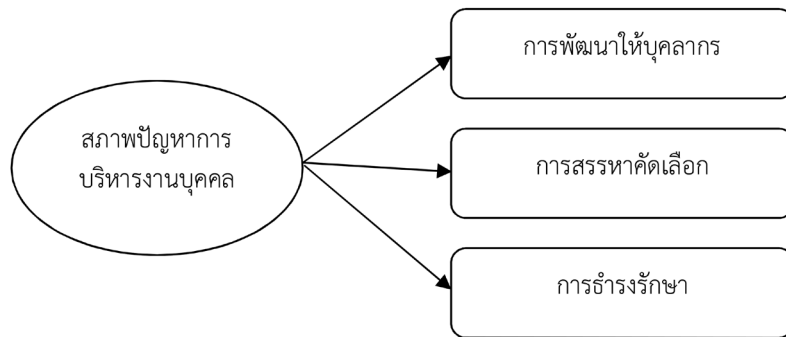
ประเมินผลการปฏิบัติงานตามระบบคุณธรรมและระเบียบปฏิบัติและในการพิจารณาให้พ้นจากงานนั้นให้พิจารณาถึงระเบียบการขออสถานศึกษาเป็นหลัก

ประชากรต้น โนนทวงษ์ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลโรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานการศึกษานครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบริหารงานบุคคลโรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานการศึกษานครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมแล้ว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด คือด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาและการดำรงรักษาบุคลากร ด้านการประเมินงานและด้านการรักษาระเบียบวินัย

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล

ตัวบ่งชี้ สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล	ศรายุทธ วุฒิแพทย. (2558).	รัศมิ์ พิทักษ์. (2556)	สักรินทร์ อยู่ผ่อง (2553)	หวน พินธุพันธ์. (2549)	สิรินภา อมรไพศาลเลิศ. (2555)	พระนิรันดร์ สุทธิเมตติโก. (2552)	ประชากรต้น โนนทวงษ์. (2551)	ความถี่
การสรรหาคัดเลือก	1	1		1	1	1		5
การบรรจุบุคคลเหมาะสมกับงาน	1		1	1				3
การพัฒนาให้บุคลากร	1	1		1	1	1	1	6
ค่าตอบแทน	1				1			2
การดำรงรักษา		1		1	1	1	1	5
การจัดบุคคลให้พ้นจากงาน		1		1				2
การสร้างเสริมกำลังใจในการทำงาน				1		1		2
การรักษาระเบียบวินัย							1	1

จากการศึกษา ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารจึงสามารถสรุปเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลที่สำคัญบ่งชี้ในการบริหารบุคลากรเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล

การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม 4.0

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มาตรา 12 กล่าวไว้นว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคลครอบครัวองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และกำหนดไว้ด้วยว่าการจัดการศึกษามีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในขณะที่สังคมไทยมีวัดในทางพระพุทธศาสนา ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน วัดสามารถจัดการศึกษาตามแนวสากลผสมผสานกับการศึกษาตามแนวดั้งเดิม ในพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ดังเช่นการจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560) ทั่วประเทศมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามากกว่า 409 แห่ง และมีครูประจำการ 2,322 รูป/คน ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณร ด้านวิชาการทางโลกควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ภายใต้การสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

เสน่ห์ เจริญศักดิ์ (2547) การบริหารงานภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้จำแนกการบริหารงานออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ การวัดผลการประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี การพัฒนาแห่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การพัฒนาระบบ

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลและครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารบุคคล ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3. การบริหารงบประมาณ ได้แก่ การจัดทำและเสนองบประมาณ การตรวจสอบติดตามประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงินการบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

4. การบริหารทั่วไป ได้แก่ การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การจัดทำสำเนาครุผู้เรียน การรับนักเรียนงานส่งเสริมกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งาน การศึกษางานบริการสาธารณะ

เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในวัด และผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการเป็นพระภิกษุหรือเจ้าอาวาสวัด การจัดการเรียนการสอนยังใช้รูปแบบเดิมๆ สอนตามคู่มือครูและยังขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการจัดการเรียนการสอน ส่วนด้านบุคลากรมีการย้ายเข้าย้ายออกอยู่บ่อยครั้ง ไม่นั่นคงทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ โกศล เพ็ญสา (2555) ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จากการสัมภาษณ์ จำแนก 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต มีดังนี้

1.1 ด้านปัจจัย ได้แก่ มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณลักษณะ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1) การจัดครูผู้สอนให้ตรงตามวิชาเอกวิชาโท หรือความถนัด โดยเชิญบุคคลภายนอกมาสอนร่วม และรับครูให้ตรงกับสาขา ให้มีการอบรมครูที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อพัฒนาสมรรถภาพงานที่รับผิดชอบ

2) พัฒนาครูในวิชาที่สอนตามที่คุรุสภากำหนด โดยสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ และเทคนิคใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองและส่งเสริมเข้าร่วมประชุม สัมมนาอบรม หรือร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในที่ประชุม

3) พัฒนาครูให้มีจำนวนครูตามเกณฑ์ โดยอาจเชิญบุคคลภายนอกมาสอน จ้างครูพิเศษในรายวิชาที่ขาด และดัดศิษย์เก่ามาช่วยสอน

1.2 ด้านกระบวนการ ได้แก่ มาตรฐานที่ 12 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1) พัฒนาโรงเรียนให้มีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ โดยมีการปรับปรุงทัศนียภาพ เพื่อให้สถานที่พร้อมรองรับการจัดการ

เรียนการสอนให้เหมาะสม และมีการไปศึกษานอกสถานที่

2) พัฒนาโรงเรียนให้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เริ่มจัดส่งครูไปศึกษาดูงาน ร่วมกับโรงเรียนภายนอก ทำวิจัยในชั้นเรียน และใช้กิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์

3) พัฒนาโรงเรียนให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย โดยมีการจัดกิจกรรมเชิญบุคคลมาให้ความรู้ และมีการออกไปทัศนศึกษา

1.3 ด้านผลผลิต ได้แก่ มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1) พัฒนาให้ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมของสงฆ์โดยเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบ และเป็นสิ่งที่ต้องทำและมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาก็จะให้สามเณร เข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมสงฆ์

2) พัฒนาให้ผู้เรียนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่งดงามของท้องถิ่นและของไทย ส่งเสริมสนับสนุนให้สามเณรไปช่วยงานกิจกรรมของท้องถิ่น และมอบหมายงานให้ต้องเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่งดงามของท้องถิ่น

3) พัฒนาให้ผู้เรียน มีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ก็จะมีการเชิญวิทยากรมาบรรยายเพื่อให้เด็กมีหลักการด้านศิลปะ ส่งเสริมให้มีกิจกรรม และมีการส่งผลงานศิลปะเข้าไปประกวด

เพื่อให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ต้องพัฒนาโดยนำขบวนการหรือเทคนิคสมัยใหม่เข้ามาแก้ปัญญ 3 ด้านที่มีผลต่อการพัฒนา คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

สรุปผล

ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ต้องมีภาวะนำ และความสามารถในการพัฒนาโรงเรียนอย่างมืออาชีพและเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับบุคลากร และสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรให้มั่นคงในงานของตนเองที่รับผิดชอบ สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนและจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาห้องเรียนให้ทันสมัย สร้างศรัทธาและภาพลักษณ์ให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นศูนย์กลางของการศึกษาหลักธรรมควบคู่กับวิชาทางโลก

แนวโน้มในอนาคตหากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่ยอมปรับตัวหรือพยายามพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนเพื่อดึงดูดนักเรียนเข้าเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมอาจมีผู้เรียนลดน้อยลงทุกๆ ปี และที่สำคัญครู บุคลากรยังต้องพัฒนาและจัดสรรครูผู้สอนที่มีศักยภาพ

ให้ตรงกับรายวิชานั้นๆ ที่สอน หากแก้ปัญหาเบื้องต้นเหล่านี้และเสริมศักยภาพด้วยนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนพระปริยัติธรรม อาจเป็นโรงเรียนที่มีศักยภาพในการผลิตบุคลากรของประเทศที่มีคุณธรรม จริยธรรมได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีหลายปัจจัยที่ควรศึกษาเพิ่มเติม เพื่อนำมาขบวนการมาพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้ก้าวทันยุคไทยแลนด์ 4.0 และทศวรรษที่ 21
2. ภาวะผู้นำ และความสามารถในการบริหารจัดการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรศึกษาและแก้ไข เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียน

บรรณานุกรม

- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2552). **ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2560.
http://srdmt.ac.th/webboard-show_2229
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2560). **Thailand 4.0: โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน**. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2560
<http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf>
- โกศล เพ็ญสา. 2555. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตภาคเหนือตอนล่าง, **สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. หน้า. 107-119
- ขวลิต โพธิ์นคร. (2560). การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2559 และประชุมวิชาการ เรื่อง “ห้องสมุดดิจิทัลกับการก้าวสู่ยุค Thailand 4.0”. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2560
<http://km.li.mahidol.ac.th/thai-studies-in-thailand-4-0/>
- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). “การประชุมทางวิชาการของคุรุสภา ประจำปี 2559 หัวข้อการวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้และการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน”. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2560 http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=46211&Key=news_Teerakiat
- ประชาธรัตน์ โนนทรวงษ์. (2551). “การบริหารงานบุคคลโรงเรียนเทศบาล สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครแก่น จังหวัดขอนแก่น” **การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย**.

- พระนิรันดร์ สุทธิเมตติโก. (2552). “การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางกอกน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระศรายุช วุฒิแพทย์. (2558). “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการ บริหารการศึกษาและผู้นำทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม**.
- พิชชาวริน ชนะคุ้ม. (2554). “การประเมินผลการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต นโยบายสาธารณะ**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภักวี พิหาคำ. (2556). “สภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนจัดตั้งใหม่ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง**.
- สักรินทร์ อยู่ผ่อง . (2553). **การวิเคราะห์งานสำหรับการบริหารงานบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สิรินภา อมรไพศาลเลิศ. (2555). “สภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลของกลุ่มโรงเรียนสาธิต ลออุทิศ”. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11. (2549). **เอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). **ประกาศคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล. (2560). **Startup Thailand 4.0. วารสารไทยคู่ฟ้า**.
- เสนห์ เจริญศักดิ์. (2547). การดำเนินการตามมาตรฐานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ กลุ่ม 5. **สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรเจต ไชยพันธ์พงษ์. (2555). “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารมหาวิทยาลัยในยุคไทยแลนด์ 4.0.”. **วารสารร่วมพถกซ์ มหาวิทยาลัยเกริก**. บทที่ 234 ปีที่ 35 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2560.

หวน พันธุพันธุ์. (2549). **นักบริหารมืออาชีพ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Dunfee, T.W. (2012) **Stakeholder Theory : Managing Corporate Social Responsibility in a Multiple Actor Context**. Oxford: Oxford University Press.

กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา

LEARNING PROCESS OF GROUP BEHAVIOR

ON AWAKENING IN BUDDHIST PSYCHOLOGY

พระครูพิมลปัญญาบุญต¹
Phrakrupimolpanyanuyut

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา กับพฤติกรรมกลุ่มตามแนวจิตวิทยา เพื่อสังเคราะห์วิธีการเรียนรู้พฤติกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา และเพื่อนำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยได้ศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย อรรถกถา และจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลโดยลำดับผลจากการวิจัยพบว่า

การเรียนรู้ตามแนวตะวันตกมีแนวคิดสำคัญคือการมองแบบแยกส่วนของธรรมชาติและพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ การเรียนรู้จึงหมายถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นอันเป็นผลมาจากประสบการณ์โดยเน้นให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สามารถแก้ไขหรือเผชิญปัญหาต่างๆ ได้เป้าหมายของการเรียนรู้จึงเน้นการพัฒนาที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของตนในการดำเนินชีวิต ส่วนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนามีแนวคิดสำคัญคือการมองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เน้นความสำคัญที่การพัฒนามนุษย์ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา โดยมีเป้าหมายคือความเข้าใจในสิ่งที่ตนเป็นและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระบบธรรมชาติตามความเป็นจริง จนสามารถพัฒนาตนสู่ความเป็นอิสระจากทุกข์ทั้งหลายกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ในที่สุด

พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท มีขั้นตอนเบื้องต้น โดยเริ่มจากศรัทธาหรือความเชื่อมั่นที่มีปัญญาประกอบ เช่น ได้ฟังบุคคลใดแสดงสาระที่น่าเชื่อถือ

¹ วัดเขาลาน อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว

จนเห็นหรือมั่นใจว่านำไปสู่ความจริงได้ ก็เริ่มศึกษาเรียนรู้จากแหล่งนั้น ศรัทธากับปัญญาจึงต้องประกอบด้วยกันจนกลายเป็นสัมมาทิฐิที่มีคุณภาพ ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิคือ กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก โดยการแสวงหามิตรที่ดีเพื่อขอความรู้ คำแนะนำ เพื่อให้ได้ความรู้ จากนั้นจึงนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้ยินได้ฟังมากลั่นกรอง วิเคราะห์ พิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ อันเป็นปัจจัยภายในของตัวผู้ปฏิบัติเอง ในขั้นตอนนี้อาจกล่าวได้ว่า เมื่อบุคคลมีโยนิโสมนสิการแล้ว สัมมาทิฐิก็จะเกิดขึ้น ตามมา จากนั้น จึงนำตนเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 หรือกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมีความสำคัญเท่าๆ กัน หรือกล่าวได้ว่ามนุษย์จะมีความสุขสมบูรณ์เมื่อชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์ครบ 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิต และปัญญา การตื่นรู้ ผู้วิจัยเทียบเคียงกับพุทธพจน์ว่า อาตปปี สมปะชาโน สติมา สังคมตื่นรู้อาศัยการยกระดับการรู้จักตนเองของคนในชุมชนสู่วัฒนธรรมแห่งสติ (อปปมาทะ) สังคมอุดมปัญญา (อโมหะ) เศรษฐกิจแห่งการแบ่งปัน (อโลภะ) และการเมืองของความกรุณา (อโทสะ) การตื่นรู้ได้โดยการเจริญความเพียร การรู้ชัดและการรู้เท่าทันในระดับกลุ่มของตนเอง

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้, พฤติกรรมกลุ่ม, การตื่นรู้

ABSTRACT

The aim of this research is 1) to study of learning model of group behavior on awakening in religious psychology 2) to synthesize the learning model of group behavior on awakening in buddhist psychology and 3) to process a learning model of group behavior on awakening in Buddhist Psychology. The resources were referred from the Tripitaka, Commentaries and the same field researches which run by material analyzing and synthesizing. The result of research finds that;

Learning along the western concept is a modular nature and human behavior. This is the basis of learning theory. Learning means to change behavior in a way better experience as a result of the emphasis on behavior change that can modify or face problems. The goal of learning is to develop a relationship with an object to satisfy their needs in life. To learn along the Buddhist concept is seen as a part of human nature. This is a fundamental doctrine in Buddhism learning along Buddhism refers to the practice of human life must be pretty good. Emphasis on human development and behavior, mind and intellect. The goal is an understanding of what it is and is associated with the natural reality. Able to

develop their independence from their suffering has finally become a complete human being.

Learned behavior of human beings according to Theravada Buddhism. A preliminary stages Start by faith or confidence that such enterprises are wise to listen to any material representations as reliable, or are confident that led to the truth. I started learning from them. Faith must include the intelligence gained to become a quality viewpoint. Factors that contribute to the goodwill gained a viewpoint which is external factors. The quest for knowledge, good friendly advice to get knowledge. hen, the information Who heard the screening analysis with reflective thinking. The internal factors of male practice itself. At this stage, it can be said that. When a person has already Yonisomanasikara Samma viewpoint, it would happen by then led into a self-learning process by acting as the Noble Eightfold Path has eight or learning process by threefold. External and internal factors are equally important or said that human life will be complete when the human relationships at three aspects of behavior and mental faculties. Enlightenment were comparable to the Buddha that Atari Teenage in Allah Chart Nova conscious society, awakening residents to raise the self of the community into the cultural consciousness (up to the pan) rich social intelligence (the rulers). the share of the economy (Aolpa) and the politics of compassion (the anger) enlightenment by pleasing perseverance. Knowing clearly and knowingly in their group.

Keyword: learning model, group behavior, awakening,

บทนำ

พระพุทธศาสนามีกระบวนการเรียนรู้เกิดจากองค์ประกอบ คือ อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อายตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย (โผฏฐัพพะ) อารมณ์ที่เกิดขึ้นใจ (ธรรมารมณ์) และวิญญาณ คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นเมื่ออายตนะภายในกับอายตนะภายนอกกระทบกัน เมื่อองค์ประกอบทั้งสามดังกล่าวประกอบพร้อมกันจึงเกิดเป็นผัสสะ ผัสสะจึงเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนรู้ของมนุษย์ ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะจะเป็นข้อมูลหรือความรู้ได้ต้องผ่านการแปลความหมายด้วยจิต จิตประมวลผลจนเกิดเป็นความรู้และสื่อสารกับสิ่งแวดล้อม

รอบตัว ดังมีพุทธพจน์เกี่ยวกับอายตนะว่า ภิกษุทั้งหลาย ตากับรูป หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับโผฏฐัพพะ ใจกับธรรมารมณ์ อาศัยตา อาศัยหู อาศัยจมูก อาศัยลิ้น อาศัยกาย อาศัยใจ และธรรมารมณ์จึงเกิดผัสสะ จึงเกิดมโนวิญญาณ ภิกษุทั้งหลาย ผัสสาายตนะ 6 เหล่านี้ ที่ไม่ฝึก ไม่คุ้มครอง ไม่รักษา ไม่สังวร ย่อมเป็นเครื่องนำทุกข์มาให้ภิกษุทั้งหลาย ผัสสาายตนะ 6 เหล่านี้ ที่ฝึกดีแล้ว คุ้มครองดีแล้ว รักษาดีแล้ว สังวรดีแล้ว ย่อมเป็นเครื่องนำสุขมาให้

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับจิตและการรับรู้อารมณ์ต่างๆ อันเป็นสภาวะเฉพาะของจิตซึ่งไม่สามารถ ชั่ง ตวง วัด ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ การเรียนรู้เป็นการใช้อายตนะภายในตัวมนุษย์เองสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องและต้องประกอบด้วยโยนิโสมนสิการและสัมมาทิฐิ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมแสดงออกทางกาย วาจา รวมถึงการสำรวมใจไม่ให้กิเลสเข้าครอบงำ เป็นการเริ่มความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการเรียนรู้ภายนอกตัวบุคคลเข้าไปหาภายในตัวบุคคล ส่งผลต่อความสัมพันธ์ด้านจิตใจ อันเป็นความสงบภายใน เป็นการฝึกฝนอบรมจิตให้พ้นจากอำนาจกิเลส ตัณหา อุปาทานด้วยสมณะภาวนาและวิปัสสนาภาวนา จนพัฒนาไปสู่ปัญญา ซึ่งเป็นความรู้เท่าทันสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง จนสามารถทำลายกิเลสและหลุดพ้นจากความทุกข์ ความสัมพันธ์ทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาดังกล่าวมีบทบาทต่อการพัฒนามนุษย์ให้เจริญงอกงามใน 4 ด้าน คือ กาย ศีล จิต และปัญญา อันนำไปสู่จุดหมายของชีวิตตามความพร้อมของบุคคล ได้แก่ จุดหมายปัจจุบัน จุดหมายเบื้องหน้า และจุดหมายสูงสุด (นางสาวรสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์, 2553 : บทคัดย่อ) พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยมีแนวคิดที่มนุษย์จะเป็นผู้ประเสริฐหรือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยการฝึกฝน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549) การฝึกฝนพัฒนาตนจนประสบผลสำเร็จไปตามลำดับตามสติปัญญาและความพร้อมของแต่ละบุคคล ((มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549) การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่จะทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลส และจะดำรงชีวิตอยู่แบบที่เรียกว่าเป็นสุข

กระบวนการเรียนรู้ทางตะวันตก เป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์อย่างเป็นระบบด้วยการทดลองที่เป็นรูปธรรมทางวิทยาศาสตร์ โดยมีแนวความคิดว่ากระบวนการเรียนรู้เกิดจากองค์ประกอบ คือ สิ่งเร้า อวัยวะรับสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ประสบการณ์เดิม และการแปลความหมายจากสิ่งที่ได้รับสัมผัส เมื่อมนุษย์ได้รับสิ่งเร้าสมองจะทบทวนกับประสบการณ์เดิมว่าความรู้สึกรับจากการรับสัมผัสนั้นคืออะไร ทำให้มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าตามที่ได้รับรู้ เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดเป็นการรับรู้และทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้าใหม่สมองจะมีการค้นข้อมูลจากประสบการณ์เดิม ถ้าหาพบเรียกว่าจำได้ ถ้าหาไม่พบเรียกว่าการลืม ดังนั้นสมองจึงเป็นศูนย์กลางของความคิด และเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์มนุษย์จึงมีการสัมผัสกับสิ่งที่มากระตุ้นหรือสิ่งเร้าหลากหลายในแต่ละวัน หรือกล่าวได้ว่ามีการรับรู้และเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ ซึ่งการรับรู้และเรียนรู้ข้อมูลจะถูกต้องดึงมาได้ผลดีเป็นประโยชน์

แก่การดำเนินชีวิต

มนุษย์แต่ละคนย่อมมีพฤติกรรมต่างกันไป แต่เมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความรู้ถึงการรวมกลุ่ม (Edgar H. Schein 1969) จึงได้เกิดเป็นพฤติกรรมกลุ่ม ซึ่งเริ่มตั้งแต่เกิดก็เริ่มมีกลุ่มครอบครัว และพัฒนาออกไปสู่กลุ่มที่ใหญ่ขึ้นและเมื่อมนุษย์เข้าร่วมกลุ่ม การตัดสินใจเรื่องต่างๆ จะมีบรรทัดฐานของกลุ่มนั้นเป็นเกณฑ์เพิ่มขึ้นอีก นอกเหนือจากพฤติกรรมของตนเอง และยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่มมาปฏิบัติ เพื่อให้ได้รับการยอมรับ ในบรรดากลุ่มทั้งหลายย่อมมีการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตนให้กลุ่มมีความมั่นคง และเติบโตขึ้นไป จึงมีการพัฒนาไปสู่การพลวัตกลุ่ม ซึ่งต้องประกอบด้วยพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมตามสถานการณ์ (Homans, George 1950) อันได้แก่การพัฒนาระบบการบริหาร การจัดการ กำหนดคุณลักษณะผู้นำ และศึกษาความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม และมุ่งเน้นให้กลุ่มมีความเจริญเติบโต ในพุทธศาสนาปรากฏกลุ่มพระสงฆ์เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล เช่น กลุ่มปัญจวัคคีย์กลุ่มพระยสะและสหาย เป็นต้น

พระพุทธานุญาตรับความสามารถของมนุษย์ ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายในการแก้ปัญหาของมนุษย์ และสังคมที่มีอยู่ได้ด้วย การศึกษาให้เข้าใจในชีวิตจิตใจของตนเอง และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และเป็นขั้นเป็นตอนซึ่งจะทำให้การจัดการกับปัญหาจากภายในสู่ภายนอกที่มุ่งเอาชนะกิเลสที่มีอยู่ในจิตใจ คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการมีปัญญาเท่าทันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และเป็นการพัฒนาตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม ด้วยความสมดุล (พระอภัย อภิชาติ (ชูขุนทด), 2554) การส่งเสริมการตื่นรู้หรือการปรับเปลี่ยนทัศนคติอาจเกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลเอง การรับรู้เกิดขึ้นใหม่และเปลี่ยนแปลงได้ โดยมีเหตุปัจจัยจากการพิจารณาของบุคคลผู้นั้นเองโดยไม่เกี่ยวกับการถูกบังคับหรือกดดันจากสิ่งแวดล้อมภายนอกเลยในทางพระพุทธศาสนาได้เรียกการรับรู้ชนิดนี้ว่าเป็น อัมมานุอัมมสติปัญฐาน คือการตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจธรรมชาติตามสภาพที่เป็นจริง วิธีทางพระพุทธศาสนาใช้จิตพิจารณาสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดปัญญา เช่นการกำหนดลมหายใจเข้าออกจนจิตสงบเกิดสมาธิไม่มีความฟุ้งซ่านก็น้อมจิตเข้าไปสู่ตามแนวทางวิปัสสนากรรมฐาน ได้แก่การพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2554)

“ตื่นรู้” มีความหมายอย่างไร เหตุใดพระพุทธศาสนาจึงเน้นย้ำถึงภาวะตื่นรู้นี้ พระสังฆธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเน้นหลักการเข้าถึงภาวะตื่นรู้ซึ่ง มีแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้หลายแนวทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติ ตามอุปนิสัยสันดานของมนุษย์แต่ละกลุ่ม หากแต่ยุคสมัยนี้ที่มนุษย์ใส่ใจกับการครองชีพมากขึ้น จึงมีการแสวงหาปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงชีพเพียงอย่างเดียว ไม่ได้สนใจหรือใส่ใจต่อการตื่นรู้ที่สามารถนำพาวิถีชีวิตของมนุษย์นั้น ให้ดำรงอยู่อย่างเป็นปกติสุข

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะที่มีความสนใจในกระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา ได้ตระหนักถึงความสำคัญแห่งความเป็นมนุษย์เพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยมาปรับใช้เป็นแนวทางการศึกษากระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมในการส่งเสริมการตื่นรู้ในทางพุทธจิตวิทยาให้เจริญก้าวหน้าให้อยู่กันด้วยความสมานฉันท์ในสังคมไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนากับพุทธกรรมกลุ่มตามแนวจิตวิทยา
2. เพื่อสังเคราะห์วิธีการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษากระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อวิธีการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่หัวหน้าสำนักปฏิบัติธรรมหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ พระวิปัสสนาจารย์หรือผู้นำปฏิบัติธรรม และผู้เข้าปฏิบัติธรรม ซึ่งมีจำนวน 5 แห่ง ดังนี้

- 1.1 สำนักปฏิบัติธรรมกลุ่มสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต
- 1.2 สำนักปฏิบัติธรรมกลุ่มสายพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ (เจ้าม อินทปญฺโญ))

วัดสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 สำนักปฏิบัติธรรมกลุ่มสายพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) วัดปากน้ำภาษีเจริญ จังหวัดกรุงเทพฯ

1.4 สำนักปฏิบัติธรรมสายสันติอโศกกลุ่ม(ท่านสมณะโพธิรักษ์) แขวงคลองกุ่ม เขตคลองกุ่ม จังหวัดกรุงเทพฯ

1.5 สำนักปฏิบัติธรรมกลุ่มสายหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ วัดป่าสุคะโตหมู่ 8 บ้านใหม่ไทยเจริญ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอกำแพงศรี จังหวัดชัยภูมิ

ผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection sampling) จากกลุ่มตัวอย่าง ได้สำนักละ 3 รูป/คน รวม 15 รูป/คน ประกอบด้วย 1. ผู้หัวหน้าสำนักปฏิบัติธรรมหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ จำนวน 5 รูป/คน 2. พระวิปัสสนาจารย์หรือผู้นำปฏิบัติธรรม จำนวน 5 รูป/คน 3. ผู้เข้าปฏิบัติธรรม จำนวน 5 รูป/คน

2. วิธีการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัย ได้ศึกษาจากเอกสารและศึกษาภาคสนาม โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) แนวคิดทฤษฎี บทความทางวิชาการ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริม การตื่นรู้ตามแนวพุทธ

2.2 ศึกษาภาคสนาม (Field Study) การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม เป็นข้อมูลหลัก โดยดำเนินการดังนี้

2.2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ทราบข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา

2.2.2 วิธีสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ควบคู่กันไปทั้ง 2 แบบ

2.2.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัย ใช้ในขณะที่สัมภาษณ์พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลในอบรม และ เทคนิคการสอน

2.2.2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) โดยสังเกตดูความสามารถ และปฏิภาณไหวพริบ ของผู้เรียนในการแสดงออก

3. ขั้นตอนการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ลำดับ ขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

3.1 การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ โดยความอนุเคราะห์จากบรรดาญาติ ธรรมของผู้วิจัย ที่มีความสนิทสนมกับผู้ให้ข้อมูลช่วยแนะนำเพื่อสร้างความคุ้นเคย และสนิทสนม กันมากขึ้น

3.2 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ใน ทางพระพุทธศาสนา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัย ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1) ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงหัวหน้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 5 สำนักฯ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

2) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงหัวหน้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อ ขอนัดวัน และเวลาในการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล

3) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ใช้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล คือ หัวหน้าสำนักปฏิบัติธรรมหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ พระวิปัสสนาจารย์หรือผู้นำปฏิบัติธรรม และผู้เข้าปฏิบัติธรรม ซึ่งมีจำนวน 5 สำนักๆ ละ 3 รูป/คน รวม 15 รูป/คน

4. การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้มั่นใจว่าการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จัดเจน และครบถ้วนสมบูรณ์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยอาศัยวิธีการดังนี้

4.1 ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการหาความสอดคล้องแหล่งของข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ซ้ำๆ ทบทวนเนื้อหาที่สัมภาษณ์ไปแล้ว แล้วนำมทั้งทั้งสองครั้งมาหาความสอดคล้องของการตอบโดยหาความคงที่ของการตอบ พบว่ามีความคงที่สูง แสดงว่าการสัมภาษณ์นั้นมีความเที่ยงสูง โดยที่ผู้วิจัยใช้เวลาสถานที่ และบุคคลในการสัมภาษณ์ต่างกัน

4.2 ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีในเรื่องเดียวกันจากแหล่งต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน อันได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ควบคู่พร้อมกันไป พร้อมกับศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารเพิ่มเติม

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังตรวจสอบข้อมูลแบบสะสม โดยเมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแล้ว หรือผู้ให้ข้อมูลสรุปแต่ละประเด็นแล้ว ผู้วิจัยได้ทบทวนประเด็นดังกล่าวโดยการถามย้อนกลับอีกครั้ง เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ และได้จัดประเด็นที่สำคัญๆ เป็นแนวทางในการตรวจสอบเมื่อจบประเด็นการสัมภาษณ์ เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งได้ดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทให้มีความสำคัญกับศรัทธาในฐานะองค์ธรรมที่นำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพราะเมื่อมีศรัทธาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการนำตนเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ศรัทธาจะต้องประกอบด้วยปัญญาจนกลายเป็นสัมมาทิฐิที่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดได้ด้วยปัจจัย 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) ที่มุ่งหมายไปที่กัลยาณมิตร เป็นแหล่งความรู้ที่ดั่งมฉายทอด สั่งสอน อบรม ชี้แนะแนวทางที่ดั่งมเพื่อนำไปประกอบการคิดวิเคราะห์

2. ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) เมื่อบุคคลได้รับข้อมูลจากกัลยาณมิตรแล้วก็สามารถนำข้อมูลเหล่านั้น มาประกอบการคิดวิเคราะห์ พิจารณาเมื่อบุคคลมีโยนิโสมนสิการ สัมมาทิฐิ จะเกิดขึ้นตามมา และองศ์ธรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้น ตามมาเป็นลำดับเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เพื่อเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเกิดความสมบูรณ์ จนบรรลุจุดหมายของกระบวนการเรียนรู้ คือ ปัญญารู้เท่าทันสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ คือ การสร้างปัญญาให้เกิดสัมมาทิฐิตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ และโดยตลอดทุกลำดับขั้นของการเรียนรู้จากภายนอกสู่ภายในของบุคคล ด้วยการใช้อย่างตนภายในและภายนอกตัวมนุษย์อย่างสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกันอย่างมีสติ ตามกระบวนการที่เชื่อมโยงกันและกันอย่างต่อเนื่องของไตรสิกขา คือ

1. อธิศีลสิกขา มีสาระเกี่ยวกับ การดำรงตนด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูลท่ามกลางสภาพแวดล้อม ที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์ รักษาให้อื้ออำนวยแก่การมีชีวิตที่ดีงามร่วมกันเป็นพื้นฐานที่ดี สำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา ศีล จึงกินความถึงการจัดสรรสภาพแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคมที่ปิดกั้น โอกาสในการทำชั่วและส่งเสริมโอกาสในการทำความดี การจัดระเบียบชีวิตและสังคมโดยวางหลักเกณฑ์ กฎข้อบังคับ บทบัญญัติต่างๆ เพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคล พระพุทธศาสนาเรียกว่า วินัย ตัวอย่างวินัยที่สร้างเสริมศีลสำหรับสังคมวงกว้างได้แก่ระบบการปกครองทั้ง บริหาร บทบัญญัติ และตุลาการ ระบบเศรษฐกิจระเบียบแผนทางขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม มาตรการเกี่ยวกับการงานอาชีพ เป็นต้น

2. อธิจิตตสิกขา มีสาระเกี่ยวกับ การพัฒนาคุณภาพจิต หรือการปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพ และสมรรถภาพสูง ซึ่งเอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด เป้าหมายหลัก คือ การบำเพ็ญกรรมฐานแบบสมณะวิธี เพื่อชักจูงใจของคนให้สงบ ให้มีจิตใญ่ดีมั่น และมั่นคงในคุณธรรม ระวังให้ฝึกฝนและมีวินัย อุตสาหะในการสร้างความดีงามยิ่งขึ้นไป ตลอดจนอุบายต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพจิต เช่น การมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอันสงบ รมรื่น ชักจูงความคิดในทางดีงาม การสร้างบรรยากาศในสถานที่ต่างๆ ให้ประกอบด้วยความเมตตา กรุณา ขวนให้อยากทำดี

3. อธิปัญญาสิกขา มีสาระเกี่ยวกับ การมองดูรู้จักและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความจริงหรือเท่าทันธรรมชาติของสังขารธรรมทั้งหลาย ที่ทำให้เป็นอยู่ และทำการต่างๆ ด้วยปัญญา คือรู้จักวางใจ วางท่าที และปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในทางที่เป็นไปเพื่อแผ่ขยายประโยชน์สุข มีจิตใญ่ ผ่องใส ไร้ทุกข์ มีอิสระเสรี สดชื่น เบิกบาน การศึกษาอภิปญญาในชั้นสูงและเคร่งครัด ก็คือ การบำเพ็ญวิปัสสนาภาวนา ซึ่งต้องใช้สมาธิจากการปฏิบัติด้วยสมณะวิธีเข้าช่วย แต่

การพัฒนาปัญญาในมุมกว้าง เรื่องของปัญญา ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนที่อาศัยกัลยาณมิตร โดยเฉพาะครูอาจารย์ผู้สอน ยังเป็นกัลยาณมิตรที่สามารถสร้างศรัทธาและสามารถชี้แนะให้ผู้เรียนเป็นคนที่ยึดถือคิดเองได้ อย่างน้อยทำให้มีความเห็นชอบธรรม ถ้าสามารถทำได้ยิ่งกว่านั้น ก็ให้เขารู้จักมองโลกและชีวิตอย่างรู้เท่าทันความจริงที่จะวางใจ วางที่ท่ามีความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นผู้มีการศึกษาชนิดที่ขัดเกลากิเลสและแก้ทุกข์ได้ สามารถทำประโยชน์แก่ผู้อื่นพร้อมกับที่ตนเองมีจิตใจเป็นสุข

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งศึกษาจากเอกสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย พร้อมทั้งอรรถกถา ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือเอกสาร และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น นิตยสาร วารสาร งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป ซึ่งจะใช้ในการวิจัยของกระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา พร้อมทั้งค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่เห็นว่าประเด็นหลักสำคัญ เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยาและแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ากระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จักอำนวยประโยชน์ต่อการศึกษาและวงวิชาการได้ตามสมควร

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ในการทำวิจัยในด้านอื่นที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับวิธีการดูแลผู้ป่วยตามแนวพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา มีความเหมือนความต่างกันในด้านใดบ้าง
2. ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยา
3. ศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักธรรมเพื่อกระบวนการเรียนรู้พุทธกรรมกลุ่มเพื่อการตื่นรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2549) **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ**. กรุงเทพฯ
มหานคร: จัดพิมพ์โดย มหาเถรสมาคม.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2554). **จิตวิทยาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 13. มหาวิทยาลัยรามคำแหง:
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระอภัย อภิชาโต (ชูขุนทด) (2554). “การศึกษาหลักธรรมสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์
ในสังคมปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์. (2553) “ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Edgar H. Schein. (1969). **Organization Psychology**. New york: Prentice-Hall Inc.
- Homans, George. (1950). **The Human Group**. New york: Harcourt Brace Jovnovich,.